MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
MYKOLO ROMERIO TEISĖS MOKYKLA
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

VYTAUTAS GUOBYS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE TYRIMO KRIMINALISTINĖ METODIKA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas
Prof. dr. Hendryk Malevski

Vilnius, 2018

TURINYS

Įvadas 3

1. Smurto artimoje aplinkoje samprata ir šių nusikalstamų veikų baudžiamoji teisinė ir kriminalistinė charakteristika. 13

1.1. Smurto artimoje aplinkoje samprata ir šių nusikalstamų veikų baudžiamoji teisinė charakteristika. 13

1.2. Smurto artimoje aplinkoje kriminalistinė charakteristika bei jos reikšmė tiriant šios rūšies nusikalstamas veikas 25

2. Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo metodikos pagrindai ir atlikimo organizavimas. 36

2.1. Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo metodikos pagrindai. 36

2.2. Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo situacijos ir ikiteisminio tyrimo pareigūno pirminiai veiksmai. 38

2.3. Ikiteisminio tyrimo pareigūno bendradarbiavimas su valstybinių ir savivaldos institucijų bei nevyriausybinių organizacijų atstovais tiriant smurto artimoje aplinkoje nusikalstamas veikas. 44

2.4. Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo situacijos ir ikiteisminio tyrimo pareigūno bei prokuroro tolimesni veiksmai 48

3.Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų atskirų tyrimo veiksmų taktikos specifika. 51

3.1. Nukentėjusiojo ir kitų asmenų apklausa. 51

3.2. Įvykio vietos apžiūra 54

3.3. Kitų tyrimo veiksmų ir kardomųjų priemonių specifika ir specialių žinių panaudojimo galimybės 56

3.4. Įtariamojo apklausos ypatumai 63

3.5. Ikiteisminio tyrimo baigiamasis etapas 65

IŠVADOS 71

PASIŪLYMAI 74

LITERATŪROS SĄRAŠAS 75

SANTRAUKA 91

SUMMARY 92

Anotacija 93

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 94

Įvadas

Temos aktualumas: Lietuvos Respublikos „Konstitucijos 38 straipsnio 1, 2 dalių nuostatos išreiškia valstybės įsipareigojimą įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų užtikrinta, kad šeima, taip pat motinystė, tėvystė ir vaikystė, kaip konstitucinės vertybės, būtų visokeriopai puoselėjamos ir saugomos. Iš Konstitucijos 38 straipsnio 1 dalies kyla valstybės pareiga įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo *inter alia* būtų sudarytos prielaidos šeimai tinkamai funkcionuoti, būtų stiprinami šeimos santykiai, ginamos šeimos narių teisės ir teisėti interesai."[1] Būtent todėl įstatymų leidėjas pavojingiausias veikas, kurios yra pripažįstamos nusikalstamomis yra numatęs ir baudžiamajame kodekse. „Baudžiamoji atsakomybė yra taikoma už pavojingiausius šių konstitucinių vertybių pažeidimus – padarytas nusikalstamas veikas, kuriomis, be kita ko, gali būti kėsinamasi ir į kitas pamatines Konstitucijoje įtvirtintas vertybes – asmens fizinį ir psichinį neliečiamumą, gyvybę, sveikatą ir kt.“[2]

Kaip yra vertinama situacija su smurtu artimoje aplinkoje Lietuvoje? Kaip tiriamos šios rūšies nusikalstamos veikos? Ar teisėsaugos pareigūnai supranta šių veikų aiškinimo, tyrimo ir prevencijos svarbą ne tik konkretaus asmens, ar konkrečios šeimos, bet ir bendrame visuomenės kontekste? Su kokiomis problemomis susiduria tiriantys jas pareigūnai? Ar yra atitinkama materialinė šių nusikalstamų veikų tyrimo ir užkardymo bazė, ar yra parengtos šių nusikalstamų veikų tyrimo metodikos, ar yra numatyta šias nusikalstamas veikas tiriančių pareigūnų apmokymo strategija? Visų šių problemų neįmanoma išnagrinėti viename magistro darbe, todėl buvo pasirinktas jos kriminalistinis segmentas su tam tikrais teisiniais klausimais. Būtina paminėti, kad kai kurios šalys turi žymiai ilgesnę patirtį su šiuo pavojingų visuomenės gyvenimo reiškiniu ir todėl būtina studijuoti jų patirtį ir kūrybiškai taikyti Lietuvoje. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose (-toliau ir JAV) , smurtas artimoje aplinkoje yra nusikaltimas, o ne asmeninis šeimos reikalas. Dažnai smurto artimoje aplinkoje auka dėl savo artimo šeimos nario nesikreipia, nes bijo dėl didesnio smurto protrūkio, arba praėjus kuriam laikui tam asmeniui atleidžia ir taip gali tęstis ne vienerius

[1] Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2012 m. birželio 4 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 129 straipsnio 2 dalies 3 punkto (2008 m. birželio 12 d. redakcija), 135 straipsnio 2 dalies 3 punkto (2008 m. birželio 12 redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, TAR,https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.56107F6CE244

[2] Teismų praktikos smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose apžvalga, LAT, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 15 d., https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/baudziamuju-bylu-apzvalgos/68

metus iki kol nutinka nelaimė. Tokio tipo nusikaltimai dažnai būna atsitiktiniai ir įsiplieskia netikėtai be išankstinių požymių[3].

Europos šalyse taip pat šioms problemoms yra skiriama nemažai dėmesio. Pavyzdžiui Lenkijoje kiekvienais metais policija rengia specialius raportus apie smurtą artimoje aplinkoje[4], taip pat skelbiama nemažai darbų, tame tarpe ir apie siaurus klausimus, pavyzdžiui magistrinis darbas apie „Smurtą prieš vyrus“[5]. „Suomijoje kovoti su smurtu skiriama daug dėmesio. Šioje šalyje veikia krizių centrai, į kurį gali kreiptis bet kokio amžiaus moterys ir vaikai. 1933 m. Suomijoje buvo įkurtas specialus pakomitetis, skirtas tyrinėti smurto moterų atžvilgiu problemą. Policijos pareigūnams padeda krizių centrų darbuotojai. Praėjus ne vėliau kaip dviem dienoms, susitinkama su smurtautoju, nes manoma, jog labiausiai terapija veikia, kai asmuo dar būna susijaudinęs. Suomijoje taip pat veikia Mobilusis centras, kuris stengiasi bendradarbiauti su visomis įstaigomis (policija, alkoholikų reabilitacijos, psichologinės terapijos centrais). Labai svarbu smurtautoją įtikinti, jog problema slypi būtent jo smurtiniame elgesyje. Į šį centrą galima kreiptis visą parą – tai labai svarbu užkertant kelią tolesniam smurtui“[6].

„Austrijos modelis yra visa apimančios sistemos, darančios paramos nukentėjusiems tarnybas prioritetu tam, kad suteikti nukentėjusiems galimybę reikalauti kompensacijos (plačiąja prasme, ne tik finansinės) per teisingumo sistemą. Austrijos vyriausybė palaiko grupę tarnybų moterims, nukentėjusioms nuo smurto šeimoje ir jų vaikams, kurios užtikrina jų teisę į informaciją, saugų prieglobstį ir palaikymą, vystant jų potencialą ir galimybes. Pavyzdžiui, Moterų reikalų ministerija finansuoja nacionalinę nemokamą telefoninę liniją, kurią aptarnauja nevyriausybinis moterų prieglobsčio namų tinklas. Visoje šalyje veikia 30 tokių prieglobsčio namų, kuriuos finansuoja nacionalinė ir municipalinės vyriausybės, tačiau juos valdo nepriklausomos moterų

[3] U.S. Departament of Justice, Office of Justice programs,Office of victims of crime, First Response to victims of crime, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 17 d., https://ojp.gov/ovc/publications/infores/pdftxt/FirstResponseGuidebook.pdf

[4] Pavyzdžiui: Auleytner Julian, Głąbicka Katarzyna, (red.), Polskie kwestie socjalne na przełomie wieków / Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie. - Warszawa : Wydawnictwo WSP TWP : "Elipsa", 2001, sygn. 33674; Badura-Madej Wanda, Dobrzyńska-Mesterhazy Agnieszka, Przemoc w rodzinie : interwencja kryzysowa i psychoterapia / Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000, sygn. 33384; Barea Consuelo, Poradnik dla kobiet ofiar przemocy : metody wykrywania i przeciwdziałania przemocy w rodzinie / Warszawa : Wydawnictwo Czarna Owca, 2010, sygn. 37626; Bińczycka Jadwiga, (red.), Bici biją / Wyższa Szkoła Pedagogiczna Związku Nauczycielstwa Polskiego - Warszawa : Żak, [2001], sygn. 35284; Brańka Zofia, Szymański Mirosław Stanisław, (red.), Agresja i przemoc we współczesnym świecie. T.2. Agresja i przemoc w instytucjach wychowawczych / Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej (Kraków). - Kraków : Oficyna Wydawnicza TexT, 1998, sygn. 32324; Danilewicz Wioleta, (red.), Oblicza współczesności w perspektywie pedagogiki społecznej / Warszawa : Wydawnictwo Akademickie "Żak", 2009, sygn. 37459; Durka Grażyna, (red.), Współczesna rzeczywistość w wybranych problemach społecznych / Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2010, sygn. 37905.

[5] Žr. http://dzielnytata.pl/magisterska/praca-magisterska-wersja-oficjalna1.pdf

[6] Brigita Palavinskienė, „Smurto šeimoje prevencija: užsienio šalių patirtis”. Jurisprudencija (2001, Nr. 20 (12).

organizacijos. Taip pat galima paminėti ir 40 vietinių ir regioninių konsultacinių centrų, kurie palaiko moteris, nukentėjusias nuo smurto“[7].

„Vokietijoje patirtis parodė, kad smurtautojo atskyrimas nuo nukentėjusios šeimos yra veiksminga priemonė, užkertant kelią smurtui šeimoje. Parama smurto šeimoje atvejais ypač veiksminga yra tuomet, kai derinamos teisinės ir socialinės priemonės. Viena iš socialinių priemonių – tai darbas su smurtinio elgesio šeimoje asmenimis. Teismai įpareigoja teisės pažeidėjus dalyvauti smurtinio elgesio šeimoje keitimo mokymuose, kuriuos sudaro 12 arba 26 savaitinės grupinės sesijos. Šiuose mokymuose mokoma streso ir pykčio valdymo įgūdžių, atsakomybės už smurtinį elgesį bei emocinės paramos teikimo nukentėjusiems. Įvertinus kiekvieną individualų atvejį, smurtautojui (jo sutikimu) gali būti skiriamas gydymas nuo priklausomybės ligų. Vokietijoje atlikti tyrimai parodė, kad baigusieji mokymus dalyviai, tapo labiau linkę paisyti savo sutuoktinių (partnerių) norų ir prisiimti atsakomybę už savo smurtinį elgesį. Mokymus baigusių dalyvių socialiniai įgūdžiai, asmeninių poreikių suvokimas ir gebėjimas spręsti konfliktus buvo įvertinti kaip geresni nei mokymosi pradžioje“[8].

2011 m. įsigaliojus „Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymui“ (- toliau ir ANSAAĮ), bei padarius pakeitimus Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse[9] (- toliau ir BPK)[10], nusikalstamos veikos, kurios turi smurto artimoje aplinkoje požymių turi būti tiriamos bendra tvarka, o ne kaip ankščiau privataus kaltinimo tvarka *(šiuo metu privataus kaltimo bylų procesas nebegalioja).* „Įsigaliojus minėtam įstatymui atsiskleidė tikroji padėtis mūsų šalyje. Buvusi nuostata, kad smurtas artimoje aplinkoje, nėra didelė visuomenės problema, nepasitvirtino. Šis reiškinys buvo latentinis ir policijos pareigūnai neturėjo teisinių galių spręsti smurto artimoje aplinkoje problemų“[11]. Šio įstatymo įsigaliojimas lėmė tai, jog kiekvienais metais yra pradedama vis daugiau ikiteisminių tyrimų, kurie yra susiję su smurtu artimoje aplinkoje (žiūrėti lentelę Nr. 1).

[7] Irma Šedeikytė „Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje teisinis reglamentavimas”, iš Mokslo taikomieji tyrimai: dabartis ir perspektyvos, straipsnių rinkynys, Šiaurės Lietuvos kolegija 2015 m., 15(1), p. 8
[8] Ibid.
[9] Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 167, 409 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas, Valstybės žinios 2013-07-13 Nr. 75-3773.
[8] Laima Ruibytė, Vilius Velička, „Dirbančių ir būsimų policijos pareigūnų nuostatos į smurtas artimoje aplinkoje“ iš *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (7),* Mokslinių straipsnių rinkinys (Kaunas, Mykolo Romerio universitetas Viešojo saugumo fakultetas, 2012), 166
[10] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Valstybės žinios. 2002. Nr. 37-1341.
[11] Ruibytė, *op cit*. p 8.

Lentelė Nr. 1

	Gautų pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje skaičius	Pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičius	Ikiteisminis tyrimas pradėtas pagal BK 140 str. 2 d.
2012	18268	4631	3362[12]
2013	21615	7635[13]	6352[14]
2014	29339	5557	4690[15]
2015	38510	5435[16]	4598[17]
2016	66433[18]	10890[19]	4598[20]
2017	47941[21]	7415[22]	9561[23]

Toks staigus pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičius susijusių su smurtu artimoje aplinkoje verčia sunerimti ir kaip vieno iš sprendimų būdų ieškoti naujų priemonių padėti operatyviai tirti šios

[12] Vilniaus moterų namai „Tarpinstitucinis bendradarbiavimas", žiūrėta 2018 gruodžio 1 d., https://www.vmotnam.lt/wp-content/uploads/2018/04/Tarpinsituticinis-bendradarbiavimas-II-leidimas-grazus.pdf, p. 58

[13] Informatikos ir Ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (forma smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. rugsėjo 15 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=2148&datasource=5826&page=1

[14] *Supra note* 12.

[15] *Ibid*.

[16] Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (forma smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. rugsėjo 16 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1?year=2015&period=1-8&group=162

[17] *Supra note* 12.

[18] Smurtas artimoje aplinkoje. Statistika ir Tendencijos., žiūrėta 2018 m. rugsėjo 16 d. http://pasibelsk.lt/infografikas

[19] https://www.vmotnam.lt/wp-content/uploads/2018/04/Tarpinsituticinis-bendradarbiavimas-II-leidimas-grazus.pdf

[20] https://www.vmotnam.lt/wp-content/uploads/2018/04/Tarpinsituticinis-bendradarbiavimas-II-leidimas-grazus.pdf

[21] Smurto artimoje aplinkoje statistika, Lietuvos Statistikos departamentas, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 16 d. https://osp.stat.gov.lt/infografikas30

[22] Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų minsterijos Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (forma smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. rugsėjo 16 d. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=6368&datasource=14761

[23] Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=6783&datasource=19093

kategorijos nusikalstamas veikas. Pažymėtina, jog šiuo metu daugiau dėmesio yra skiriama į pareigūnų techninį aprūpinimą, o ne į pareigūnų kvalifikacijos kėlimą. Taip pat pabrėžtina, jog Lietuvoje nėra didesnių kompleksiškai šią problemą nagrinėjamų darbų, nėra kriminalistinių darbų, kuriuose būtų nagrinėjamos tyrimo metodikos, nors kitose šalyse, kurios ankščiau pradėjo spręsti šią problemą tokių darbų yra. Todėl šiame magistro baigiamajame darbe išanalizavus baudžiamųjų bylų medžiagą, susijusią smurto artimoje aplinkoje nusikalstamomis veikomis (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (-toliau ir BK) 140 straipsnio 2 dalis)[24], bandoma pateikti įžvalgas dėl šių nusikalstamų veikų tyrimo tobulinimo.

Tiriama problema: pagal ANSAAĮ 7 straipsnio 1 dalį, ,,policijos pareigūnai, gavę pranešimą dėl smurto artimoje aplinkoje ir atvykę į įvykio vietą arba patys būdami įvykio liudininkais, užfiksuoja duomenis apie smurto artimoje aplinkoje įvykį ir, nustatę nusikalstamos veikos požymius, pradeda ikiteisminį tyrimą, ir imasi priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas ikiteisminis tyrimas ir užtikrinta smurtą patyrusio asmens apsauga“[25]. Kaip matyti iš pateiktos lentelės Nr. 1, kasmet gaunama vis daugiau pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje. Tačiau pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičius toli gražu neapspindi gautų pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje skaičių. **Todėl problema tampa ikiteisminio tyrimo pradėjimas, kodėl pranešimų yra 5-6 kartus daugiau negu pradėtų ikiteisminių tyrimų? Ar tai yra įstatymo netobulumo problema, ar tyrimo organizavimo problemos? Ar tai yra kriminalistikos metodikos problema (nėra gerai parengtų rekomendacijų, nėra mokymų)?**

Taip pat pastebėtina, jog Generalinio prokuroro rekomendacijose ,,Dėl proceso baigimo pagreitinto proceso tvarka“ 2 punkte nustatyta, jog baudžiamosiose bylose dėl smurto artimoje aplinkoje, esant visoms pagreitinto proceso sąlygoms ir nesant objektyvių aplinkybių trukdančių užbaigti procesą pagreitinto proceso tvarka, per 48 valandas prokuroras kreipiasi į teismą dėl bylos nagrinėjamo pagreitinto proceso tvarka.[26] Remiantis Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos 2017 m. veiklos ataskaita geriausiais baigtų per 48 val. ikiteisminių tyrimų rezultatais pasižymėjo Klaipėdos apskrities vyriausiasis policijos komisariatas (-toliau ir VPK) 93 proc., Tauragės VPK 86 proc., Alytaus VPK 80 proc.[27]. Kaip matyti iš pateiktų

[24] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 89-2741.
[25] Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, *Valstybės žinios* 2011, Nr. Nr. 72-3475
[26] Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos dėl proceso baigimo pagreitinto proceso tvarka, *TAR*, 2015-06-01 Nr. 8538
[27] Policijos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus Reikalų ministerijos 2017 m. veiklos ataskaita, 2018 m. kovo 28 d. Nr. 5-IL-2082, Vilnius, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 17 d. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/ataskaitos/PD%202017%20m_%20veiklos%20ataskaita(2018-03-28).pdf

duomenų, baudžiamosiose bylose susijusiose su smurtu artimoje ikiteisminį tyrimą stengiamasi baigti kiek įmanoma greičiau ir perduoti bylą teismui, kad būtų priimtas procesinis sprendimas. Todėl yra išskiriama dar viena problema **ar ikiteisminio tyrimo pareigūnai yra pasirengę greitai ir išsamiai atlikti ikiteisminį tyrimą tokio pobūdžio bylose, nesant parengtų tyrimo metodikų. Ar objektyviai įmanoma kvalifikuotai atlikti tokį tyrimą? Taip pat būtina susimąstyti, ar lenktyniavimas, kas daugiau tokių bylų ištirs per 48 valandas, neprasilenkia su „sveiku protu“?**

Tyrimo objektas: šio magistro baigiamojo darbo objektas yra smurto artimoje aplinkoje kriminalistinio tyrimo metodika, skirta efektyviam nusikalstamų veikų tyrimui.

Darbo tikslas: viename darbe ištirti viso smurto įvairovės neįmanoma, todėl šiame magistro baigiamajame darbe buvo apsiribota tik nusikalstamų veikų padarymu numatytų (LR BK 140 straipsnio 2 dalyje, fizinio skausmo sukėlimas artimam giminaičiui), kadangi, kaip matyti iš lentelės Nr. 1, ikiteisminis tyrimas smurto artimoje aplinkoje atvejais dažniausiai pradedamas būtent pagal minėtą BK straipsnį. Baigiamojo darbo tikslas atskleisti šių nusikaltimų esmę, ypatumus, išanalizuoti šių nusikalstamų veikų tyrimo praktiką, išryškinti problemas su kuriomis gali būti susidurta tiriant tokio pobūdžio nusikalstamas veikas, įvertinti jų tyrimą iš kriminalistikos metodikos pozicijos, pateikti tam tikrus pasiūlymus ir rekomendacijas tobulinant šių nusikalstamų veikų tyrimo metodikas.

Šiam tikslui pasiekti yra keliami tokie ***uždaviniai:***

1) Išanalizuoti ir įvertinti šių nusikaltimų baudžiamąją teisinę ir kriminalistinę charakteristiką.

2) Atskleisti smurto artimoje aplinkoje ikiteisminio tyrimo organizavimo ypatumus, bei įvertinti jį iš kriminalistikos metodikos pozicijos.

3) Išanalizuoti ir atskleisti smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų atskirų tyrimo veiksmų taktikos specifiką.

4) Pateikti smurto artimoje aplinkoje metodikos tobulinimo pasiūlymus ir rekomendacijas.

Baigiamojo darbo reikšmė: atlikus mokslinės literatūros, baudžiamųjų bylų ir ekspertų apklausų analizę, bus įvertinta šių nusikalstamų veikų tyrimo praktika, bus siekiama nustatyti tyrimo spragas bei įvertinti tyrimo metodikas. Šis magistro baigiamasis darbas gali būti skirtas tobulinti šių veikų tyrimo metodikas.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis: „Šiuo metu vienas svarbiausių kriminalistikos metodikos uždavinių – rengti atskirų nusikalstamų veikų rūšių tyrimo kriminalistines rekomendacijas“[28]. Realizuojant šį kriminalistinės metodikos uždavinį metodinės nusikalstamų veikų tyrimo rekomendacijos yra pateikiamos, vadovėliuose, mokomuosiuose leidiniuose, moksliniuose straipsniuose, disertacijose, taip pat magistro baigiamuosiuose darbuose.

Jau 1893 m. kriminalistikos mokslo pradininko H. Groso išleistame veikale „Teismo tardytojų vadovas kaip kriminalistikos sistema“, buvo kalbama apie kai kurių nusikaltimų tyrimo metodikas[29].

Metodika, kaip atskira kriminalistikos mokslo dalis ypač sparčiai vystėsi Rytų Europos kriminalistikos mokykloje. „Rusų kriminalistikos mokykla yra viena žinomiausių kriminalistikos mokyklų, dariusi įtaką, ypač nuo XX a. antros pusės, tiek visos Europos, kiek didesnėje retrospektyvoje, Rytų Europos, taip pat ir Lietuvos kriminalistiniai moksliniai minčiai. Kriminalistika tradiciškai skirstoma į bendrąją teoriją, kriminalistikos techniką, kriminalistikos taktiką, kriminalistikos metodiką. Pasižymi aukšto lygio kriminalistikos teorija, darnia sistema“[30]. Pirmosios kriminalistinės metodinės rekomendacijos buvo naudojamos dabartinėse Rusijos teisminėse bylose XIX a. pirmosios pusės pradžioje. Tai buvo rekomendacijos, parengtos remiantis empirinėmis žiniomis ir kasdienine patirtimi, apie tyrėjo veiksmų seką ir turinį tiriant įvairius nusikaltimus. Sukūrus įrodymų teoriją ir visą teismų sistemos reformą 1864 m., pasirodė pastovi tendencija didinti metodines rekomendacijas kiekybiniu ir kokybiniu požiūriu. Dabartinės įrodymų sistemos pertvarkymas prisidėjo prie leistinų reikšmingų įrodymų ("nebylių liudininkų") išplėtimo, nusikalstamų veikų tyrimo ir jų rinkimo bei tyrimo metodų kūrimo ir panaudojimo bei atskirų metodinių ir teismo ekspertizės rekomendacijų formulavimo. Per šį laikotarpį sukurtos pirmosios objektyvios prielaidos, skirtos kriminalistikos žinių atskyrimui nuo baudžiamojo proceso mokslo į nepriklausomą mokslo sritį. Naujoji mokslinė žinia buvo iš pradžių vadinama "nusikalstama technologija“. Vėlesniais metais reikšmingai sulėtėjo teismo ekspertizės mokslo formavimo procesas. Praktikos kovos su nusikalstamumu poreikiai buvo patenkinti daugiausia perduodant Vakarų Europos šalių teismo literatūrą. Tarp tokių darbų buvo A. Helwig darbai "Moderni teismo medicina (nusikalstamų veikų tyrimo metodai)" (1925), G. Schneikert "Baudžiamojo paslaptis ir jos

[28] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., Kriminalistika taktika ir metodika, (Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2013), 434.
[29] Vidmantas Egidijus Kurapka irk t., „Kriminalistika teorija ir technika, (Vilnius, Mykolo Romerio universitetas,2012), 15
[30] *Ibid*., p. 20

atskleidimo kelias" (1925), E. Annuschat "Menas spaudai atskleisti". XX a. pirmosios pusės Rusijos kriminalistikos metodiniai darbai yra "Instrukcija milicijai dėl apklausų pateikimo tvarkos" (1924 m.), M. S. Strogovičiaus parengta metodologinių laiškų santrauka, apibendrinanti tarnybinių ir ekonominių nusikaltimų kapitalo statybos srityje tyrimo patirtį (1932 m.), straipsnių publikavimas žurnalai, kuriuose pateikiama konkrečių baudžiamųjų bylų tyrimo metodų santrauka. Ypatinga dalis yra mokslinis nusikaltimų tyrimo metodas, V. I. Gromovas pirmą kartą išskiria metodines rekomendacijas kriminalistikos sistemoje nepriklausomoje mokslo dalyje, kurią jis vadina "nusikaltimų tyrimo metodu". Jo nuomone, apibendrintos praktinės išvados apie darbo metodus, padarytus remiantis praeities patirtimi, kuriame yra sistemingų praktinių nurodymų dėl racionaliausio tyrimo, gali palengvinti tyrėjo darbą baudžiamojoje byloje. 1931 m. Buvo paskelbtas darbas "Tam tikrų nusikalstamų veikų tyrimo metodika", 1932 m. - knyga "Naujos formos ir tyrimo metodai dėl oficialių ir ekonominių nusikaltimų", 1934 m. - "Vagystės ir piktnaudžiavimo komercinėse bylose tyrimas, 1937 m. - "Tiriamoji praktika pavyzdžiuose[31].

,,Prieškario Lietuvos kriminalistika buvo integralus, visuminis mokslas. Jame dar nebuvo aiškiai susiformavusios ir atsiskyrusios trys tradicinės sudėtinės kriminalistikos dalys – kriminalistinė technika, tardymo taktika ir konkrečių rūšių nusikaltimų tyrimo metodika. Kriminalistika buvo traktuojama apskritai kaip mokslas apie nusikaltimus ir jų išaiškinimo metodus. Todėl nusikaltimų tyrimo metodikos problemos buvo analizuojamos neatskiriant jų nuo kitų klausimų – organizacinių, operatyvinių, procesinių, taktinių psichologinių, techninių ir t. t.“[32] Tarpukario Lietuvoje didelių mokslinių darbų nebuvo, bet nusikaltimų tyrimo klausimams buvo skirta dėmesio, tame tarpe ir verčiant į lietuvių kalbą užsienio autorių darbus.

Atskirų nusikalstamų veikų rūšių tyrimo metodiką atskirais aspektais nagrinėjo Lietuvos mokslininkai: S. Kuklianskis, P. Kuconis, E. Paslkys, o vėliau ir R. Burda, S. Matulienė, E. Radzevičius, G. Šatienė, E. Latauskienė ir kiti mokslininkai, tačiau pastebėtina, kad smurto artimoje aplinkoje ikiteisminio tyrimo problemos Lietuvos mokslinėje literatūroje nagrinėtos tik epizodiškai, išsamių mokslinių tyrimų nėra. Atskiri aspektai yra nagrinėti Kauno miesto apylinkės teismo teisėjos A. Vingilės straipsnyje ,,Probleminiai kardomųjų priemonių taikymo aspektai“. Taip pat atskiri aspektai nagrinėti G. Bučiūno straipsnyje ,,Keitimasis informacija ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas tiriant smurto artimoje aplinkoje atvejus”, ir R. Jakštienės straipsnyje ,,Šeimos

[31] С. Н. Чурилов, Методика расследования преступлений. Общие положения., žiūrėta 2018 lapkričio 25 d., https://kniga.com/index.php?route=product/product/mini&product_id=122374

[32] Eugenijus Palskys, Lietuvos Kriminalistikos istorijos apybraižos 1918-1940, (Vilnius: Lietuvos policijos akademija 1995), 250

nario samprata baudžiamosiose bylose dėl smurto artimoje aplinkoje: teismų praktikos pagrįstumas".

Lietuvoje smurto artimoje aplinkoje problematika daugiau nagrinėjama viktimologiniu aspektu, kuri savo dėmesį sutelkia į smurto artimoje aplinkoje prevenciją[33].

Užsienyje ši tema yra plačiau nagrinėjama. Pavyzdžiui JAV Teisingumo departamento leidinyje skirtame JAV teisėsaugos pareigūnams „First response to Victims of crime"[34] yra parengtos metodines rekomendacijos pareigūnams, ką jie turi daryti nuvykę į įvykio vietą, kurioje buvo smurtauta artimoje aplinkoje. Straipsnyje „Sorichetti v. City of New York Tells the Police that Liability Looms for Failure to Respond to Domestic Violence Situations[35]" nagrinėjama policijos pareigūnų veiksmai tiriant smurto artimoje aplinkoje atvejus.

Taip pat pastebėtina, jog ir užsienio literatūroje didelis dalis straipsnių ir publikacijų skirtos smurto artimoje aplinkoje priežastims bei prevencijai[36].

Ginamieji teiginiai:

1) Lietuvoje esama smurto artimoje aplinkoje situacija reikalauja esminių politinių, teisinių bei organizacinių pokyčių. Šiame kontekste labai reikšminga turi būti kriminalistikos mokslo įtaka ir jos rengiamos rekomendacijos. Lietuvoje nėra specialių metodikų kaip tirti smurto artimoje aplinkoje atvejus ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai nėra tinkamai pasirengę tirti smurto artimoje aplinkoje atvejus.

2) Specializuotos smurto artimoje aplinkoje tyrimo metodikos sukūrimas (ar bendros metodikos pildymas / tobulinimas) ir taikymas lemtų išsamesnį ir greitesnį ikiteisminį tyrimą dėl smurto artimoje aplinkoje atlikimą bei tinkamai paruoštos nagrinėti bylos pateikimą teismui.

3) Bendroji smurtinių nusikaltimų tyrimo metodika gali būti tik bendro pobūdžio pagrindu, bet mažai tinka atliekant ikiteisminius tyrimus susijusius su smurtu artimoje aplinkoje.

Darbo struktūra: šis magistro baigiamasis darbas, sudarytas iš įvado, dėstomosios dalies, bei išvadų. Pirmoje darbo dalyje nagrinėjama smurto artimoje aplinkoje sąvoka bei baudžiamoji ir kriminalistinė charakteristika.

---

[33] Laima Vaigė, „Smurto prieš moteris prevencija: nacionalinės teisės spragos",Jurisprudencija Nr. 23(1). p. 89-107
[34] *Supra note* 3.
[35] Greg Anderson, „ Sorichetti v. City of New York Tells the Police that Liability Looms for Failure to Respond to Domestic Violence Situations", University of Miami Law school, Insttutional Repository, https://repository.law.miami.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2184&context=umlr
[36] Johannes van Aggelen, *The Consequences of Unlawful Preemption and the Legal Duty to Protect the Human Rights of Its Victims*, 42 Case W. Res. J. Int'l L. 21 (2009) Available at: https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol42/iss1/27

Antrame skyriuje nagrinėjama smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo metodikos pagrindai ir jo atlikimo organizavimas. Šis skyrius suskirstytas į keturis poskyrius, kuriose nagrinėjama smurto artimoje aplinkoje metodikos pagrindiniai elementai, tyrimo situacijos ir ikiteisminio tyrimo pareigūno pirminiai veiksmai. Taip pat nagrinėjamas ikiteisminio tyrimo pareigūnų bendradarbiavimas su valstybinių ir savivaldos institucijų bei nevyriausybinių organizacijų atstovais tiriant smurto artimoje aplinkoje nusikalstamas veikas, bei nagrinėjama tolimesni tyrimo veiksmai smurto artimoje aplinkoje atvejais.

Trečiajam skyriuje nagrinėjama smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų atskirų tyrimo veiksmų taktikos specifika: nukentėjusiojo ir kitų asmenų apklausa įvykio vietos apžiūra, kitų tyrimo veiksmų ir kardomųjų veiksmų specifika, specialių žinių panaudojimo galimybės, įtariamojo apklausos ypatumai, bei ikiteisminio tyrimo baigiamasis etapas.

Darbo pabaigoje yra pateikiamas naudotos literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalba.

Tyrimo metodika: šis magistro baigiamasis darbas yra grindžiamas teoriniais ir empiriniais tyrimais bei jų rezultatais, panaudojant literatūrinės, lyginamosios analizės vertinimo, apibendrinimo metodus. Atlikta 367 baudžiamųjų bylų, išnagrinėtų Vilniaus miesto apylinkės teisme kuriose asmenys yra kaltinami padarę nusikalstamas veikas numatytas LR BK 140 straipsnio 2 dalyje ir pateikti šios analizės rezultatai. Taip pat buvo taikomas interviu metodas atlikti ekspertų apklausai. Šio metodo pagalba buvo apklausti 7 Vilniaus miesto apylinkės teisėjai, nagrinėjantys baudžiamąsias bylas. Taip pat baudžiamųjų bylų analizės duomenys buvo, palyginti su Informatikos ir ryšių departamento duomenimis.

1. Smurto artimoje aplinkoje samprata ir šių nusikalstamų veikų baudžiamoji teisinė ir kriminalistinė charakteristika.

Šiame skyriuje yra pateikiama smurto artimoje aplinkoje samprata, baudžiamoji teisinė charakteristika ir kriminalistinė charakteristika. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje smurtas artimoje aplinkoje nėra įtvirtintas viename baudžiamojo kodekso straipsnyje ir atsižvelgiant į tai, jog tyrimo tikslas yra susijęs su viena smurto artimoje aplinkoje nusikalstama veika, todėl šiame skyriuje yra pateikiama BK 140 straipsnio 2 dalies baudžiamoji teisinė bei kriminalistinė charakteristika.

1.1.Smurto artimoje aplinkoje samprata ir šių nusikalstamų veikų baudžiamoji teisinė charakteristika.

,,Amerikiečių teisininkė Isabel Marcus smurtą šeimoje vadina ‚terorizmo forma". Pasak Marcus, kai bus suvokta būtinybė įveikti smurtą šeimoje kaip teroro atmainą, smurto prieš moteris problema taps politine"[37].

Smurtas artimoje aplinkoje yra pasaulinis reiškinys, todėl su juo bandoma kovoti pasauliniu lygiu. Aktyvi kovo su smurtu artimoje aplinkoje prasidėjo XX a. pirmoje pusėje. Jungtinė Tautų organizacija 1979 m. priėmė ,,Visų moters diskriminavimo formų panaikinimo konvenciją, 1989 m. priėmė ,,Vaikų teisių konvenciją"[38]. Su murtu artimoje aplinkoje aktyviai kovoja ir Europos Sąjunga. Svarbiausi Europos Sąjungos dokumentai skirti kovai su smurtu artimoje aplinkoje yra šie: 1950 m. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Europos tarybos Konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Lietuva dar neratifikavo šios konvencijos), Europos Sąjungos Nusikaltimų aukų teisių direktyva[39].

Lietuvoje 1997 m. -1998 m. buvo atliktas viktimologinis tyrimas ,,Smurtas prieš moteris". Šio tyrimo rezultatai buvo šokiruojantys. Net 63,3 moterų bent kartą patyrė vyrų fizinį, seksualinį smurtą, arba joms buvo grasinta[40]. Lietuvos įstatymai draudė smurtą ir tada, tačiau tuomet nebuvo specialių teisės normų nustatančių smurtą prieš moteris.

Lietuvos kaimyninėje šalyje Lenkijoje specialus įstatymas skirtas kovai su smurtu artimoje (įstatymas prieš smurtą šeimoje) aplinkoje buvo priimtas anksčiau negu Lietuvoje. Lenkijoje šis įstatymas buvo priimtas 2005 m. lipos 29 d. (įsigaliojo nuo 2006 m. sausio 1 d.)[41]. Lietuvoje tik

[37] Vilniaus universiteto Moterų studijų centras (Vilnius: leidykla DANIELIUS, 1997), p. 5
[38] *Ibid*., p 5.
[39] ,,Tarptautiniai, nacionaliniai dokumentai, teisės aktai susiję su moterų žmogaus teisėmis", Vilniaus moterų namai, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., https://www.vmotnam.lt/metodine-informacija/dokumentai/
[40] Moterų informacijos centras (Vilnius: leidykla DANIELIUS, 1999), p. 90,91
[41] USTAWA, z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdzialaniu przemocy w rodzinie. Opracowano na podstawie: Dz.U. z 2005 r. Nr. 180, poz. 1493.

2011 m. įstatymų leidėjas Lietuvoje išleido specialų įstatymą skirtą kovai su smurtu artimoje aplinkoje.

Šiuo metu galiojantis ANSAAĮ pateikia artimos aplinkos sąvoką. Pagal šį įstatymą artima aplinka - tai ,,aplinka, kurią sudaro asmenys, siejami arba praeityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį“[42]. Lenkijos įstatyme, kalbama apie tai, jog šeimos nariais pripažįstami yra netik sutuoktiniai, partneriai ar giminės, bet ir asmenys, kurie kartu gyvena ar veda bendrą ūkį[43]. Todėl tiek Lenkijos, tiek Lietuvos įstatyme įtvirtinta artimos aplinkos sąvoka yra tapati. Taip pat šis įstatymas pateikia smurto sąvoką. Smurtas – tai ,,veikimu ar neveikimu asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę ar neturtinę žalą“.[44] Taigi minėtame įstatyme smurtas yra apibrėžiamas plačiąją prasme ir į jo sampratą be fizinio smurto patenka ir psichologinis, seksualinis, bei ekonominis smurtas. Minėtas įstatymas nepateikia išvardintų smurto formų sąvokų, todėl atskleidžiant smurto artimoje aplinkoje sampratą, naudinga šia darbe jas pateikti.

1. Fizinis smurtas - ,,tai neteisėtas tyčinis prieš moters valią jos organizmui daromas fizinis poveikis, nukreiptas į asmens gyvybės atėmimą, žalos sveikatai padarymą, fizinio skausmo ar kitų fizinių kančių sukėlimą, laisvės atėmimą arba bejėgiškos būklės sukėlimą“[45]. Fizinis smurtas smurto artimoje aplinkoje atvejais BK kriminalizuotas 129 straipsnio 2 dalies 3 punkte, 135 straipsnio 2 dalies 3 punkte, 138 straipsnio 2 dalies 3 punkte, 140 straipsnio 2 dalyje.

2. Psichinis smurtas - ,,tai pavojingas tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, verčiant bijoti (bauginant), kad dėl tolesnių grasinančiojo veiksmų ar neveikimo atsiras tam tikros neigiamos pasekmės. Psichologinis smurtas įgyja įvairias formas: vertimas elgtis prieš savo valią, jausmų ignoravimas, įsitikinimų išjuokimas, baudimas, įžeidinėjimas ir žeminimas, vertimas moterį blogai galvoti apie save, pravardžiavimas, vertimas ją abejoti dėl savo sveiko proto ir gebėjimo priimti teisingus savarankiškus sprendimus, naudojamos mentalinės manipuliacijos (“proto žaidimai”), vertimas ją jaustis kalta, manipuliacijos vaikais, jų gerove“[46]. ,,Pavojingas psichinis poveikis smurto artimoje aplinkoje atveju, be kita ko, gali pasireikšti įvairaus turinio grasinimais, kurie BK kriminalizuoti: 1) kaip savarankiška nusikalstama veika (BK 145 straipsnis), 2) kaip nusikalstamos

[42] *supra note*. 25
[43] *Ibid.*
[44] *Ibid.*
[45] ,,Smurto rūšys“, Vilniaus moterų namai, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d. https://www.vmotnam.lt/metodine-informacija/smurto-rusys/
[46] *Ibid.*

veikos padarymo, vertimo elgtis prieš savo valią būdas (pavyzdžiui, BK 148, 149, 150, 151 straipsniai). Kasacinės instancijos teismo praktikoje, apibūdinant grasinimus, teigiama, kad tai pavojingas tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, verčiant bijoti, kad dėl tolesnių grasinančio asmens veiksmų gali atsirasti sunkūs neigiami padariniai“[47].

3. Seksualinis smurtas – ,,yra kėsinimasis ne tik į asmens gyvybę, sveikatą, asmens kūno neliečiamumą, bet ir socialinę laisvę, asmenybės garbę ir orumą, t.y. tuo pačiu metu seksualiniame smurte pasireiškia fizinio ir psichologinio smurto bruožai. Seksualinis smurtas šeimoje pasireiškia tokiomis formomis, kaip vertimas nusirengti, santykiauti prieš sutuoktinės (partnerės) valią jai nepriimtinais būdais, nepriimtinu laiku, jai nepriimtinų daiktų vartojimas lytinio akto metu, vertimas mylėtis su smurtautojo draugais ir t.t“[48]. ,,Prievartinė veika, pasireiškianti seksualiniu poveikiu, yra viena iš smurto artimoje aplinkoje formų. Smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose, kaip ir kitais atvejais, kai padarytas iššaginimas (BK 149 straipsnis) ar seksualinis prievartavimas (BK 150 straipsnis), grasinimas tuoj pat panaudoti fizinį smurtą yra vienas iš asmens valios palaužimo būdų, nukreiptų esamam ar galimam nukentėjusiojo pasipriešinimui įveikti. Sprendžiant, ar kaltininko veiksmuose yra psichinės prievartos, būdingos iššaginimui ar seksualiniam prievartavimui, požymiai, vertintinas ne tik tiesiogiai išsakytų grasinimų turinys, bet ir padarytų veikų kontekstas, išorinės veikos padarymo, kaltininką ir nukentėjusįjį apibūdinančios aplinkybės, tai, kaip grasinimą suvokė pats nukentėjusysis ir pan. Šie išaiškinimai yra aktualūs smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose, be kita ko, sprendžiant, kurios – BK 149, 150 ar 151 straipsnyje nurodytos – nusikalstamos veikos požymius kaltininkas realizavo“[49].

4. Ekonominis smurtas - ,,labiausiai paplitusios ekonominio smurto formos: neleidžiama sutuoktinei (partnerei) dirbti, atimami iš sutuoktinės (partnerės) pinigai, verčiama užrašyti asmeninį turtą smurtautojui, pasirašyti sutartis, kuriomis atsisakoma teisių į santuokoje įgytą ir kitą bendrą turtą, verčiama prašyti pinigų savo ir vaikų reikmėms, neskiriamos lėšos būtiniausiems dalykams (maistui, medicinos pagalbai, išsilavinimui), smulkmeniškai kontroliuojamas šeimos biudžetas, nesidalinama šeimos pajamomis ar informacija apie jas“[50].

[47] *Supra note., 2*
[48] *Supra note, 45*
[49] *Op. cit., 2*
[50] *Op.cit 45.*

Lenkijos įstatyme aiškinant smurto sampratą apie ekonominį ar kitą poveikį nukentėjusiajam tiesiogiai nurodyta, kad tai veiksmai, kurie nukreipti prieš jo teises arba asmeninę nuosavybę[51].

Be kita ko minėto įstatymo paskirtis ,,ginti asmenis nuo smurto artimoje aplinkoje, kuris dėl jo žalos visuomenei priskiriamas prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų, greitai reaguoti į iškilusią grėsmę, imtis prevencijos priemonių, taikyti apsaugos priemones ir teikti tinkamą pagalbą“[52].

Taigi įstatymo leidėjas, smurto artimoje aplinkoje sampratą sieja, su smurtautoju, kuris smurtą naudoja artimoje aplinkoje t. y. tie atvejai kuomet nuo smurto nukenčia smurtautojo artimi giminaičiai arba šeimos nariai.

Lietuvos Aukščiausiasis teismas (- toliau ir LAT) ne kartą yra pasisakęs, jog ,,pagal BK 2 straipsnio (kuriame suformuluotos pagrindinės baudžiamosios atsakomybės nuostatos) 3 dalį asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo buvo galima reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio. Tai reiškia, kad baudžiamoji atsakomybė kyla tik tada, kai Baudžiamajame kodekse numatyta veika padaroma viena įstatyme nustatytų kaltės formų, t. y. tik suvoktas, sąmoningas (t. y. tyčinis) arba neatsargus baudžiamojo įstatymo uždraustos veikos padarymas gali būti baudžiamosios atsakomybės pagrindas. To paties straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį. Nusikalstamos veikos sudėtis – baudžiamajame įstatyme numatytų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių, kurie apibūdina pavojingą veiką kaip tam tikrą nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą, visuma. Jei veikoje nėra bent vieno iš šių požymių, joje nėra ir nusikalstamos veikos sudėties požymių“[53].

Baudžiamoji teisinė fizinio skausmo sukėlimo charakteristika – tai informacijos apie šių nusikaltimų sudėties elementus, požymius, kvalifikavimą ir kitus baudžiamuosius teisinius ypatumus visuma.

2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusio LR BK XIX skyriuje ,,Nusikaltimai pavojingi žmogaus sveikatai ir gyvybei“ 140 straipsnyje buvo įtvirtinta fizinio skausmo sukėlimo, kaip nusikalstamos veikos sudėtis. Tačiau šioje kodekso redakcijoje nebuvo numatyto šiuo metu LR BK 140 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto nusikalstamą veiką kvalifikuojančio požymio ,,fizinio skausmo sukėlimas savo

[51] *Supra note.* 41.
[52] *Supra note. 25*
[53] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. sausio 7 d, nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-99/2014, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d923b1b2-f9df-455a-a847-adcc7963c4a8

artimam giminaičiui ar šeimos nariui“. Šiš nusikalstamą veiką kvalifikuojantis požymis LR BK atsirodo 2013 m[54]. Kaip nurodoma šio straipsnio papildymo įstatymo aiškinamajam rašte ,,BK 140 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už nežymų sveikatos sutrikdymą ar fizinio skausmo sukėlimą. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, pagal šį baudžiamojo įstatymo straipsnį dažniausiai kvalifikuojami smurto artimoje aplinkoje atvejai, tačiau šiame straipsnyje, skirtingai nei kituose BK straipsniuose, numatančiuose baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus žmogaus sveikatai ir gyvybei, nėra skiriami atvejai, kai kaltininkas tokią veiką padaro savo šeimos nariui ar artimajam giminaičiui. Tai nesudaro pakankamų prielaidų atsižvelgti į situacijų, kai šis nusikaltimas padaromas artimoje aplinkoje, specifiškumą, taikyti adekvačias ir proporcingas sankcijas, taip pat skirti tokiais atvejais reikalingas kardomąsias priemones“[55].

,,Pagal baudžiamosios teisės teoriją nusikaltimo sudėties elementai – tai būtinos, sudedamosios jo vieningos struktūros dalys, apibūdinamos tam tikrais požymiais. Nusikaltimo sudėties elementai yra: objektas, objektyvioji pusė, subjektas, subjektyvioji pusė. Nusikaltimo sudėties elementai turi būti matomi pačioje nusikalstamoje veikoje. Kai bent vieno iš nusikaltimo sudėties elementų nėra, veika negali būti pripažįstama nusikaltimu“[56].

,,BK 140 straipsnio 2 dalyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė tam, kas šio straipsnio 1 dalyje nurodytą veiką (mušdamas ar kitaip smurtaudamas sukėlė žmogui fizinį skausmą arba nežymiai jį sužalojo ar trumpam susargdino) padarė savo artimajam giminaičiui ar šeimos nariui. Šiuo nusikaltimu kėsinamasi į asmens sveikatą. Objektyviai jis pasireiškia fizinio smurto prieš asmenį naudojimu (mušimu, spaudimu, tempimu, kitokiu smurtavimu), alternatyviais padariniais – fizinio skausmo sukėlimu arba nežymiu sužalojimu ar trumpu susargdinimu, priežastiniu ryšiu tarp veikos ir padarinių; subjektyviai pasireiškia tiesiogine ar netiesiogine tyčia – suprantant, kad dėl konkretaus fizinio smurto – pavojingos veikos – gali kilti atitinkami padariniai (fizinis skausmas asmeniui, jo nežymus sužalojimas ar trumpalaikis susargdinimas), ir jų siekiant, arba nors ir nesiekiant šių konkrečių padarinių, bet sąmoningai leidžiant jiems atsirasti. BK 140 straipsnio 2 dalyje numatyta kvalifikuota šios nusikalstamos veikos sudėtis; kvalifikuojamieji požymiai

[54] Lietuvos baudžiamojo kodekso 140, 145, 148, 149, 150, 151, 165, straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 201307-13 Nr. 75-3772.
[55] Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 140 straipsnio papildymo įstatymo projekto, INFOLEX, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., http://www.infolex.lt/ta/276393
[56] Lietuvos Apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 13 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268/2005, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=34737513-6f9d-4fa0-9a46-20f9f67b6044

apibūdina nukentėjusįjį asmenį (šeimos narys ar artimasis giminaitis)“[57]. Toliau bus aptarti šie išvardinti nusikalstamos veikos sudėties elementai.

Vienas iš svarbiausių baudžiamosios teisinės charakteristikos elementų yra nusikaltimo objektas. Baudžiamosios teisės teorijoje yra numatyta, jog skyrių pavadinimai BK nurodo ir įstatymo saugomą vertybę. BK 140 straipsnyje (kaip nurodyta jo pavadinime) numatyta atsakomybė už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą. Fizinio skausmo sudėtis yra numatyta LR BK XIX skyriuje. „Taigi šiame BK straipsnyje nurodyta nusikalstama veika kėsinamasi į žmogaus kūno neliečiamumą (tik fizinio skausmo sukėlimo atveju) arba į sveikatą (nežymiai ar trumpam laikui ją sutrikdžius)“[58].

Nukentėjusiuoju pagal BK 140 straipsnio 2 dalį, gali būti tiek vyras, tiek moteris, nepriklausomai nuo kaltininko lyties. Atlikta baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog dažniausiai nuo šios nusikalstamos veikos nukenčia moterys. Jos nukentėjo 90,4 proc. visų nagrinėtų atvejų. Šio straipsnio 2 dalyje yra numatytas šią nusikalstamą veiką, kvalifikuojantis požymis „tas, kas šio straipsnio 1 dalyje nurodytą veiką padarė savo artimajam giminaičiui ar šeimos nariui“. Šis nusikalstamą veiką kvalifikuojantis požymis būtent ir apibūdiną nukentėjusį asmenį. Pagal ANSAAĮ artimas giminaitis tai - „asmenys, siejami arba praeityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį“[59]. „Šeimos nario sąvoka pateikta BK 248 straipsnyje. BK 248 straipsnis yra BK XXXIV skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai teisingumui“, tačiau teismų praktikoje BK 248 straipsnyje pateikta šeimos nario sąvoka remiamasi ir bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai. BK 248 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad artimieji giminaičiai yra tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys, seneliai ir vaikaičiai, o šio straipsnio 2 dalyje numatyta, kad nusikaltimą padariusio asmens šeimos nariai yra kartu su juo gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, taip pat nusikaltimą padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė), sutuoktinio tėvai“[60]. „Taigi, BK 248 straipsnyje artima aplinka apibrėžiama siauriau nei Lietuvos Respublikos apsaugos nuo

[57] Kauno apygardos teismo 2017 m. gruodžio 8 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-726-478/2018, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=2870e176-9771-4120-975b-8456bbec6462

[58] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. balandžio 15 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 162/2014, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7edf3c4a-075e-463c-a93a-6adbd2b2cdc2

[59] *Supra note* 25

[60] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2017 kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-77-942/2017, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=02f4ae29-8a7b-42d7-853a-cbeb5f321bdb

smurto artimoje aplinkoje įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje ir neapima buvusių sutuoktinių ir jų giminaičių. Siauresnis apibrėžimas lemia, kad esant smurto artimoje aplinkoje požymių, kuomet smurtauja buvęs sutuoktinis ar jo/jos giminaitis, gyvenantis kartu su nukentėjusiuoju, BK 248 straipsnio nuostatos leidžia to asmens nelaikyti artimos aplinkos nariu. Todėl teismų praktikoje pabrėžiama, kad kvalifikuojant veiką pagal BK 140 straipsnio 2 dalį, negali būti taikomos sąvokos, apibūdintos Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme, nes tos sąvokos neatitinka BK 248 straipsnyje nurodytas sąvokas, kurioms tik esant, veika gali būti kvalifikuota pagal BK 140 straipsnio 2 dalį“[61].

Analizuojant praktinę baudžiamųjų bylų medžiagą, pastebėtina, jog dažniausiai nukenčia asmenys, kurie nėra sudarę ar įregistravę santuokos su smurtautoju. Šių asmenų pripažinimą smurtautojo artimu giminaičiu ar šeimos nariu ne kartą yra nagrinėjęs LAT savo nutartyse. Smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose yra susiduriama su problemomis nukentėjusį asmenį pripažinti kaltininko artimu giminaičiu arba šeimos nariu. Pastebėtina ,,kad bene daugiausiai vertinimo ir pagrindimo sunkumų gali kelti aplinkybės, kad nukentėjęs asmuo gyveno bendrai neįregistravęs santuokos (partnerystė) su nusikalstamą veiką padariusiu asmeniu, konstatavimas“[62]. Esant tokiems atvejams LAT suformulavo tokias taisykles nukentėjusįjį asmenį pripažinti kaltininko artimu giminaičiu. Pavyzdžiui kasacinėje byloje Nr. 2K-301-139/2016 teisėjų kolegija nurodė, kad ,,sprendžiant dėl partnerystės (bendro gyvenimo kartu neįregistravus santuokos) fakto, atsižvelgiama į aplinkybių, rodančių kartu gyvenančių asmenų santykių turinį, visumą. Nustatant, ar kartu gyvenusių, bet santuokos neįregistravusių asmenų santykiai laikomi šeimos narių santykiais, paprastai atsižvelgiama į šių asmenų tarpusavio atsakomybės supratimą, savanoriškus abipusius įsipareigojimus kaltininko požiūrį į kartu su juo gyvenantį asmenį ir pan“[63]. Kitoje kasacinėje nutartyje LAT teisėjų kolegija nurodė, kad ,,pagal kasacinės instancijos teismo praktiką vien tik tai, kad bendrai gyvenusių asmenų partnerystė neįregistruota, netrukdo pripažinti nukentėjusį asmenį kaltininko (su kuriuo šis asmuo gyveno) šeimos nariu“[64]. Kasacinėje nutartyje Nr. 2K-487/2013 nurodyta, kad ,,šeimos santykių nepaneigia tai, kad bendrai gyvenantis asmuo niekur nedirba ar

[61] Akmenės rajono apylinkės teismo 2016 m. birželio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-80-1007/2016, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://eteismai.lt/byla/119895541899948/1-80-1007/2016

[62] Supra note 2

[63] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2016 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-301-139/2016, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cb454475-fe28-4681-a01f-eb7ca9aa29b3

[64] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2013 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-327/2013, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=da8e57cb-9d81-4779-973c-e023cad82352

negauna pajamų, todėl neįneša savo finansinio indėlio į bendrą namų biudžetą“[65], šioje nutartyje taip nurodyta, jog ,,bendro namų ūkio tvarkymas konstatuojamas įvertinus ne tik abiejų asmenų finansinį indėlį į bendro namų ūkio išlaikymą, bet ir kitas reikšmingas aplinkybes. Prisidėti prie namų ūkio tvarkymo galima ir kitais veiksmais, pavyzdžiui, namų ūkio ruošos darbais ir pan“[66]. Dar vienoje kasacinėje nutartyje 2K-235-222/2016 nurodyta jog ,,Partnerystės santykių savaime nepaneigia ir tai, kad bendrai gyvenę asmenys dažnai konfliktavo ir susipykę tam tikrais laikotarpiais gyveno atskirai, be kita ko, atkreiptas dėmesys į tai, kad nurodytos aplinkybės atskleidžia ne tokių santykių (šeiminių ar nešeiminių) turinį, o gyvenimo būdą, kuris gali būti būdingas ir įregistravusiems santuoką asmenims“[67]. Taip pat LAT praktikoje nagrinėjant sveikatos sutrikdymų baudžiamąsias bylas, ,,konstatuoti ir tai, kad tarp kartu gyvenusių asmenų susiformavę santykiai negalėjo būti pripažinti šeimos santykiais[68]“. Pavyzdžiui kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2013 ,,Šiuo aspektu pažymėta, kad tik gyvenimas kartu, lydimas nuolatinių išgertuvių, nesant kitų aplinkybių, kurios neabejotinai patvirtintų asmenų tarpusavio santykių turinį, būdingą šeimai, nerodo šeimos (atitinkančios partnerystės formą) santykių susiformavimo. Tokie asmenys šeimos nariais nelaikomi ir kvalifikuojanti – savo šeimos nario nužudymo, sveikatos sutrikdymo ar fizinio skausmo sukėlimo – aplinkybė tokiais atvejais neinkriminuotina“[69]. Toks pat išaiškinimas pateiktas ir kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-110-699/2015, kurioje nurodyta ,,kad vien faktas apie asmenų bendrą gyvenimą viename būste nėra pagrindas besąlygiškai išvadai, jog šių asmenų santykiai vertintini kaip šeimos narių. Kasacinės instancijos teismas šioje byloje konstatavo, kad tarp nukentėjusiojo ir nuteistosios susiklostę santykiai negali būti vertinami kaip pastovūs, pagrįsti tarpusavio atsakomybe, savanoriškais abipusiais įsipareigojimais (finansiniais ir kitokiais), tvirtu emociniu prieraišumu, siekiu sukurti šeiminius santykius, todėl savo turiniu nėra būdingi šeimos nariams“.[70]

[65] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-487/2013, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0950770f-e021-40d4-99c4-788936eb4bbd

[66] Ibid

[67] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2016 m. birželio 16 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-235-222/2016, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1be7cdac-0d51-46e2-aa2d-afad8b997ef8

[68] Supra note 2

[69] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2013 m. gruodžio 17 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2013, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=18c48abc-1bde-4f01-a8ea-90e02afd0eaf

[70] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. vasario 24 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-110-699/2015, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/paieska.aspx?detali=2&bnr=2K-110-699/2015&byloseilesnr=&procesinisnr=&eilnr=False&tid=&trid=&br=&dr=&nuo=&iki=&teis=&tk=&bb=&rakt=&txt=&kat=&term=&ikir=False

Taip pat pastebėtina, jog šeimos sampratos problematika yra nagrinėjama ne tik bendrosios kompetencijos teismuose, bet LR Konstitucinio teismo (- toliau ir LRKT) jurisprudencijoje, bet ir Europos Žmogaus teisių teismo (- toliau ir EŽTT) praktikoje. Viename iš savo nutarimų LRKT nurodė, kad ,,konstitucinė šeimos samprata negali būti kildinama tik iš santuokos instituto, įtvirtinto Konstitucijos 38 straipsnio 3 dalies nuostatose. Tai, kad santuokos ir šeimos institutai yra įtvirtinti tame pačiame Konstitucijos 38 straipsnyje, rodo neatsiejamą ir neginčijamą santuokos ir šeimos ryšį. Santuoka yra vienas iš šeimos konstitucinio instituto pagrindų šeimos santykiams kurti. Tai yra istoriškai susiklostęs šeimos modelis, neabejotinai turintis išskirtinę vertę visuomenės gyvenime, užtikrinantis Tautos ir valstybės gyvybingumą bei istorinį išlikimą. Tačiau tai nereiškia, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 38 straipsnio 1 dalies nuostatas, nėra saugomos ir ginamos kitokios nei santuokos pagrindu sudarytos šeimos, *inter alia* santuokos nesudariusių vyro ir moters bendras gyvenimas, kuris grindžiamas pastoviais emocinio prieraišumo, tarpusavio supratimo, atsakomybės, pagarbos, bendro vaikų auklėjimo ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, kurie yra konstitucinių motinystės, tėvystės ir vaikystės institutų pagrindas. Taigi konstitucinė šeimos samprata grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, t. y. santykių turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šeimos sampratai esminės reikšmės neturi“[71]. Taigi šis LRKT nutarimas neprieštarauja LAT formuojamai teismų praktikai ir šeimos santykius pripažįsta ir tais atvejais, kuomet nėra sudarytos santuokos.

EŽTT savo praktikoje yra nurodęs tokius kriterijus leidžiančius padėti nustatyti šeimos santykius, ,,jog šeimos egzistavimą lemia faktiniai dviejų ar daugiau asmenų santykiai, pasižymintys abipusiu dvasiniu ir kitokiu jų artumu, todėl, sprendžiant klausimą, ar yra šeima, būtina atsižvelgti ne tik į ekonominius ar kitokius formalius, bet ir į emocinius asmenų ryšius“[72].

Taigi esant atvejams, kuomet asmenys nėra sudarę santuokos, kas automatiškai leistų konstatuoti BK 140 straipsnyje esantį nusikaltimą kvalifikuojantį požymį, reikia įvertinti eilę kriterijų ir tada nuspręsti ar konkrečiu atveju nukentėjusysis gali būti pripažintas nusikalstamą veiką BK 140 straipsnio 2 dalyje padariusio kaltininko artimu giminaičiu.

[71] Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2011 m. rugsėjo 28 d., nutarimas dėl Lietuvos Respublikos seimo 2008 m. birželio 3 d., nutarimu Nr. X-1569 dėl valstybinės šeimos politicos koncepcijos patvirtinimo. Patvirtintosvalstybinės šeimos politicos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta159/content

[72] Keegan v. Ireland, no. 16969/90, judgement of 26 May 1994; Yousef v. The Netherlands, no. 33711/96, judgement of 5 November 2002; Lebbink v. The Netherlands, no. 45582/99, judgement of 1 June 2004

Objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai – tai išorinė pavojingo kėsinimosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimo pusė. Nusikalstamos veikos objektyvieji požymiai: ,,veika, padariniai, priežastinis ryšys"[73].

Veika fizinio smurto sukėlimo savo artimajam giminaičiui pasireiškia, kaip mušimas arba kitoks smurtavimas. Šie nusikalstamos veikos padarymo būdai yra įtvirtinti BK 140 straipsnio 1 dalyje. ,,Šio straipsnio dispozicijoje įtvirtinti veiksmai – mušimas ar kitoks smurtavimas – suprantamas kaip poveikis žmogaus kūnui siekiant sukelti asmeniui fizinį skausmą, tačiau juo nei sunkiai, nei nesunkiai nesužalojant, nesusargdinant ir tokių padarinių nesiekiant. Tai gali būti vienkartinis ar daugkartinis fizinis ar mechaninis poveikis žmogaus kūnui, pasireiškiantis smogimu ranka, koja, kietu daiktu, spaudimu, stūmimu, tempimu, laužymu ir panašiais veiksmais"[74]. Baudžiamajai atsakomybei kilti, pakanka vieno iš išvardintų nusikalstamos veikos padarymo būdų, kadangi šie veikos padarymo būdai alternatyvūs.

Šios nusikalstamos veikos subjektu gali būti tik fizinis asmuo, kuris yra nukentėjusiojo asmens artimas giminaitis ar šeimos narys. Jeigu nusikalstamą veiką padaręs asmuo nebus pripažintas nukentėjusiojo asmens šeimos nariu ar artimu giminaičiu tai jo padaryta veika vienu iš ankščiau nurodytų būdų, nebus kvalifikuojam pagal BK 140 straipsnio 2 dalį. Fizinį asmenį, kaip nusikalstamos veikos subjektą apibūdina pakaltinamumo, (riboto pakaltinamumo) ir amžiaus požymis. Pakaltinamumas preziumuojamas, jis įrodinėjamas tik tada, kuomet kyla abejonių ar nusikalstamą veiką padaręs asmuo ją darydamas tai suvokė. Pagal BK 13 straipsnio 2 dalį asmuo atsako tik tada, kuomet nusikalstamos veikos darymo metu jam buvo suėję 16 metų. Šio straipsnio 2 dalyje yra išvardintos nusikalstamos veikos, pagal kurias asmenys atsako ir tuomet, kai jiems nusikalstamos veikos darymo metu yra suėję 14 m. BK 13 straipsnio 2 dalyje, nėra numatyta, kad asmuo už fizinio skausmo sukėlimą savo artimam giminaičiui ar šeimos nariui atsakytų nuo 14 metų, todėl baudžiamoji atsakomybė asmeniui padarius nusikalstamą veiką, numatytą BK 140 straipsnio 2 dalyje, kyla tuomet, kai jam nusikalstamos veikos darymo metu yra suėję 16 metų.

Kaip jau minėta ankščiau ,,BK 140 straipsnyje numatyta materialioji nusikaltimo sudėtis – mušimo, kitokio smurto pavartojimo atvejais turi būti sukeltas vienas iš straipsnio dispozicijoje

[73] Kauno apygardos teismo 2015 m. kovo 27 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-316-348/2015, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=45822b6f-4514-4fff-8520-7372ce9019db

[74] Kauno apygardos teismo 2017 m. spalio 25 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-468-397/2017, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=365e45a5-f817-41b2-bd03-183b13c6073b

nurodytų padarinių: fizinis skausmas, nežymus sužalojimas ar trumpas susargdinimas"[75]. Šio straipsnio 1 dalyje numatyti tokie nusikalstamos veikos padarymo padariniai: fizinio skausmo sukėlimas, nežymus sužalojimas ir trumpas susargdinimas. Šie numatyti padariniai yra alternatyvūs, todėl kuomet atsiranda vienas iš šių numatytų padarinių nusikalstam veika laikoma baigta. ,,Pažymėtina, kad BK 141 straipsnyje (sąvokų išaiškinimas) nurodyta, jog BK 140 straipsnio (taip pat – 135, 138 straipsniuose) numatytų sveikatos sutrikdymų požymius apibrėžia Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos, teisingumo ir socialinės apsaugos ministrų 2003 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. V-298/158/A1-86 patvirtintų Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių 5 punkte (dalyje) apibrėžtos sąvokos, tarp jų ir sveikatos sutrikdymo, kuris reiškia žmogaus sužalojimą arba susargdinimą; sužalojimas – tai žmogaus kūno audinių ar organų anatominio vientisumo ar jų funkcijų pažeidimas mechaniniu, fiziniu ar cheminiu poveikiu, o susargdinimas – tai organizmo funkcijų sutrikdymas biologiniu, fiziniu, cheminiu ar psichiniu poveikiu arba nesuteikiant būtinos medicinos pagalbos"[76]. Pažymėtina, jog daugiausiai ,,sunkumų kyla tada, kai nustatomas fizinio skausmo sukėlimas. Baudžiamosios teisės teorijoje vienareikšmiškai pripažįstama, kad fizinio skausmo sukėlimas apima tik tuos atvejus, kai smurto veiksmai nesukelia kūno sužalojimo, susargdinimo bei kitų padarinių, numatytų kituose BK straipsniuose, ir veika nebuvo padaryta siekiant tokių padarinių. Fizinio skausmo sukėlimas nepalieka ant nukentėjusiojo kūno pėdsakų, kuriuos galėtų užfiksuoti medikai. Nežymaus sveikatos sutrikdymo atveju realią žalą sveikatai medicina gali gana tiksliai nustatyti, tačiau fizinio skausmo sukėlimo atveju, kai nepažeidžiamas audinių ar organų anatominis vientisumas arba jų fiziologinės funkcijos, fizinio skausmo sukėlimo fakto nustatymas tampa problema"[77]. Pagal formuojamą teismų praktiką - ,,fizinis skausmas yra minimali nusikalstamos žalos sveikatai riba. Kaip fizinis skausmas gali būti suprastos ir kitokios nukentėjusiajam sukeltos fizinės kančios, pvz., negalėjimas įkvėpti, labai aukštos ar žemos temperatūros pojūtis ir kitos panašios būklės. Kita vertus, baudžiamajai atsakomybei pagal BK 140 straipsnį taikyti nepakanka vien tik fizinio sąlyčio su kito žmogaus kūnu, būtina įsitikinti, kad dėl to nukentėjęs asmuo iš tikrųjų pajustų skausmą ar kitas fizines kančias.

[75] Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 8 d., nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-63-530/2018, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=21a748ec-8ec1-4605-ae89-fca85cbbb416

[76] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. lapkričio 11 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-417/2014, LITEKO, žiūrėta, 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e4e2c333-1d5f-43b0-bc00-39cb3d297b32

[77] Kristina Grinevičiūtė, ,,Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai" Jurisprudencija, 2014, 21 (2), p. 601

Nustatant šią aplinkybę atsižvelgtina į tai, kokio stiprumo skausmas paprastai sukeliamas žmogui analogiškais veiksmais, taip pat vertinami nukentėjusiojo amžius ir sveikatos būklė, jo sveikatai sukeltas pavojus, fizinį poveikį darančio asmens tikslai ir kitos aplinkybės, rodančios atliktų veiksmų pavojingumą ir kilusio skausmo tikrumą. Įrodomumo prasme svarbu, kad toks pojūtis būtų taip išreikštas, jog aplinkiniai suprastų nukentėjusiojo skausmą ar būtų kreipiamasi į medikus“[78].

Praktinė baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog šios kategorijos baudžiamosiose bylose dažniausiai atsirandantis padarinys yra fizinio skausmo sukėlimas. Šis padarinys po nusikalstamos veikos padarymo buvo nustatytas 72,6 proc. atvejų.

„Nusikaltimo subjektyviąją pusę sudaro asmens santykis su jo daroma veika”[79]. Subjektyviosios pusės požymiai yra: kaltė, tikslas ir motyvas.

BK 140 straipsnio 2 dalyje numatyta nusikalstama veika padaroma tik esant kaltininko tyčiai. „Nusikaltimas laikomas padarytu tyčia, jeigu darydamas veiką asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, ir jų norėjo (tiesioginė tyčia, BK 15 straipsnio 2 dalies 2 punktas) arba nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti (netiesioginė tyčia, BK 15 straipsnio 3 dalis)”[80]. „Teismų praktikoje apie kaltininko kaltės formą ir jos turinį teismas sprendžia atsižvelgdamas ne tik į kaltininko parodymus, bet ir į padaryto nusikaltimo objektyvias aplinkybes: nusikaltimo padarymo įrankius, būdą, sužalojimų kiekį, jų pobūdį, vietą, lokalizaciją, nusikalstamų veiksmų pobūdį ir intensyvumą, jų nutraukimo priežastis, taip pat kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, veikos padarymo priežastis, kaltininko ir nukentėjusiojo elgesį prieš nusikaltimą, jo padarymo metu bei po jo ir pan”[81]. Taigi „baudžiamoji atsakomybė pagal BK 140 straipsnį iškyla tais atvejais, kai jame numatytos veikos padaromos tyčia. Šių veikų pobūdis, jų padarymo būdas, padariniai suponuoja išvadą, kad nukentėjusiojo mušimas ar kitoks smurtavimas, sukėlęs jam fizinį skausmą <…> padaromi tiesiogine tyčia. Toks kaltininko – pakaltinamo asmens – elgesys jau pats savaime rodo, kad kaltininkas supranta savo veiksmų pavojingumą, numato jų padarinius – nukentėjusiajam

[78] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2017 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-227-788/2017, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4fcde767-9b05-48fa-b5ef-7c7c38cbddf2

[79] Lietuvos Apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 13 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268/2005, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://eteismai.lt/byla/36257954226244/1A-268

[80] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. spalio 25 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-428-511/2015, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=336a15aa-6017-46e7-958e-4df8aac37b81

[81] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2012 m. balandžio 3 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192/2012, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=66b3870c-0ff0-4477-a538-8d2a4a460701

sukeliamą fizinį skausmą – ir nori taip elgtis bei sukelti minėtus padarinius nukentėjusiajam. Tuo tarpu kaltininkas, mušdamas ar kitaip smurtaudamas ir dėl to nukentėjusįjį sužalojęs ar trumpam susargdinęs (BK 140 straipsnio 1 dalis, taip pat ir šio straipsnio 2 dalis, jei taip nukentėjęs asmuo yra mažametis), tokias veikas gali padaryti ir tiesiogine, ir netiesiogine tyčia. Vadinasi, kaltininkas minėtais atvejais nukentėjusiojo sužalojimo ar trumpo jo susargdinimo gali ir nenorėti, bet sąmoningai leisti jiems kilti[82]. Pagal BK 140 straipsnio 2 dalį, tikslas ir ,,veikos motyvas nors ir nėra Lietuvos Respublikos <…> numatytos veikos būtinasis požymis, tačiau ją kvalifikuojant yra svarbus, aiškinantis tyčios kryptingumą"[83].

Taigi asmuo gali būti patrauktas į baudžiamąją atsakomybę pagal BK 140 straipsnio 2 dalį, tik tuo atveju, kai jo atlikti veiksmai atitinka BK 140 straipsnio 2 dalyje numatytą nusikalstamos veikos sudėtį.

1.2.Smurto artimoje aplinkoje kriminalistinė charakteristika bei jos reikšmė tiriant šios rūšies nusikalstamas veikas.

V. E. Kurapka ir H. Malevski rašė, jog ,,kiekvienos nusikaltimų rūšies tyrimo metodikos pagrindinis elementas yra kriminalistinė nusikaltimo charakteristika"[84]. Mokslinėje literatūroje nėra pateiktos vieningos kriminalistinės charakteristikos sampratos. R. Belkino nuomone tai abstrakti mokslinė sąvoka, mokslinės konkrečios nusikalstamos veiklos rūšies analizės rezultatas, tipinių bruožų bei ypatumų apibendrinimas[85]. V. Koldino nuomone tai informacijos, apimančios duomenis apie nusikaltimą ir su juo susijusias aplinkybes, turinčias reikšmės tyrimui, sistema[86]. N. Jablokovas mano, kad kriminalistinė charakteristika - tai rūšies, grupės ir atskiro nusikaltimo kriminalistiniu požiūriu reikšmingų požymių, pasireiškiančių per būdo, mechanizmo, aplinkos ypatumus, aprašymo sistema, sudaranti vaizdą apie nusikaltimą, subjekto asmenybę ir kitas aplinkybes, kurios paskirtis – užtikrinti sėkmingą nusikaltimų atskleidimo, tyrimo ir prevencijos uždavinių sprendimą[87]. P. Kuconis nusikaltimų kriminalistinę charakteristiką apibrėžia kaip informacijos apie nusikalstamos veikos elementus ir jų kriminalistiškai svarbius požymius

[82] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2006 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-558/2006, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e9723271-69da-4268-8283-5f3eefa3a9be

[83] Šiaulių apygardos teismo 2018 m. birželio 15 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-204-332/2018, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=508ad596-7bb3-400e-8c33-8b8f6d5b4c08

[84] Vidmantas Egidijus Kurapka, Hendryk Malevskij, ,,Šiuolaikinė nusiklatimų tyrimo koncepcija ir jos kriminalistinis bei procesinis užtikrinimas. Pirmieji rezultatai, Jurisprudencija, 2003 m., t. 43(35), p. 78

[85] Р. С. Белкин, Криминалистика (Краткая энциклопедия). Москва, 1993. С. 39

[86] В. Я. Колдина, Криминалистика социалистических стран. Москва, 1986. С. 122.

[87] Н. П. Яблокова, Криминалистика. Москва, 1990. С. 324.

sistemą[88]. Bene plačiausiai kriminalistinės charakteristikos sampratą Lietuvoje išnagrinėjo S. Kukliankis ir S. Matulienė. Jie pateikė tokią kriminalistinės charakteristikos sąvoką - ,,tai visuma (sistema) kriminalistiškai svarbių savybių, atskleidžiančių nusikaltimo padarymo procesą ir jo dėsningumus“[89]. Taigi smurto artimoje aplinkoje kriminalistinę charakteristiką galima apibrėžti taip: tai duomenų apie smurtą artimoje aplinkoje, padedančių efektyviai spręsti smurto artimoje aplinkoje atskleidimo, tyrimo bei prevencijos uždavinius ir turinčių pažintinę – tiriamąją reikšmę sistema.

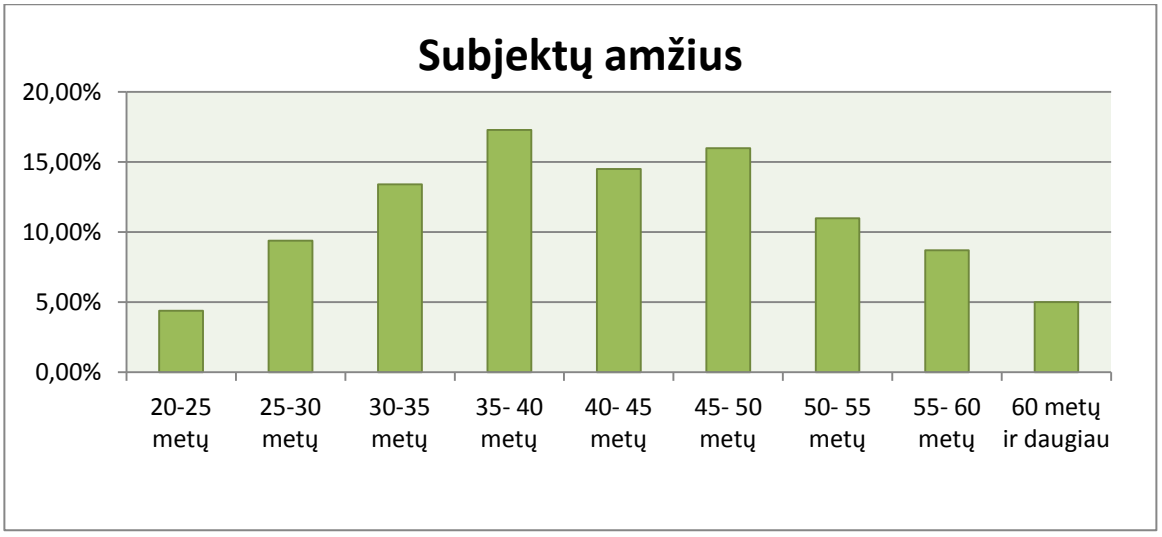
Atskleidus kas yra nusikaltimų kriminalistinė charakteristika, kitu svarbiu klausimu tampa, kas yra tos kriminalistiškai svarbios savybės? Šiuo klausimu, kaip ir kriminalistinės charakteristikos sąvokos klausimu, literatūroje nėra vieningos nuomonės. ,,I. F. Gerasimovas išskiria šiuos kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos struktūros elementus: nusikalstamos veikos paplitimą, nusikaltimų išaiškinimo ypatybes, tipinius nusikaltimo įvykio ir aplinkos bruožus, pėdsakų susidarymo mechanizmą, nusikaltimo padarymo būdą, kaltinamojo asmenybę ir jo elgesio ypatybes, nukentėjusįjį apibūdinančius duomenis“[90]. S. Matulienė ir S. Kukliankis mano, kad nusikalstamos veikos kriminalistinės charakteristikos pagrindu yra nusikaltimo sudėtis[91]. Jie teigia, kad nusikalstamos veikos sudėtį sudaro keturi elementai (nusikaltimo subjektas, nusikaltimo objektas, subjektyvioji nusikaltimo pusė, objektyvioji nusikaltimo pusė), kurie kriminalistikos tikslias transformuojasi į asmenį padariusį pavojingą veiką, nusikaltimo situaciją (aplinka), pasikėsinimo dalyką, nukentėjusįjį nuo nusikaltimo, nusikaltimo būdą[92]. Toliau bus aptarti šie kriminalistiškai svarbūs elementai smurto artimoje aplinkoje bylų kontekste.

Asmuo padarę nusikaltimą – nusikalstamos veikos sudėties elementas nusikaltimo subjektas kriminalistines charakteristikos prasme transformuojasi į asmenį padariusį nusikaltimą. ,,Nusikaltimo subjektas yra siauresnė sąvoka negu asmuo padaręs nusikaltimą. Nusikaltimo subjektas – tai fizinis (o dabar jau ir juridinis asmuo), pakaltinamas, sulaukęs atitinkamo amžiaus asmuo. Įtariamajam, nusikaltimo kriminalistinės charakteristikos elementui, baudžiamosios teisės apribojimai taikomi nusikaltimo subjektui, negalioja. Kriminalistiniu požiūriu nusikaltimo ištyrimui svarbu, kas tas asmuo, padaręs nusikalstamą veiką“[93]. Kaip jau buvo minėta ankščiau šio

[88] Pranas Kuconis. Nusikaltimų finansams, tiriamų sumarinio proceso tvarka, kriminalistinė charakteristika ir įrodinėtinos aplinkybės// Kriminalistikos ir teismo ekspertizės problemos. Mokslo darbų rinkinys. – Vilnius, 1996. P.23.
[89] Samuelis Kuklianskis, Snieguolė Matulienė, ,,Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata“, Jurisprudencija, 2002, t. 29(21), p. 62
[90] *Ibid*., p 51
[91] *Ibid*., p. 50
[92] *Ibid*., p 50
[93] *Ibid*., p. 52

nusikaltimo subjektu gali būti tik fiziniai asmenys, kuris turi būti pripažintas nusikaltimo objekto šeimos nariu arba artimu giminaičiu. Kaip rodo mūsų atlikti tyrimai 3,2 proc. atvejų smurtas buvo panaudotas prieš buvusią žmoną, 30 proc. atvejų smurtas buvo naudotas prieš žmoną, 41, 91 proc. atvejų smurtas buvo panaudotas prieš sugyventinę, su kuria įtariamas asmuo vedė bendrą ūkį, 4,31 proc. atvejų smurtas buvo panaudotas prieš įtariamojo brolį arba sesę, 5,8 proc. atvejų smurtas buvo panaudotas prieš įtariamojo vaikus, 13,4 atvejų smurtas buvo panaudotas įtariamojo tėvų atžvilgiu ir 1,4 proc. atvejų smurtas buvo panaudotas prieš įtariamojo žmonos/ sugyventinės tėvus. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento duomenimis (- toliau ir IRD) 2018 m. statistika, Vilniaus apskrityje, laikotarpiu nuo sausio iki lapkričio, smurto artimoje aplinkoje atvejais, ši nusikalstama veika 25,2 proc. atvejų buvo įvykdyta prieš sutuoktinį, 28,1 proc. atvejų buvo įvykdyta prieš sugyventinį[94]. Autoriaus atlikto tyrimo ir oficialios statistikos pateikti duomenys nesutampa, tačiau taip ir turėtų būti, nes mūsų tyrimas apsiribojo tik LR BK 140 straipsnio 2 dalyje numatyta nusikalstama veika, o į oficialią statistiką pakliūna visos nusikalstamos veikos, susijusios su smurto artimoje aplinkoje.

Lentelė Nr. 2

Kaip matome iš pateiktos lentelės Nr. 2 BK 140 straipsnio 2 dalyje numatytą nusikalstamą veiką padaro asmenys nuo 30 metų iki 55 metų, tai reiškia, kad šis nusikaltimas yra paplitęs tarp vidutinio amžiaus asmenų. Remiantis IRD 2018 m. statistika, Vilniaus apskrities

[94] Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis, nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje. (Forma nuk_dėl smurto – ITĮ, žiūrėta 2018 m. laplričio 30d.https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7538&datasource=29231

duomenimis, laikotarpiu nuo sausio iki spalio mėnesio, smurto artimoje aplinkoje atvejais šis taip pat labiausiai paplitęs tarpe nuo 30 m. iki 59 m[959697].

Autoriaus atlikta baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog 92, 9 proc. atvejų nusikalstamą veiką padarė vyrai, o moterys šią nusikalstamą veiką padarė 7,1 proc. atvejų. IRD Vilniaus apskrities 2018 m. duomenimis, laikotarpiu tarp sausio ir spalio mėnesio duomenys panašūs, kaip ir mūsų atlikto tyrimo. Visų nusikalstamų veikų susijusių su smurtu artimoje aplinkoje 90,5 proc. atvejų subjektais būna vyrai, o moterys būna tik 9, 5 proc. visų atvejų susijusių su smurtu artimoje aplinkoje subjektais[98].

Dažniausiai šių nusikalstamų veikų subjektai yra nevedę vyrai 65,3 proc. atvejų (iš jų 28,1 proc. yra išsiskyrę). Vedę vyrai šią nusikalstamą veiką padaro 34, 7 proc. atvejų.

Taip pat pastebėtina, jog 49,8 proc. atvejų šią nusikalstamą veiką padariusių asmenų jau yra teisti ankščiau. Pastebėtina, jeigu padaręs šią nusikalstamą veiką subjektas buvo teistas ankščiau, tai egzistuoja 65,7 proc. tikimybė, jog jis ankščiau buvo teistas irgi už smurtinio nusikaltimo padarymą.

Pastebėtina, jog šią nusikalstamą veiką padaro asmenys dažniausiai apsvaigę nuo alkoholio. Atlikta baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog 71,4 proc. atvejų asmuo buvo apsvaigęs nuo alkoholio ir 100 proc. atvejų ši aplinkybė buvo pripažinta kaltininko padėtį sunkinančia aplinkybę, nes anot baudžiamųjų bylų analizės, apsvaigimas nuo alkoholio turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui.

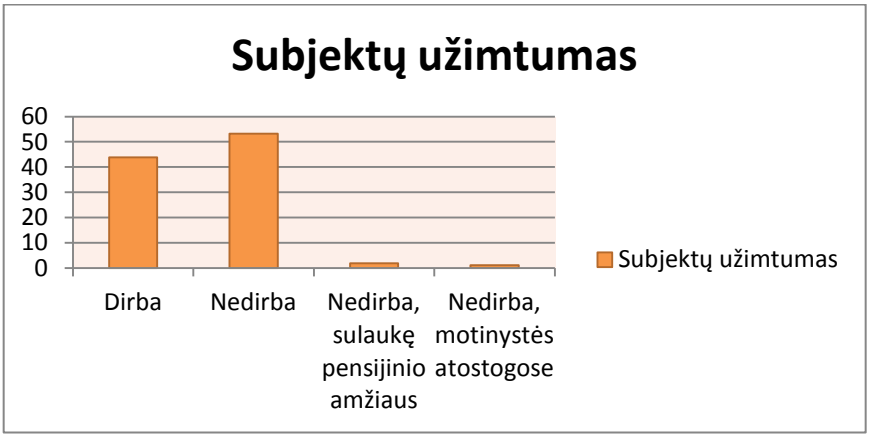
[95] Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29362

[96] Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29363

[97] Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d.https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29364

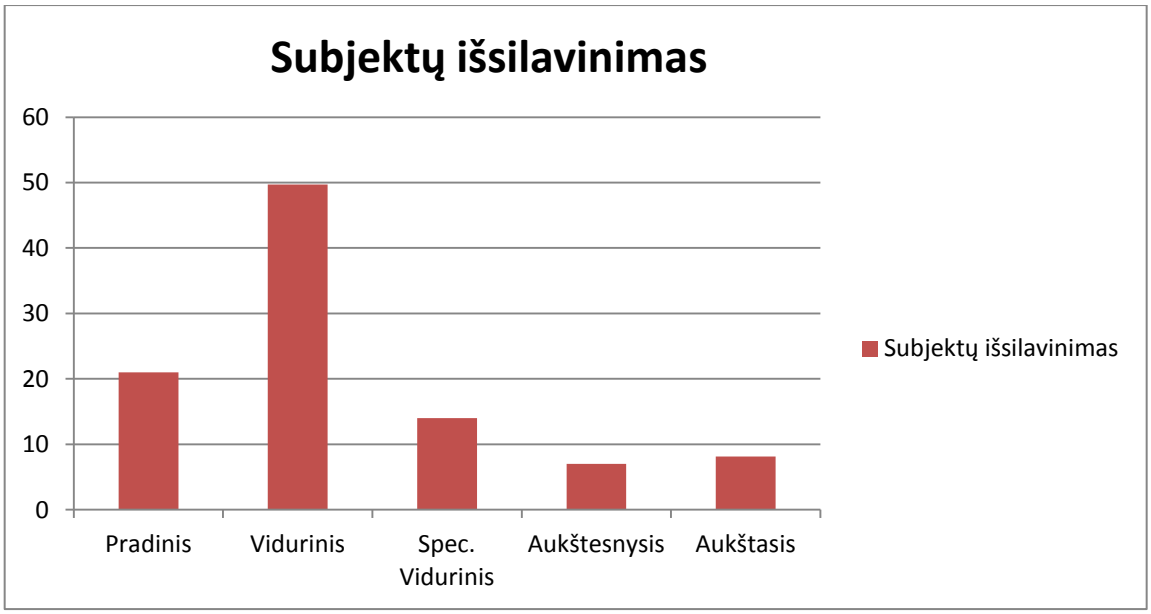
[98]Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29351

Lentelė Nr. 3

Toliau kalbant apie subjektų užimtumą, nusikaltimo padarymo metu (žr. lentelė Nr. 3), praktinės medžiagos analizė parodė, kad darbo neturėjo 53,2 proc. nusikaltimo subjektų. Nusikalstamos veikos padarymo metu dirbo 43,8 proc. subjektų, o 1,9 proc. šios nusikalstamos veikos subjektų buvo sulaukę pensinio amžiaus ir 1,1 proc. nusikalstamos veikos subjektų buvo motinystės atostogose, todėl nedirbo.

Lentelė Nr. 4

Autoriaus atlikta baudžiamųjų bylų analizė, parodė, jog BK 140 straipsnio nusikalstamą veiką, dažniausiai padaro asmenys turintys pradinį ir vidurį išsilavinimą 70,7 proc. visų išnagrinėtų atvejų. Rečiau šias veikas padaro asmenys turintys specialųjį/ profesinį išsilavinimą 14 proc. atvejų. O dar rečiau šias nusikalstamas veikas padaro asmenys turintys aukštesnįjį arba aukštąjį išsilavinimą 15, 3 proc. atvejų. Remiantis Vilniaus apskrities 2018 m. laikotarpiu tarp

sausio ir spalio mėnesio IRD pateikta statistika, 14,7 proc. atvejų šią nusikalstamą veiką padaro asmenys turintys specialiųjų išsilavinimą, 2 proc. atvejų tai asmenys, kurie turi aukštesnįjį išsilavinimą ir 7,8 proc. atvejų šią nusikalstamą veiką padaro asmenys turintys aukštąjį išsilavinimą[99]. Remiantis minėta IRD statistika, dažniausiai šias nusikalstamas veikas padaro asmenys, turintys vidurinį išsilavinimą[100].

Daug reikšmingos tyrimui medžiagos galima sužinoti iš ***nukentėjusiojo.*** „Kriminalistikoje jis transformuojamas iš nusikaltimo sudėties objekto, į kurį buvo nukreipta nusikalstama veika“[101]. Pagal BPK nukentėjusiuoju gali tik fizinis asmuo, tačiau kriminalistikoje nukentėjusiojo sąvoka yra išplėsta ir į ją taip pat patenka ir juridinis asmuo[102]. Atsižvelgus į BK 140 straipsnio 2 dalies formuluotę, toliau bus kalbama apie nukentėjusįjį, tik kaip apie fizinį asmenį, nes juridinis asmuo negali nukentėti nuo šios nusikalstamos veikos. Atskleidžiant nukentėjusiojo asmens kriminalistinę charakteristiką, svarbu yra atskleisti nukentėjusiojo gyvenimo būdą, ryšius, profesiją, turinę padėtį[103]. „Iš nukentėjusiųjų nusikaltimų tyrimo metu gaunama pirmoji informacija, ji yra neįkainuojama ir nepakeičiama. Ši informacija padeda nustatyti nusikaltimo padarymo motyvus ir kitas svarbias aplinkybes. Duomenys apie nukentėjusiojo elgesį <...>, jo profesiją <...> dažnai padeda iki galo išsiaiškinti nusikaltimo padarymo aplinkybes ir priežastis, padeda sėkmingai jį atskleisti. Duomenys apie jų elgesį tipinėse kriminalistinėse situacijose, jų veiksmus, provokuojančius tam tikras atsakomąsias reakcijas, duomenys apie nukentėjusiojo elgesio ryšį su kaltinamųjų nusikalstamais veiksmais, žinios apie būdingus jo elgesio objektyvius pasireiškimus prieš nusikaltimą, nusikaltimo metu ir po jo sėkmingai panaudojamos keliant tardymo versijas ir planuojant tyrimą“[104].

Atlikta baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog dažniausiai nuo šios nusikalstamos veikos nukentėjusysis būna moteriškos lyties. Baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog 90,4 proc. atvejų nukenčia moterys, ir tik 9,6 proc. atvejų nukenčia vyriškos lyties atstovai.

[99]Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d.https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29369

[100]Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29368

[101] Kukliankis., *supra note* 89., p. 56

[102] *Ibid.*

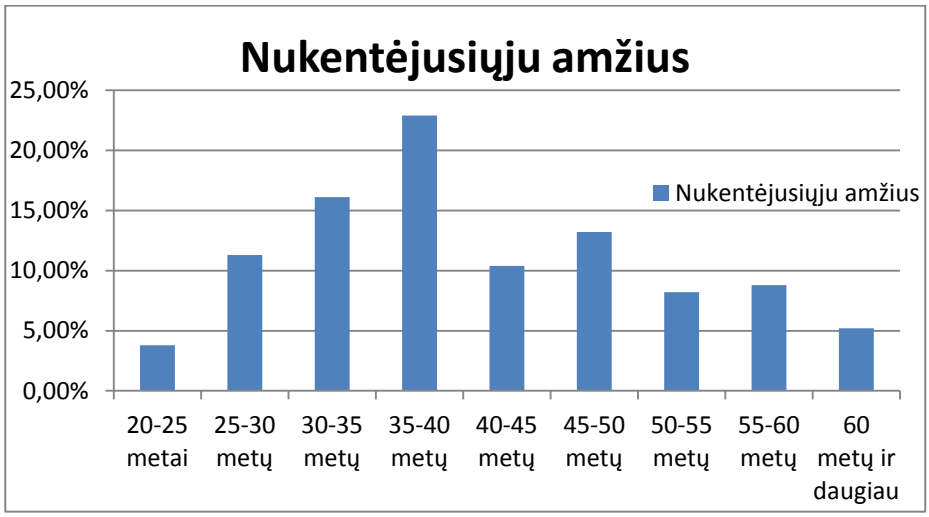
[103] *Ibid.*

[104] *Ibid.*

BK 140 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nusikaltimą kvalifikuojantis požymis, apibūdina nukentėjusįjį. Šio straipsnio prasme nukentėjusysis turi būti kaltininko šeimos narys arba artimas giminaitis. Kaip parodė atlikta baudžiamųjų bylų analizė, nukentėjusiojo santykiai su kaltininku nusikalstamos veikos darymo metu buvo: 3, 2 proc. atvejų buvę sutuoktiniai, 30 proc. atvejų žmona arba sutuoktinis, 41,9 proc. atvejų buvo kaltininko sugyventinė/ sugyventinis, 4,3 proc. atvejų nukentėjusysis buvo kaltininko brolis arba sesė, 5,8 proc. atvejų nukentėjusysis buvo kaltininko vaikas (bet nemažametis), 13,4% atvejų nukentėjusieji buvo kaltininko tėvai, 1,4 proc. atvejų nukentėjusiaisiais tapo uošviai.

Pagal užimtumą nukentėjusieji pasiskirstę taip: 53,8 proc. atveju nusikalstamos veikos padarymo metu nukentėjusiųjų dirbo, 42,1 proc. atvejų nukentėjusiųjų nedirbo, 2,2 proc. nukentėjusiųjų buvo sulaukę pensinio amžiaus ir nedirbo, o 1,9 proc. atvejų nukentėjusysis buvo motinystės/ vaiko priežiūros atostogose.

Lentelė Nr. 5

Kaip matome iš pateikto grafiko (Žr. lentelę Nr. 5) mažiausia tikimybė nukentėti nuo smurto artimoje aplinkoje yra tuomet, kai asmeniui yra nuo 20 iki 25 metų. . Kaip matome iš pateikto grafiko, didžiausia tikimybė tapti šeiminio smurto auka yra nuo 35 metų iki 50 metų, o tai sąlygoja, kad šeimyninio smurto atvejais nukentėjusieji yra jauno amžiaus. IRD pateikiami duomenys taip pat rodo, jog šeimyninio smurto aukomis dažniausiai asmenys tampa tarp 30-ies ir 50-ies metų[105][106][107].

[105]Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma NUK_DĖL SMURTO - ITĮ), žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7538&datasource=29224.

Tik 3,23 proc. atvejų pagal autoriaus atliktą baudžiamųjų bylų analizę nukentėjusiųjų buvo teisti, 14,7 proc. nukentėjusiųjų nusikalstamos veikos darymo metu vartojo alkoholius gėrimus. Remiantis IRD pateikiamais duomenimis, nusikalstamos veikos padarymo metu, 8, 5 proc. asmenų buvo apsvaigę[108].

Atlikus baudžiamųjų bylų analizę pastebėti, tokie koreliaciniai ryšiai su nusikalstamos veikos subjektu. Jeigu smurtauja moteris, tai nukentėjusiuoju dažniausiai tampa subjekto tėvai (dažniausiai motina), arba subjekto vaikai. Jeigu smurtą prieš savo šeimos narį ar artimą giminaitį naudoja aukštesnįjį arba aukštąjį išsilavinimą turintis subjektas, veika padaro dažniausiai padaroma, kumščiu smūgiuojant į nukentėjusiojo asmens kūną, vieną arba du kartus.

Būdas **-** „kriminalistiniu požiūriu nusikaltimo būdas, tai veiksmų, kuriais rengiamasi padaryti nusikaltimą, kuriais nusikaltimas daromas ir slepiamas sistema“[109]. Baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog kaltimasis beveik visada pasirenka vienos grandies būdo struktūrą, t. y. veikos padarymo būdą. Kad kaltininkas pasirinktų dviejų dalių struktūrą (pasirengimas ir darymas, darymas ir slėpimas) pasitaiko itin retai, o kad pasirinktų trijų grandžių būdo struktūrą (rengimasis, darymas ir slėpimas) nepasitaikė nei viename atvejyje.

Analizuojant baudžiamųjų bylų medžiagą, pastebėtina, kad nusikalstamos veikos subjektai neatlikdavo jokių parengiamųjų veiksmų, nusikalstamos veikos darymui, nes pagal baudžiamųjų bylų medžiagą šios nusikalstamos veikos buvo padaromos spontaniškai, staiga. Baudžiamųjų bylų medžiagoje nusikalstamos veikos pradžia įvardijama „asmeninio konflikto metu“, „žodinio konflikto metu“, todėl nusikalstamos veikos subjektas negalėdavo numatyti, kada toks konfliktas įvyks, todėl beveik visada nusikaltimo subjektas pasirinkdavo vienos grandies nusikaltimo būdo struktūrą t. y. veikos padarymo būdą. Aišku. Nusikalstamos veikos subjektas, gali atlikti

---

[106] Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma NUK_DĖL SMURTO - ITĮ), žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7538&datasource=29225

[107] Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma NUK_DĖL SMURTO - ITĮ), žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7538&datasource=29226

[108] Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma NUK_DĖL SMURTO - ITĮ), žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7538&datasource=29217

[109] Andrej Gorbatkov, „Kontrobandos kriminalistinė charakteristika“ Teisė, 2001, 39, p. 18

paruošiamuosius veiksmus, dėl kurių kiltų konfliktas, tačiau baudžiamųjų bylų analizė to neparodė. Kaip jau minėta, itin retai pasitaiko, jog nusikalstamos veikos subjektas pasirenka dviejų grandžių būdo struktūrą. Baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog tos dvi grandys nusikalstamos veikos padarymas ir slėpimas. Praktinė baudžiamųjų bylų medžiaga parodė, jog norint nuslėpti nusikaltimą, aukai buvo grasinama susidorojimu po nusikalstamos veikos padarymo, jeigu bus kreipiamasi į teisėsaugos institucijas.

Šios rūšies nusikalstamos veikos beveik visada, padaromos pasirenkant vienos grandies būdo struktūrą t. y. veikos darymas. BK 140 straipsnio 1 dalyje nurodyti tokie veikos padarymo būdai: mušimas, kitoks smurtavimas. Baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog fizinio skausmo sukėlimas, susargdinimas savo artimajam giminaičiui ar šeimos nariui padaromas:

- Suduodant kumščiu į veidą - 36 proc. atvejų
- Suduodant kumščiu į kūną – 12 proc. atvejų
- Smaugimas - 12 proc. atvejų
- Sudavimas daiktu į kūną, galvą – 6 proc. atvejų
- Sugriebimas už plaukų – 6 proc. atvejų
- Spardė kojomis – 6 proc. atvejų
- Grasino nužudyti 6 proc. atvejų
- Pastūmimas – 3 proc. atvejų
- Grasinimas daiktu – 6 proc. atvejų
- Pagriovimas – 1 proc. atvejų
- Galvos, kūno purtymas – 1 proc. atvejų
- Kūno dalies suspaudimas – 1 proc. atvejų
- Deginimas cigarete – 1 proc. atvejų
- Kita – 3 proc. atvejų

Autoriaus atlikta analizė parodė, jog nusikaltimo subjektas 72,5 proc. atvejų pasirinkdavo vieną veikos padarymo būdą, o 27,5 proc. atvejų nusikaltimo subjektas pasirinkdavo kelius nusikalstamos veikos padarymo būdus. Jeigu veika padaroma keliais būdais tai kaltinamasis dažniausiai pasirinkdavo tokius būdus derinamus tarpusavyje, sudavimas kumščiu į veidą ir spardymas, nukentėjusiojo asmens pastūmimas, o kuomet jis pargriūna spardymas arba smaugimas, sugriebimas už plaukų ir galvos ar kūno purtymas, sudavimas kumščiu į veidą ir smaugimas. Taip pat pastebėtina, jog 6 proc. atvejų buvo panaudoti ir daiktai. Pagal baudžiamųjų bylų medžiagą šios

nusikalstamos veikos padarymui buvo panaudoti tokie daiktai: peilis, mediniai pagaliukai, ryšulys, šaldyti maisto produktai, šalikas, dujų balionėlis, kėdė, rankinė, lygintuvas, metalinis žarsteklis, pintinė, plaukų tiesintuvas, mikrobangų krosnelė, A4 formato popieriaus lapai, šlepetė, šluotos antgalis, televizorius, lazda, skėtis, cigaretė.

Aplinka **–** apibūdina terpę kurioje yra padaromas nusikaltimas. Aplinka apima ne tik duomenis apie nusikaltimo vietą bei laiką, bet ir daiktinius, erdvinius konstrukcinius, gamtinius klimatinius, fizikinius cheminius, gamybinius buitinius, psichologinius elgesio faktorius, kurie turi įtakos nusikalstamos veikos padarymui, jos eigai. Fizinio skausmo sukėlimas savo artimam giminaičiui ar šeimos nariui pasireiškia fizinės jėgos panaudojimu prieš nukentėjusį. Atsižvelgiant į šios nusikalstamos veikos specifiškumą, nusikaltimo aplinka neturi labai didelės reikšmės tiriant nusikalstamas veikas, nes kaip parodė baudžiamųjų bylų analizė, šio pobūdžio nusikalstamos veikos padaromos spontaniškai, staiga kilus konfliktui, todėl konfliktas gali kilti tirk ir gyvenamojoje vietoje, tiek ir kitoje, viešoje vietoje.

Remiantis baudžiamųjų bylų analizę dažniausiai smurtauja prieš savo šeimos narį ar artimą giminaitį žiemos laikotarpiu 33, 2 proc. visų atvejų, pavasarį smurtas pasireiškia 26,5 proc. atvejų, vasaros laikotarpiu 23,3 proc. visų atvejų, o rudens laikotarpiu 16,8 proc. visų atvejų.

Daugiausia yra smurtaujama vėlų vakarą tarp 20 valandos ir 24 valandos, šiuo laikotarpiu pasireiškia 40,1 proc. visų smurto atvejų, nuo 16 valandos iki 20 valandos pasireiškia 25,4 proc. visų smurto atvejų, nuo 8 valandos iki 12 valandos pasireškia mažiausiai smurto atvejų, t. y. 7,7 proc. visų atvejų, o dienai persiritus į antrą pusę, nuo 12 valandos iki 16 valandos 17,3 proc. visų nagrinėtų smurto atvejų, o nakties metu nuo 24 valandos iki 8 valandos ryto pasireškia 9,3 proc. smurto atvejų. Pastebėtina, jeigu nusikalstama veika padaroma vasaros metu, tai didelė tikimybė, jog ji pasireikš vėliu metu.

Tyrimo medžiagos analizė parodė, kad beveik viso šio pobūdžio nusikalstamos veikos yra padaromos gyvenamojoje vietoje t. y. name arba bute, gyvenamojoje vietoje padaroma 92,3 proc. visų šio pobūdžio nusikalstamų veikų, o kitose vietoje, pagal baudžiamųjų bylų medžiagą tos vietos buvo: namo laiptinė, automobilis, automobilių stovėjimo aikštelė, parkas, šiose vietose padaroma 7,7 proc. šio pobūdžio nusikalstamų veikų.

Taigi žinios apie konkrečios nusikalstamos veikos kriminalistinę charakteristiką gali padėti ikiteisminio tyrimo pareigūnui tirti nusikalstamas veikas, pareigūnas žinodamas konkrečios nusikalstamos veikos kriminalistinę charakteristiką, gali kelti versijas, bei toliau sėkmingai organizuoti nusikalstamos veikos tyrimą.

Autoriaus atlikta baudžiamųjų bylų analizė ir jos pateikti duomenys, buvo palyginta su IRD pateikiama Vilniaus apskrities 2018 m. statistika laikotarpiu nuo sausio iki spalio mėnesio, apie duomenis susijusius su smurtu artimoje aplinkoje. Iš autoriaus atlikto tyrimo ir IRD pateikiamų duomenų matyti, kad skaičiai nesutampa, tačiau pastebėtina, jog tiek atlikto tyrimo, tiek iš oficialios statistikos duomenys yra panašūs, o tai reiškia, jog visos nusikalstamos veikos, kurios yra susijusios su smurtu artimoje aplinkoje, turi panašią kriminalistinę charakteristiką.

2. Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo metodikos pagrindai ir atlikimo organizavimas.

2.1.Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo metodikos pagrindai.

Norint atskleisti smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo ir organizavimo esmę, pirmiausia reikia išsiaiškinti žodžio „metodika“ reikšmę. Žodis metodika yra kilęs iš Graikų kalbos žodžio „methodike“. Tarptautinių žodžių žodyne yra nurodytos tokios šio žodžio reikšmės: a) visuma būdų bei taisyklių, kokiam nors darbui ar veiksmui atlikti; b) pedagogikos mokslo šaka, tirianti kokio nors dėstomo dalyko mokymo būdus ir tikslus; c) duomenų rinkimo procedūra, nurodanti visas tyrimų sąlygas ir atliekamų tyrimų eigą“[110].

„Atskirų nusikalstamų veikų rūšių tyrimo metodika yra savarankiška kriminalistikos mokslo dalis, apimanti visą sistemą moksliškai pagrįstų metodinių rekomendacijų, taktinių būdų ir techninių priemonių taikymą, siekiant atskleisti, išsiaiškinti atskiras nusikalstamų veikų rūšis“[111].

Literatūroje nurodyta, kad atskirų rūšių tyrimo tipinių metodikų struktūriniai elementai yra:

- ✓ „konkrečios nusikalstamos veikos rūšies kriminalistinė charakteristika;
- ✓ konkrečios nusikalstamos veikos rūšies įrodinėtinų aplinkybių grupė;
- ✓ ikiteisminio tyrimo pradėjimo ypatumai ir pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų planavimas tos nusikalstamos veikos rūšies;
- ✓ konkrečios nusikalstamos veikos rūšies tyrėjo elgesys (veiksmai, programa, algoritmas) kiekvieno tyrimo etapo metu, atsižvelgiant į susiklosčiusias aplinkybes;
- ✓ ikiteisminio tyrimo veiksmų taktikos ypatumus ir kitas organizacines ypatybes;
- ✓ specialių žinių naudojimas tos nusikalstamos veikos rūšies tyrimo metu;
- ✓ visų teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo organizavimo ypatumai tos nusikalstamos veikos rūšies tyrimo metu“[112].

Apibendrinat galima teigti, jog „apibrėžiant konkrečios nusikalstamos veikos tyrimo metodiką galima įvardyti du struktūrinius elementus , tai pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai ir kitokie <...> veiksmai, taip pat tolimesni tyrimo veiksmai“[113]. „Numatydama pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, operatyvines ir paieškos priemones tyrimo metodika pateikia tipiškesnius tai bylų kategorijai veiksmus, rekomenduoja jų atliko eilę ir taktiką. Priklausomai nuo tiriamos veikos pobūdžio ir konkrečių bylos aplinkybių, pirminių ikiteisminio tyrimo ir kitokių veiksmų bei proceso

[110] Valerija Vaitkevičiūtė, Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius, 2002 m. p. 679
[111] Kurapka ir kt., *supra note* 28., p. 431
[112] Ryšardas Burda ir kt., „Kriminalistikos taktika ir metodika“ (Vilnius:Lietuvos teisės universitetas,2004), p. 80
[113] Kurapka ir kt, *op. cit.* 28., p. 438

prievartos priemonių sąrašas gali keistis. Ta prasme tyrimo metodikos rekomendacijomis turi būti naudojamasi atsižvelgiant į konkrečios situacijos analizę“[114]. Kuomet jau yra atlikti ikiteisminio tyrimo pirminiai veiksmai, ikiteisminio tyrimo pareigūnas, toliau tirdamas bylą, numato įvairias versijas ir pagal jas planuoja tyrimą[115].

Kriminalistinėje literatūroje „visų nusikalstamų veikų tyrimui rekomenduojami šie pirminiai tyrimo veiksmai: įvykio vietos apžiūra ir (ar) įvykio vietos tyrimas, nukentėjusiojo asmenybės nustatytas ir apklausa , liudytojų išsiaiškinimas ir apklausa, įtariamojo asmenybės nustatytas ir apklausa. Taip pat rekomenduotina taikyti šias procesines prievartos priemones: asmens sulaikymą, asmens apžiūrą, kratą, poėmį“[116].

Atlikus Lietuvos autorių mokslinės literatūros nagrinėjamu atveju analizę, galima teigti, jog nusikalstamų veikų susijusių su smurtu artimoje aplinkoje nėra sukurtų metodinių rekomendacijų. Pastebėtina tai, kad šiame kontekste galima kalbėti tik atitinkamus teisės aktus, atskirų veiksmų taktinius aspektus skirtus ikiteisminio tyrimo pareigūnams tiriantiems smurto artimoje aplinkoje nusikalstamas veikas. Tiek teisės aktai, tiek kiti leidiniai susiję su smurto artimoje aplinkoje nusikalstamomis veikomis ir jų tyrimo organizavimu, nesudaro vientisos sistemos, yra orientuotos į atskirų teisėsaugos poreikių vertinimą.

Kiekvieno mokslinio empirinio tyrimo pagrindas yra objektyviai egzistuojantys tiriamoje aplinkoje objektai, faktai, duomenys. Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo metu gauta duomenų visuma yra didesnės apimties, nei užfiksuota ikiteisminio tyrimo pareigūnų dokumentuose. „Būtinas mokslininkų kriminalistų ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų bendradarbiavimas, siekiant išsamiai atskleisti atskirus smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo struktūrinius elementus ir atlikus jų analizę, mokslinių empirinių tyrimų metodų pagalba, suvesti juos į vieningą sistemą – sukurti smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo metodiką“[117].

Autoriaus nuomone smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo metodikos sudedamosios dalys turėtų būti:

---

[114] Kurapka ir kt, *supra note* 28., p. 440-441.
[115] *Ibid*, p.441
[116] *Ibid*.
[117] Laurynas Jokšas, „Kontrabandinių nusikalstamų veikų tyrimo metodika: teoriniai ir praktiniai aspektai, tobulinimo kryptys (remiantis Pagėgių rinktinės ikiteisminių tyrimų medžiaga“ (Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2013), 34, https://elaba.lvb.lt/primoexplore/fulldisplay?docid=ELABAETD1819267&context=L&vid=ELABA&lang=lt_LT&search_scope=eLABa&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,kontrabanda&sortby=rank&facet=rtype,include,etd_mgrs&offset=0

1) neatidėliotina pirminė veikla (informacijos iš įvairių šaltinių gavimas ir tikrinimas, neatidėliotinas policijos reagavimas, atitinkamų savivaldos ir visuomeninių organizacijų įtraukimas, tam tikrų prevencinių priemonių taikymas)

2) smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų kriminalistinė charakteristika;

3) smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tipinės tyrimo situacijos;

4) pirminių ir tolimesnių ikiteisminio tyrimo veiksmų, atliekant smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų, tyrimo, planavimo, atlikimo ir įforminimo metodika.

„Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų kriminalistinės charakteristikos elementų, tipinių tyrimo situacijų ir tikslių atskirų proceso veiksmų planavimo, atlikimo ir jų procesinio įtvirtinimo perkėlimas į atitinkamas logines schemas ikiteisminio tyrimo pareigūno sąmonėje, įgalintų siekti baudžiamojo proceso tikslų, optimaliausiais, operatyviausiais ir ekonomiškiausiais būdais ir priemonėmis“[118].

2.2.Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo situacijos ir ikiteisminio tyrimo pareigūno pirminiai veiksmai.

Mokslinėje „literatūroje situacija dažniausiai suprantama kaip aplinkybių visuma ir kaip padėtis. Norint suprasti nusikaltimo situacijos sąvoką, svarbu nustatyti, ką reiškia žodis „aplinkybės”. Aplinkybės, kaip nurodyta literatūroje, - tai įvairūs reiškiniai, taip pat ir santykiai. Pritaikius žodžio „situacija” reikšmę nusikaltimo situacijai apibūdinti galima būtų teigti, kad nusikaltimo situacijai, kuri yra transformuojama iš subjektyviosios nusikaltimo pusės, apibūdinti labiau tinka santykio aspektas. Šis aspektas tiesiog išplaukia iš nusikaltimo subjektyviosios pusės sąvokos kaip vidinis žmogaus psichikos ir jo veiksmų padarinių santykis. Čia reikėtų nuspręsti, kas tą santykį gali materializuoti realiame gyvenime. Atrodo, kad tą materializaciją gali adekvačiai pavaizduoti žmonių, įtrauktų į nusikaltimo erdvę, tarpusavio santykiai, žmonių santykiai nusikalstamos veikos bei nusikaltimo padarinių atžvilgiu, be to, nusikaltėlio ir nukentėjusiojo, nusikaltėlių, nusikalstamos grupės, gaujos, susivienijimo vidiniai santykiai, taip pat žmonių ir pasikėsinimo objekto, žmonių ir nusikaltimo įrankių santykiai ir pan. Nusikaltimo tyrimo reikmėms svarbu atskleisti santykius ne tik nusikaltimo metu, bet ir prieš nusikaltimą, ir po jo[119]”.

„Nusikalstamos veikos tyrimo situacija – tai tyrėjo, atliekančio ikiteisminį tyrimą, disponuojamos konkrečiu momentu informacijos visuma apie nusikalstamą veiką, asmenis

[118] *Ibid.*
[119] Kukliankis, *supra note* 89., p. 53, 54

padariusius ją, ir kitus reikšmingus tyrimui duomenis“[120]. Nusikalstamos veikos tyrimo situaciją sudaro šios komponentų grupės: psichologinio pobūdžio komponentai, informacinio pobūdžio komponentai, procesinio ir taktinio pobūdžio komponentai, materialinio ir organizacinio pobūdžio komponentai[121]. „Būtent tyrimą atliekantis pareigūnas turi suvokti susiklosčiusios tyrimo situacijos struktūrą, kad galėtų suprasti, kurio situacijos komponento ar nepakanka. Tik tuomet jis gali atitinkamų priemonių ir veiksmų problemai šalinti, nes nusikalstamos veikos tyrimo situacija nulemia konkrečių veiksmų tyrimo taktiką. Jos įvertinimas įgyvendinimas būtent taktiniu sprendimu, kuris įgauna savo išorinę išraišką planuojant tyrimą“[122]. „Tyrimo situacijos esmė yra ta, kad faktinių duomenų visuma leidžia nusikalstamos veikos tyrėjui bet kuriuo momentu sudaryti išsamų ir objektyvų tiriamojo įvykio paveikslą, ir kartu jis tai gali įvertinti ir priimti atitinkamus sprendimus atlikti tolesnius veiksmus“[123].

Baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog ikiteisminio tyrimo pareigūnas gavęs pranešimą, dėl smurto artimoje aplinkoje nusikalstamos veikos padarymo susiduria su akivaizdžia (aiškia) tyrimo situaciją, nes yra žinomas nukentėjusysis, taip pat yra žinomas nusikalstamą veiką padaręs asmuo, taip pat įvykio vietoje yra nustatomas nusikaltimo padarymo būdas, todėl jau pačioje tyrimo pradžioje tyrėjas disponuoja reikšmingu kiekiu informacijos apie nusikaltimo mechanizmą, jį padariusį asmenį, taip apie nukentėjusįjį. Todėl galima teigti, jog tyrėjas tiriantis šios kategorijos baudžiamąsias bylas susiduria su viena pagrindine situacija, t. y. kaltininkas yra pažįstamas nukentėjusiajam.

„Pirminiai tyrimo veiksmai tiriant nusikalstamas veikas – tai procesinių veiksmų visuma, kai surenkama via būtina informacija, kuri naudojama kryptingam tolesniam nusikalstamos veikos atskleidimui organizuoti, realioms versijoms iškelti, būtiniems veiksmams, nustatant įtariamąjį, numatyti“[124]. Planuojant nusikalstamų veikų susijusių fizinio skausmo sukėlimo savo artimam giminaičiui tyrimo veiksmus, jų atlikimo seką, ir terminus, vadovaujamasi bendrosios nusikaltimų tyrimo metodinėmis rekomendacijomis[125]. „Tyrimo metodika bei pirminiai tyrimo veiksmai, kai asmuo, padaręs nusikaltimą yra žinomas, iš esmės nėra išskirtiniai – jie tokie pat, kaip ir tiriant kitas nusikalstamas veikas susijusias su smurtiniais nusikaltimais“[126].

---

[120] Kurapka ir kt, *supra note* 28., p. 442
[121] *Ibid*., p. 443
[122] *Ibid*.
[123] Burda ir kt, *supra note* 112., p. 86
[124] Tarptautinė Migracijos organizacija, „Prekybos žmonėmis tyrimo bei teisminio nagrinėjimo problemos Lietuvoje“, (Vilnius: leidykla „Mokslo aidai“, 2006 m.), p. 60
[125] *Ibid*.
[126] *Ibid*.

Pagal LR Konstituciją[127] ir BPK ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja prokuroras. Prokuroras gali pats atlikti visą, arba bet kurį ikiteisminio tyrimo veiksmą, arba jį pavesti atlikti ikiteisminio tyrimo pareigūnui. LR BPK 2 straipsnio nuostatos įpareigoja prokurorą kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, imtis visų įstatymų numatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika. Tačiau prieš priimant sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo turi būti įsitikinama, kad nėra priežasčių, numatytų BPK 3 straipsnyje, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas. BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatyta, jog baudžiamasis procesas negali būti pradėtas, jeigu nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

Ikiteisminis tyrimas fizinio skausmo sukėlimo savo artimajam giminaičiui yra pradedamas kai yra nukentėjusiojo asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas arba kai ikiteisminis tyrimas pradedamas nustačius smurto artimoje aplinkoje požymius. Lietuvos Respublikos BPK 168 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, gavęs skundą, pareiškimą ar pranešimą, o reikiamais atvejais – ir jų patikslinimą, atsisako pradėti ikiteisminį tyrimą tik tuo atveju, kai nurodyti faktai apie padarytą nusikalstamą veiką yra akivaizdžiai neteisingi ar yra aiškios šio kodekso 3 straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės. BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, jog baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas, jeigu nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Baudžiamasis procesas yra tikslingas tik tuomet, kai jį pradėjus bei tęsiant yra manoma, kad bus išaiškinta padaryta nusikalstama veika ir baudžiamojon atsakomybėn patrauktas ją padaręs asmuo.

Kaip parodė atlikta baudžiamųjų bylų analizė dažniausiai nukentėję asmenys skambina bendruoju pagalbos centro numeriu ir praneša apie jų atžvilgiu padarytą nusikalstamą veiką, o atvykę policijos pareigūnai nustato, kad padaryta nusikalstama veika turi smurto artimoje aplinkoje požymių ir tuo pagrindu pradeda ikiteisminį tyrimą.

Lietuvoje galiojančiuose teisės aktuose nurodyta, jog policijos pareigūnai atvykę į įvykio vietą dėl gauto pranešimo apie smurtą artimoje aplinkoje:

- „atskiria galimai smurtą patyrusį asmenį nuo smurtu įtariamo asmens, užtikrina, kad jis negalėtų daryti įtakos, t. y. grasinti ar kitaip bandyti paveikti galimai smurtą patyrusį asmenį, užtikrina įvykio vietos, kurioje galimai įvyko smurto atvejis, apsaugą, patys neliečia ir neleidžia

[127] Lietuvos Respublikos Konstitucija Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 33-1014.

kitiems tvarkyti patalpų ar aplinkos, kol bus užfiksuotos visos su įvykiu susijusios aplinkybės, visais atvejais, nesvarbu, ar pasitvirtins smurto artimoje aplinkoje atvejis, ar ne, vaizdo fiksavimo priemonėmis policijos pareigūnai turi užfiksuoti pirminę įvykio aplinką, t. y. įtariamo ir galimai nukentėjusio asmens būklę, jų kūno sužalojimus, patalpų ar aplinkos, kur įvyko įvykis, būklę (tvarkinga ar ne, išmėtyti daiktai), sugadintą ar apgadintą turtą, siekdami išsiaiškinti, ar įvykis įvyko artimoje aplinkoje ir turi smurto požymių.

- policijos pareigūnai privalo: atskirai bendraudami su galimo smurto artimoje aplinkoje subjektais (galimai smurtą patyrusiu asmeniu, galimai smurtavusiu asmeniu, įvykio liudininku) nustatyti šias aplinkybes: ar įvykio dalyviai yra artimos aplinkos subjektai, kuriuos sieja (siejo) artimos aplinkos ryšys; kada ir dėl ko kilo konfliktas, kaip pasireiškė smurtas (kokie kilus konfliktui buvo padaryti veiksmai, išsakyti žodžiai), ar yra smurtinių veiksmų padarinių (sumušimai, sulaužyti baldai ar pan.), ar yra įvykio liudininkų, ar įvykio liudininku buvo nepilnametis (vaikas), ar nepilnametis (vaikas) gyvena aplinkoje, kurioje smurtaujama. Bendravimas su nepilnamečiu įvykio vietoje galimas tiek, kiek tai būtina nustatyti duomenims, reikalingiems tyrimo kryptims nustatyti ir neatidėliotiniems veiksmams atlikti. Tokiu atveju nepilnamečio neturi būti detaliai klausiama apie galimos nusikalstamos veikos aplinkybes, o tik renkama informacija įtariamajam nustatyti, maksimaliai vengiant papildomo vaiko traumavimo. Pokalbio su vaiku rezultatai turi būti užfiksuoti pareigūno tarnybiniame pranešime.
- ar prieš įvykį galimo smurto artimoje aplinkoje subjektai vartojo alkoholio, narkotinių ar psichotropinių medžiagų, ar anksčiau yra buvę smurto artimoje aplinkoje atvejų, kada, kaip dažnai jie kartojosi, ar apie tai buvo pranešta policijai, specializuotos pagalbos centrui, vaiko teisių apsaugos tarnybai.
- ar galimo smurto artimoje aplinkoje subjektams nėra taikomos laikinosios smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo ar kardomosios priemonės.
- ar įtariamas smurtu artimoje aplinkoje asmuo turi ginklą. Nustatę, kad įtariamas smurtu artimoje aplinkoje asmuo turi registruotą ginklą, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo nuostatomis, paimti legaliai laikomą ginklą ir šaudmenis (dėl ginklo paėmimo surašomas aktas dviem egzemplioriais, kurių vienas įteikiamas ginklo savininkui), o nelegaliai laikomi ginklai ir (ar) šaudmenys paimami Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse nustatyta tvarka, nustatę, kad įvykis įvyko artimoje aplinkoje ir turi nusikalstamos veikos požymių, užpildyti pareiškimo apie padarytą nusikalstamą veiką ir proceso veiksmų atlikimo protokolą,

- apklausdami galimai smurtą patyrusį asmenį, išsiaiškinti ir aplinkybes, nurodyti galimai smurtavusį asmenį, pažymint jo ryšį su galimai smurtą patyrusiu asmeniu (siejami arba praeityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį), taip pat jam taikomas laikinąsias smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo ar kardomąsias priemones (jei tokios taikomos),
- aprašyti įvykio vietos požymius, nurodančius galimo smurto faktą (aplinka tvarkinga ar netvarkinga, sudužę indai, sulaužyti baldai ir pan.), pažymėti galimai smurtą patyrusio asmens elgesio ypatumus (susijaudinęs, ramus, sutrikęs, verkia ir pan.) ir galimo smurto artimoje aplinkoje subjektų blaivumo būklę, galimo smurto artimoje aplinkoje įvykio įforminimo eigą fiksuoti techninėmis priemonėmis: turi būti užfiksuoti kūno sužalojimai, drabužių ir (ar) turto sugadinimas, o turint galimybę daryti vaizdo ir garso įrašą – ir asmenų paaiškinimai. Protokolas nesurašomas tuo atveju, kai smurtą artimoje aplinkoje patyrusio asmens nėra įvykio vietoje arba dėl jo fizinės arba psichinės būklės nėra galimybės jo apklausti,
- informuoti smurtą patyrusį asmenį, kad su juo susisieks specializuotos pagalbos centras, kuris suteiks jam pagalbą, įteikti jam informacinę kortelę ar lankstinuką, kuriuose nurodytas psichologinės pagalbos telefono numeris, toje teritorijoje veikiančio specializuotos pagalbos centro kontaktinė informacija ir kita rašytinė informacija apie pagalbą smurtą patyrusiems asmenims,
- nedelsdami informuoti policijos įstaigos operatyvaus valdymo padalinio pareigūną apie vaikus ar kitus asmenis, kurie dėl savo fizinių ar psichinių savybių negali likti be priežiūros, jeigu smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo dėl jam suteikiamos medicinos pagalbos, fizinės arba psichinės būsenos (asmuo yra neblaivus, apsvaigęs) negali jais pasirūpinti;
- jei smurtu artimoje aplinkoje įtariamas asmuo kelia grėsmę asmens sveikatai ir (ar) gyvybei ir kitomis priemonėmis nėra galimybės užtikrinti galimos smurto aukos tinkamos apsaugos, smurtu artimoje aplinkoje įtariamas asmuo privalo būti pristatytas į policijos įstaigą ir sprendžiamas klausimas dėl jo laikino sulaikymo.
- operatyvaus valdymo padalinio pareigūnas, gavęs informacijos apie negalinčius likti be priežiūros asmenis, informuoja galintį šiuo asmeniu pasirūpinti giminaitį, kai jo nėra, – savivaldybės, kurioje įvyko įvykis, socialinių paslaugų įstaigą ir sveikatos priežiūros įstaigą, kurios gali suteikti pagalbą bet kuriuo paros metu ir yra savivaldybės administracijos direktoriaus patvirtintame sąraše”[128].

[128]Lietuvos Respublikos Generalinis komisaras įsakymas Dėl policijos pareigūnų reagavimo į pranešimus apie smurtą artimoje aplinkoje, teismo sprendimo dėl laikinųjų smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonių skyrimo

Užsienio šalių praktikoje, pavyzdžiui JAV, gavus pranešimą apie smurtą artimoje aplinkoje policijos pareigūnams rekomenduojama:

- ✓ Vykstant į tokio tipo įvykius patartina vykti ne vienam, nes dažnai konfliktuojanti pusė suagresivėja pamačiusi pareigūnus todėl vienam nesaugu.
- ✓ Atvykus vietoje svarbu išskirti konfliktuojančius asmenis ir jei įmanoma vieną nuo kito izoliuoti.
- ✓ Nerodyti kažkurios pusės palaikymo, neteisti ir nekomentuoti kaip žmogus atrodo. Išlikti neutraliems.
- ✓ Akivaizdžiai matant konflikte auką, t. y. matant sumušimus ar kitus požymius svarbu asmenį įtikinti, kad jis nėra kaltas ir niekas neturi teisės jo skriausti.
- ✓ Suprasti, kad auka gali būti ne tik moteris, bet ir vyras.
- ✓ Išsiaiškinti ar namuose yra vaikų, jei taip juos surasti ir maloniai pabendrauti, neišgąsdinti ir nuraminti.
- ✓ Jei yra galimybė pasiūlyti konfliktuojančiom šalims naktį praleisti atskirai ir apie tai pasikalbėti kitą dieną.
- ✓ Pasiūlyti nukentėjusiam asmeniui praleisti naktį krizių centre ir pabendrauti su specialistais.
- ✓ Paaiškinti konflikto dalyviams, kad jūs atvykote su tikslu padėti, o ne nubausti suimti ir t. t. (jei auka nebuvo fiziškai sužalota)[129].

Didžiosios Britanijos pareigūnams vykstant į smurto artimoje aplinkoje atvejus ir ,,į įvykio vietą atvykę policijos pareigūnai tyrimą bei pagalbą organizuoja pagal Šiaurės Jorkšyro policijos smurto artimoje aplinkoje sudarytą procedūrą. Jei smurtautojas yra sulaikomas ir jam pareiškiami kaltinimai, sulaikymą inicijavęs pareigūnas atlieka situacijos rizikos įvertinimą, kuriuo remiamasi svarstant paleidimo už užstatą sąlygas smurtautojui. Byloje dalyvaujantis pareigūnas taip pat įvertina riziką aukai, suteikia galimybę persikelti į laikiną saugų būstą ir imasi įgyvendinti bet kokias kitas skubias saugumo priemones“[130].

Taigi pirminiai ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai atvykus į įvykio vietą ir pradėjus ikiteisminį tyrimą yra: įvykio vietos apžiūra, jos užfiksavimas, sužalojimo ant nukentėjusiojo

---

vykdymo ir šio sprendimo vykdymo kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo. Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos 2018-07-02 Nr. 5-V-611.

[129] *Supra note* 3.

[130] 2013 m. Europos nusikaltimų prevencijos tinklo konferencijos ,,Smurto artimoje aplinkoje prevencija ir geroji praktika“ išvados ir rekomendacijos, žiūrėta 2018 lapkričio 6 d., https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Metodikos/Smurtoprevencijosrekomendacijos.pdf

asmens užfiksavimas, nusikalstamą veiką padariusio asmens atskirimas nuo nukentėjusiojo asmens (kaip parodė baudžiamųjų bylų analizė, šią nusikalstamą veiką dažniausiai padaro asmenys apsvaigę nuo alkoholio todėl dažniausiai yra taikoma BPK 140 straipsnyje numatyta procesinė prievartos priemonė laikinas sulaikymas 48 valandoms, taip pat policijos pareigūnas gal skirti tokias ANSAAĮ numatytas nukentėjusiojo asmens apsaugos priemones nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui: įpareigojimas smurtautojui laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jeigu jis gyvena su smurtą patyrusiu asmeniui, įpareigojimas smurtautojui nesiartinti prie smurtą patyrusio asmens, nebendrauti, neieškoti ryšių su juo), nukentėjusiojo asmens apklausa apie nusikaltimo aplinkybes, medicininės pagalbos nukentėjusiajam suteikimas, galimai nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui kardomosios/ kardomųjų priemonių paskyrimas, užduotis specialistui ar ekspertui dėl sveikatos sužalojimo mąsto nustatymo. Taip pat siekiant išsiaiškinti, ko daugiau aplinkybių apie įvykį, atliekama nukentėjusiojo, smurtautojo ir jeigu yra liudytojų pirminė apklausa.

2.3.Ikiteisminio tyrimo pareigūno bendradarbiavimas su valstybinių ir savivaldos institucijų bei nevyriausybinių organizacijų atstovais tiriant smurto artimoje aplinkoje nusikalstamas veikas.

„Smurtas artimoje aplinkoje yra horizontali problema, kuriai įtaką galima daryti tik bendradarbiaujant įvairioms žinyboms. Itin svarbus yra visų partnerių bendradarbiavimas koordinuojant bendrus veiksmus ir siekiant veiksmingai įgyvendinti visas prevencijos priemones”[131].

Pagal ANSAAĮ 3 straipsnį „apsauga nuo smurto artimoje aplinkoje įgyvendinama vadovaujantis šiais principais: bendradarbiavimo, dalyvavimo, kompleksiškumo, prieinamumo ir kokybės, solidarumo, tinkamumo, koordinavimo, teisėtumo, asmens teisių ir laisvių apsaugos, proporcingumo, humaniškumo, teisingumo, veiksmingumo, objektyvumo ir efektyvumo“[132]. Taigi vienas pagrindinių šio įstatymo įgyvendinimo principų yra bendradarbiavimo. Pagal ANSAAĮ šio įstatymo įgyvendinimas paskirtas trims pagrindinėms institucijoms: policijai, specializuotiems pagalboms centrams ir valstybinei vaikų teisų apsaugos tarnybai.

Policija - „nuolat ir sistemingai rengiasi vykdyti smurto artimoje aplinkoje prevenciją: tobulinami teisės aktai, minėta tema rengiamos konferencijos, seminarai, vykdomi kvalifikacijos

[131] Geroji 2013 m. Europos nusikaltimų prevencijos apdovanojimų konkurso praktika, Vadovas specialistams vykdantiems smurto artimoje aplinkoje prevencija, žiūrėta 2018 lapkričio 6 d., https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Metodikos/GerojiEUCPkonkursopraktika.pdf

[132] *Supra note* 25.

tobulinimo mokymai policijos pareigūnams. Šiuo metu įgyvendinamas projektas „Lietuvos ir Norvegijos policijos bendradarbiavimas ir gebėjimų stiprinimas kovojant su smurtu artimoje aplinkoje ir smurtu lyties pagrindu“, kurio tikslas – tobulinti policijos pareigūnų, kurie dažniausiai susiduria su smurto šeimoje ir smurtu lyties pagrindu atvejais, profesinę kompetenciją, suteikti teorinių žinių, formuoti įgūdžius veiksmingai reaguoti ir priimti tinkamus sprendimus siekiant užkardyti smurtą artimoje aplinkoje”[133].

Specializuoti pagalbos centrai - „pradėjo veikti 2012 metų rugsėjo mėnesį. Kartu su partneriais pagal jungtinės veiklos sutartis jie teikia specializuotą pagalbą smurtą patyrusiems asmenims visoje Lietuvoje. Per 2013 metus tokia pagalba suteikta daugiau nei 5 tūkst. smurtą patyrusių asmenų, kurių 90 procentų – moterys. Specializuotos pagalbos centrai teikia smurtą patyrusiems asmenims psichologinę pagalbą, padedančią įveikti kritinę būklę, tarpininkauja, kad jiems būtų suteikta teisinė pagalba, informuoja nukentėjusį asmenį visais jam rūpimais klausimais, konsultuoja jį, tarpininkauja, kad tolesnę pagalbą jam teiktų kitos smurtą patyrusiems asmenims pagalbą teikiančios organizacijos, institucijos ar specialistai, organizuoja šią veiklą. Prireikus tarpininkauja, kad smurtą patyrusiam asmeniui būtų suteikta medicinos pagalba. Siekdami suteikti ilgalaikę pagalbą smurtą patyrusiam asmeniui, bendradarbiauja su savivaldybių ar nevyriausybinių organizacijų krizių centrais, teikiančiais laikino apgyvendinimo paslaugas, socialinių paslaugų įstaigomis, policija, sveikatos priežiūros įstaigomis, teisinę pagalbą teikiančiomis institucijomis“[134]. „Tai įstaigos, kurių veiklos tikslas – suteikti specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims. Centras, gavęs iš policijos pareigūnų informaciją apie smurto atvejį ir duomenis, skirtus ryšiui palaikyti su smurtą artimoje aplinkoje patyrusiu asmeniu, nedelsdamas telefonu, elektroniniu paštu arba tiesiogiai susisiekia su smurtą patyrusiu asmeniu ir pasiūlo pagalbą, kad įveiktų kritinę būklę: išsiaiškina esamą padėtį ir emociškai palaiko, informuoja apie tolesnės pagalbos teikimą ir individualaus pagalbos priemonių plano sudarymą, su smurtą patyrusiu asmeniu suderina jam priimtiniausią tolesnės specializuotos kompleksinės pagalbos teikimo būdą (telefonu, elektroniniu paštu arba susitikus). Tuo atveju, kai paaiškėja, kad smurto liudininkai buvo vaikai ir (arba) prieš juos buvo tiesiogiai smurtauta, specializuotos pagalbos centras apie tai praneša smurtą patyrusių asmenų gyvenamosios vietos savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriui. Specializuotos pagalbos centras suteikia teisinę, psichologinę pagalbą, kad

[133] Laimutė Čaplikienė, „Smurto artimoje aplinkoje užkardymo praktika Lietuvoje ir Norvegijoje“, Lietuvos policijos mokykla, Mykolo Romerio universitetas, Socialinis darbas ir metodika, 2017 m.

[134] Lietuvos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl specializuotų pagalbos centrų atrankos konkurso organizavimo2012-2014 metais nuostatų patvirtinimo ir specializuotos pagalbos centrų atrankos vertinimo komisijos sudarymo, *Valstybės žinios* 2012, Nr. 60-3041

asmuo įveiktų kritinę būklę, teikia informaciją visais rūpimais klausimais ir konsultuoja, organizuoja arba tarpininkauja, kad tolesnę pagalbą teiktų kitos institucijos, jei asmuo pageidauja, tarpininkauja, kad smurtą patyrusiam asmeniui būtų suteikta medicinos pagalba. Siekdamas suteikti ilgalaikę pagalbą smurtą patyrusiam asmeniui, bendradarbiauja su savivaldybių arba nevyriausybinių organizacijų krizių centrais, teikiančiais nakvynės arba apgyvendinimo paslaugas, su socialinių paslaugų įstaigomis, policija, sveikatos priežiūros įstaigomis, teisinę pagalbą teikiančiomis institucijomis). Specializuotos pagalbos centras privalo užtikrinti asmens duomenų apsaugą bei pagalbos teikimo konfidencialumą ir apie tai informuoti smurtą patyrusį asmenį“[135].

Valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos ir nevyriausybinės organizacijos pagal kompetenciją rengia ir įgyvendina priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią smurtui artimoje aplinkoje, vykdo šio ir kitų teisės aktų reikalavimus. Prevencijos priemonės įgyvendinamos pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) ir jos įgaliotų institucijų bei savivaldybių parengtas programas, finansuojamas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų ir tarptautinių programų. Vyriausybė finansuoja nevyriausybinių organizacijų atliekamą prevencinę veiklą. Valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos ir nevyriausybinės organizacijos, siekdamos užkirsti kelią smurtui artimoje aplinkoje, pagal kompetenciją imasi šių prevencijos priemonių: organizuoja visuomenės švietimo ir informavimo kampanijas, skatinančias netoleruoti smurto organizuoja teisėjų, prokurorų, policijos pareigūnų, specialistų ir kitų asmenų, dirbančių smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos srityje, mokymus ir kvalifikacijos kėlimo kursus pagal Vyriausybės ir jos įgaliotų institucijų bei savivaldybių parengtas programas, finansuojamas iš valstybės ir savivaldybių biudžetų ir tarptautinių programų; organizuoja visuomenės teisinį švietimą apie veikas, kurios laikomos smurtu artimoje aplinkoje, šių veikų teisines pasekmes ir atsakomybės už jų padarymą neišvengiamumą; organizuoja tyrimus, statistinių duomenų rinkimą apie smurtą artimoje aplinkoje ir šių duomenų analizę; rengia kursus, kuriuose mokoma konfliktų, kylančių artimoje aplinkoje, taikaus sprendimo būdų; neišduoda leidimo laikyti (nešiotis) ginklą arba panaikina turimus leidimus; imasi kitų prevencijos priemonių[136].

Pagal ANSAAĮ 9 straipsnio 1 dalį ,,policijos pareigūnai, atvykę į smurto artimoje aplinkoje įvykio vietą, informuoja smurtą patyrusį asmenį, kad su juo susisieks specializuotos pagalbos centras, kuris suteiks jam pagalbą, įteikia jam psichologinės pagalbos telefono numerį ir kitą rašytinę informaciją apie pagalbą smurtą patyrusiems asmenims ir nedelsdami apie gautą pranešimą

[135] Čaplikienė, *supra note* 133., p. 55
[136] *Supra note* 25

dėl smurto artimoje aplinkoje praneša specializuotos pagalbos centrui. Specializuotos pagalbos centrui pateikiami būtiniausi susisiekti su smurtą patyrusiu asmeniu duomenys“[137]. Dėl įvairių subjektyvių ir objektyvių aplinkybių bei itin dideliu latentiškumu pasižyminčio šio nusikaltimo prigimties jam atpažinti ir teisingai kvalifikuoti reikalingos specialios žinios, praktiniai įgūdžiai bei kompetencija. Smurtautojas gali būti ir dažniausiai yra itin manipuliatyvus, turintis du veidus, kurių vienas, nukreiptas į sociumą, yra padoraus piliečio, geranoriško ir kooperatyvaus situacijos dalyvio veidas, tačiau tai neturėtų suklaidinti profesionalo, koks ir yra policijos pareigūnas.

Lietuvos ANSAAĮ daug deklaratyvių nuostatų apie smurtą patyrusio asmens teises, kalbama apie tai, kad toks asmuo turi teisę:

- Gauti informaciją apie įstaigas, teikiančias pagalbą pagal šį įstatymą;
- Gauti specializuotą kompleksinę pagalbą, numatytą tokiems asmenims;
- Kreiptis ir gauti tokią pagalbą.

Tačiau šis įstatymas nesukonkretina, kokią pagalbą galima gauti. Pavyzdžiui Lenkijos įstatyme aiškiau dėstoma, kokia pagalba teisinė, psichologinė, socialinė, jeigu reikia – materialinė, jeigu reikia asmuo iš karto apgyvendinamas specializuotoje įstaigoje. Taigi pačiame įstatyme daugiau konkretumo, kaip yra po smurto atvejo apsaugomi nukentėjusieji. Pažymėtina, kad Lenkijos įstatyme numatyta, kokias funkcijas realizuojant šį įstatymą vykdo konkrečios ministerijos ir įstaigos, ką privalo daryti vietos savavaldybės institucijos ir pan. Lietuvos įstatyme mažiau konkretumo, daugiau bendrų frazių pavyzdžiui: valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos ir nevyriausybinės organizacijos organizuoja švietimo ir informacinio pobūdžio kompanijas, organizuoja tyrimus ir pan.

„Kalbant apie tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarbą, įsivyraujanti praktika, kai SPC perduodami tik tie pranešimai apie smurtą ir prievartą patiriantį asmenį, kuomet dėl smurto artimoje aplinkoje yra pradedamas ikiteisminis tyrimas, yra laikytina tarpinstitucinio bendradarbiavimo trūkumu, nes sumažina nukentėjusių asmenų galimybę gauti valstybės garantuojamą specializuotą kompleksinę pagalbą. Institucijos savo darbe susiduriančios su smurtą ir prievartą patiriančiais asmenimis ir siekdamos efektyvaus smurto užkardymo turi bendradarbiauti ir keistis turima informacija. Svarbu, kad tarpinstitucinis bendradarbiavimas vyktų **„dviejų krypčių eismo“** principu, t.y. institucijoms aktyviai keičiantis turima informacija apie smurtą artimoje aplinkoje ir pagal kompetenciją reaguojant į kitų institucijų pateiktą naują informaciją“[138].

[137] *Ibid*
[138] *Supra note* 12

Remiantis Europos Sąjungos šalių gerąją praktika dėl tarpinstitucinio bendradarbiavimo smurto artimoje aplinkoje bylose, pažymėtina, jog „teisėsaugos ir socialinės tarnybos dažniausiai bendradarbiauja dviem būdais. Pirmasis – IŠ VIRŠAUS Į APAČIĄ – modelis, paremtas nacionalinio veiksmų plano sudarymu, kuriuo remdamosi vyriausybinės institucijos suteikia atsakomybę veikti specialistams. Šis būdas gali būti formalizuotas arba vykdomas betarpiškai. Kitas modelis – IŠ APAČIOS Į VIRŠŲ – yra decentralizuotas ir reiškia, kad prevencinės pagalbos iniciatyvos kyla iš NVO, policijos, savivaldybių, prokurorų veiklos ir yra nukreiptos į socialinės paramos teikėjus. Parama smurto artimoje aplinkoje aukoms po incidento visada teikiama remiantis tarpinstituciniu metodu, tačiau ją šalyse narėse valstybės mastu dažniausiai koordinuoja NVO: specializuoti pagalbos centrai, aukų rėmimo centrai, intervencijų centrai, savivaldybės arba vyriausybinės institucijos bei pilietinės visuomenės organizacijos, finansuojamos valstybės. Tarpžinybinis teisėsaugos, socialinės paramos tarnybų, teikiančių pagalbą aukoms, ir kitų socialinių partnerių bendradarbiavimas apibrėžtas daugelio valstybių narių teisės aktuose. Kai kurios valstybės narės yra nusistačiusios ir kokybės valdymo sistemas pritaikytas paslaugų kokybei palaikyti. Ne visos valstybės narės turi nacionalinį smurto artimoje aplinkoje prevencijos koordinatorių. Neretai yra kelios atsakingos institucijos, kurios dalinasi šią atsakomybę, tačiau kai kuriose valstybėse narėse yra sukurta net regioninių (vietos) smurto artimoje aplinkoje atvejų tyrimo koordinatorių. Savanoriai sudaro didžiąją pagalbos aukoms teikėjų dalį ir labai prisideda kuriant efektyvų pagalbos mechanizmą. Koordinuojant paramą smurto artimoje aplinkoje aukoms, nuolat siekiama kuo labiau informuoti visuomenę”[139].

Apibendrinant galima pasakyti, jog tik esant glaudžiam ir tarpusavio pasitikėjimu grįstam tarpinstituciniam bendradarbiavimui, galima efektyviai spręsti smurto artimoje aplinkoje problemą. Policijos pareigūnai dažniausiai pirmi susiduria su smurto artimoje aplinkoje atvejais

2.4.Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo situacijos ir ikiteisminio tyrimo pareigūno bei prokuroro tolimesni veiksmai

Ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas, smurto artimoje aplinkoje atvejais susiduriąs su akivaizdžia situacija planuoja tolimesnius tyrimo veiksmus Galima teigti, kad tolesni nusikalstamų veikų susijusių su fizinio smurto panaudojimu savo šeimos nario ar artimo giminaičio atžvilgiu, tyrimo veiksmai priklauso nuo pradinės tyrimo metu susiklosčiusios situacijos. Ar įtariamasis:

- prisipažįsta naudojąs smurtą nukentėjusiojo asmens atžvilgiu

[139] *Supra note* 131.

- ar įtariamasis iš dalies prisipažįsta naudojąs smurtą nukentėjusiojo atžvilgiu
- įtariamasis neigia naudojąs smurtą nukentėjusiojo asmens atžvilgiu

Taip pat pastebėtina, jog ikiteisminio tyrimo pareigūnas gali susidurti ir su tokiomis situacijomis, kad nukentėjęs asmuo nerodo didelio noro bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo pareigūnu ir gali siekti savo veiksmais klaidinti ikiteisminį tyrimą, ir siekti, jog įtariamasis asmuo liktų nekaltas.

Ikiteisminio tyrimo pareigūnui tenka ilgai ir nuosekliai analizuoti surinktą ikiteisminio tyrimo medžiagą, atlikti apklausas, analizuoti kitus gautus duomenis. Todėl toliau atliekant ikiteisminį tyrimą, gali būti papildomai apklausiamas nukentėjęs asmuo, liudytojai, įtariamasis. Apklausiant minėtus asmenis gali paaiškėti naujų aplinkybių su tiriama nusikalstama veika, todėl gali tekti ieškoti naujai paaiškėjusių nusikalstamos veikos liudytojų, juos apklausti ir analizuoti jų apklausos duomenis, kartu su kita bylos medžiaga[140].

„Tačiau pirminė įtariamojo, nukentėjusiojo, liudytojų apklausa skiriasi nuo tolesnės apklausos. Analizuodamas ikiteisminio tyrimo medžiagą, tyrėjas susidaro preliminarią nuomonę apie įvykdytą nusikaltimą. Ištyrus apklausiamojo asmenybę, sudaromas apklausos planas, kuriame nurodomos atskleistinos aplinkybės, fiksuojami klausimai, pateiktini apklausiamajam, ir numatoma jų pateikimo eilė. Pakartotinai apklausiant, pateikiama kai kuri informacija, turinti įrodomąją reikšmę. Informacijos pateikimo procedūra priklauso nuo apklausiamojo individualių savybių, jo negatyvaus nusistatymo tvirtumo bei informacijos pobūdžio"[141]. Be jau paminėtų veiksmų, kurie atliekami pakartotinai, atliekami ir kiti ikiteisminio tyrimo veiksmai.

Atlikta baudžiamųjų bylų analizė, parodė, jog tiriant šios kategorijos nusikalstamas veikas dažniausiai (be jau minėtų apklausų) tolimesniame ikiteisminio tyrimo etape buvo atliekami tokie ikiteisminio tyrimo veiksmai: išreikalauta skambučio į bendrąjį pagalbos centrą skambučio kopija, parodymų patikrinimas vietoje, daiktų apžiūra, akistata, išreikalauta nukentėjusiojo asmens gydymo kortelė iš medicinos paslaugas teikiančios institucijos.

Pabrėžtina, jog „esminis sveikatos sutrikdymų tyrimo bruožas yra galimybė gauti iš nukentėjusiojo parodymus ir atlikti su juo kitus tyrimo veiksmus"[142]. Dažniausiai su nukentėjusiuoju asmeniu be jau minėtų apklausų yra atliekami tokie tyrimo veiksmai: parodymų patikrinimas vietoje, akistata.

[140] *Supra note* 112,. p. 71
[141] *Ibid*., p. 72
[142] Kurapka ir kt, *supra note* 28., p. 96

Tačiau atliekant šios kategorijos nusikalstamų veikų ikiteisminį tyrimą padaroma ir nemažai klaidų. Pagrindinės problemos nagrinėjant šios kategorijos bylas yra tai, kad ne visada būna nustatyti ir apklausti visi liudininkai, neišaiškinta nukentėjusiajam teisė pareikšti civilinį ieškinį dėl žalos atlyginimo, pasitaiko atvejų, jog nebūna informuojama teritorinė ligonių kasa, kad galėtų pareikšti civilinį ieškinį dėl nukentėjusiojo gydymo išlaidų priteisimo. Pasitaiko atvejų, kad nebūna nukentėjusiojo sužalojimų pagrindžiančių dokumentų išrašų (specialisto išvados, fotonuotraukų, kuriose matyti sužalojimai, medicininių dokumentų išrašų (jie nebūtini tais atvejais, kuomet yra specialisto išvada). Kai liudytojai ar nukentėjusieji yra nepilnamečiai, jie galėtų būti apklausti ikiteisminio tyrimo metu pas ikiteisminio tyrimo teisėją, kad paskui nereikėtų jų kviesti į teismą (BPK 186 straipsnio 1, 2 dalys).

Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, atlikęs visus reikalingus procesinius veiksmus, įvertina ar yra surinkta pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo asmens kaltę, ar nereikia atlikti dar kitų procesinių veiksmų norint pašalinti esamus prieštaravimus ikiteisminio tyrimo medžiagoje. Galiojantys teisės aktai nurodo, jog ikiteisminis tyrimas dėl smurto artimoje aplinkoje turi būti atliktas, kaip įmanoma greičiau, kad būtų galima kreiptis į teismą pagreitinto proceso tvarka. Tačiau, kaip parodė autoriaus atlikta baudžiamųjų bylų analizė, ikiteisminio tyrimo pareigūnai, šiuo metu nėra pasirengę, taip greitai atlikti tyrimo. Be to atlikdami proceso veiksmus pareigūnai daro ir daug klaidų. Taip pat pastebėtina, jog norint atlikti kvalifikuotą tyrimą, neįmanoma jo tinkamai atlikti per 48 valandas[143], nes norint tinkamai išsiaiškinti sužalojimo mąstą, visas įvykiui reikšmingas aplinkybes reikia laiko, todėl kol kas neįmanoma tinkamai per tokį laiko tarpą atlikti ikiteisminio tyrimo.

[143] Žr. išnašą Nr. 27

3. Smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų atskirų tyrimo veiksmų taktikos specifika.

3.1. Nukentėjusiojo ir kitų asmenų apklausa.

Pagal BPK 28 straipsnio 1 dalį nukentėjusysis yra fizinis asmuo, kuriam nusikalstama veika padarė fizinės, turtinės ar neturtinės žalos, arba nuo nusikalstamos veikos mirusio fizinio asmens šeimos narys ar artimasis giminaitis, kurie dėl to asmens mirties patyrė fizinės, turtinės ar neturtinės žalos. Asmuo pripažįstamas nukentėjusiuoju ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi. BPK 185 straipsnyje nurodoma, jog nukentėjusysis yra apklausiamas, kai liudytojas. Praktinė baudžiamųjų bylų analizė, parodė jog nukentėjusiojo asmens apklausa buvo atlikta 100 proc. atvejų, o liudytojų apklausa buvo atlikta 60 proc. visų atvejų. Liudytojų apklausa atliekama ne visada, nes tai lemia šio nusikaltimo specifiškumas. Dažni atvejai, jog ši nusikalstama veika padaroma esant dvejiems asmenims – smurtautojui ir aukai. Nukentėjusiojo ir liudytojo asmens apklausos taktika turi atitikti bendruosius kriminalistikos taktikos reikalavimus, ją sudaro: pasirengimas apklausai, apklausos darbinis etapas, fiksavimo etapas, apklausos rezultatų analizė ir įvertinimas.

„Nusikaltimas dažniausiai sukelia individui traumuojantį poveikį, intensyvų stresą, kuris lemia savaiminius nevalingus žmogaus organizmo, psichikos ir elgsenos pokyčius. Jų supratimas yra pirminė sąlyga gilinantis į nukentėjusiųjų ir liudytojų būseną, elgseną ir padidina galimybę suvokti nusikaltimo detales bei suteikti reikalingą paramą“[144]. Kuomet „nukentėjusysis ar liudytojas ir kaltininkas yra šeimos nariai, artimieji giminaičiai, tokiu atveju nukentėjusieji ir liudytojai patiria daug daugiau streso, neigiamų išgyvenimų tiek dėl išgyvento (matyto) nusikaltimo, tiek ir dėl dvejonių – liudyti prieš artimąjį ar ne, kas bus, kai jis sugrįš iš įkalinimo įstaigos, ar nekerštaus ir pan. Abejonių kyla ir dėl to, ar toks liudijantis asmuo nebus atstumtas bei pasmerktas kitų šeimos narių, artimųjų, draugų. Tokie nukentėjusieji ir liudytojai turi justi ypatingą saugumo jausmą ir patikinimą, kad daugiau pavojus jiems negresia, kad papasakoję apie nusikalstamą veiką, jie bus apsaugoti ir pan“[145]. „Stiprus susijaudinimas, kurį patiria nukentėjusieji nuo nusikalstamos veikos, sutrikdo jų atmintį. Po įvykio jie gali atgaminti esmines detales, susijusias su įvykiu, tokias kaip nusikaltėlio išvaizda, nusikaltimo įrankis ir pan., tačiau prastai atgamina šalutines ir mažiau svarbias <...> detales, tokias kaip vieta, kitus patalpoje buvusius žmones ar savo pačių veiksmus. Ypač sunku atgaminti savo veiksmus, kuriuos nukentėjusysis ar liudytojas atliko prieš pat stresinį įvykį <...>.

[144] Gintaras Chomentauskas, Edita Dereškevičiūtė, Dovilė Murauskienė, Psichologinė parama aukoms ir liudytojams bei jų apsauga teismo procese (Vilnius: Žmogaus studijų centras, 2015), p. 13
[145] *Ibid*., p. 41

Bėgant laikui atsiminimai grįžta. Tyrimai rodo, kad per 24 val. po įvykio atgaminama maždaug 30 proc. informacijos, po 48 val. – 50 proc. ir 75 – 100 proc. per 72 – 100 valandų po įvykio“[146].

„Nuo nusikalstamos veikos nukentėję asmenys pirmiausia susiduria su policija, ikiteisminio tyrimo pareigūnais ir su ikiteisminį tyrimą kuruojančiais prokurorais. Kadangi iškart po nusikalstamos veikos nukentėjusieji ir trauminių įvykių liudininkai yra ypač pažeidžiami, ikiteisminio tyrimo pareigūnams tenka sudėtingas ir atsakingas vaidmuo, kuris gali švelninti traumos išgyvenimą arba jį reikšmingai sustiprinti ir sukelti antrinę viktimizaciją“[147]. Nuo nusikalstamos veikos nukentėję asmenys

Ikiteisminio tyrimo pareigūnas atlikdamas nukentėjusiojo ir/ar liudytojo(ų) apklausą privalo: teikti fizinę, emocinę paramą ir užtikrinti saugumą, sudaryti sąlygas, kad nukentėjusieji jaustųsi patogiai, užtikrinti, kad nukentėjusysis daugiau nepatirtų fizinės žalos, pasiūlyti paskambinti šeimos nariui ar kitam žmogui, kuriuo pasitiki, suteikti nukentėjusiajam reikiamą informaciją apie teises ir galimybę gauti pagalbą, informuoti, kas vyks toliau, įtraukti nukentėjusįjį visų su juo susijusių sprendimų priėmimą, užtikrinti, kad visos intervencijos vyktų su nukentėjusiojo pakankama informacija pagrįstu sutikimu, elgtis pagarbiai ir saugoti nukentėjusiojo savigarbą, įvardinti nukentėjusiojo stiprybes, pasireiškusias nusikalstamos veikos metu ar po jos, kalbėti nukentėjusiojo gimtąją kalba arba rasti vertėją, įdėmiai klausytis, kiek įmanoma atsižvelgti į jo norus, gerbti kalbinius, kultūrinius, religinius, lyties ir lytinės orientacijos skirtumus, elgtis šiltai ir rūpestingai, teikti emocinę paramą būnant kartu, išklausant, atjaučiant, suprantant, teikti praktinę paramą, pasiūlyti priėmimą prie turimų resursų, įtraukti šeimos narius ar kitus asmenis, kuriais pasitikima, į paramos teikimą, nukreipti nukentėjusiuosius gauti reikiamą paramą į specializuotas organizacijas[148]. Taigi ikiteisminio tyrimo pareigūnas atlikdamas nukentėjusiojo ar liudytojo apklausą privalo užtikrinti, kad nukentėjusysis ar liudytojas jaustųsi saugiai, gerbiamas ir kad galėtų gauti pagalbą iš ikiteisminio tyrimo pareigūno. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas išlaikydamas su nukentėjusiuoju pagarbą, saugumo užtikrinimą, gali tikėtis laimėti nukentėjusiojo asmens ar liudytojo palankumą ir tikėtis, kad nukentėjusysis ar liudytojas išreiks norą išsipasakoti ir bendradarbiauti[149].

[146] *Ibid*., p. 21
[147] *Ibid*., p 34
[148] *Ibid*., p 35,36
[149] *Ibid.*

Apklausos atlikimo taktiką pasirenka pats ikiteisminio tyrimo pareigūnas. Kad nukentėjusiojo ar liudytojo apklausa vyktų sklandžiai, kad pavyktų išsiaiškinti visas svarbias nusikalstamos veikos aplinkybes, rekomenduotina pradėti apklausą nuo atvirųjų klausimų.

Apklausos pradžioje pateikiamas atvirasis klausimas, ar tiesiog siūloma liudijančiam asmeniui jam priimtina forma pačiam papasakoti viską, kas jam yra žinoma apie byloje nagrinėjamas aplinkybes. Siekiant labiau išsiaiškinti vieną ar kitą įvykio aspektą, toliau užduodami atvirieji klausimai, šiek tiek susiaurinantys atsakymo sritį. Klausimai pradėdami klausiamaisiais žodžiais:

- ką (ką darėte, kai kaltinamasis pakvietė jus į kambarį?);
- kaip (kaip jis elgėsi?);
- koks, kokia, kokie, kokios (kokios buvo jūsų pastangos išeiti iš pasekmės?);
- kada (kada nusprendėte, kad reikia išsikviesti pagalbą);
- kas (kas pasikeitė, kuomet išsikvietėte pagalbą).

Toliau atliekant apklausą rekomenduojama pereiti prie tikslinamųjų klausimų, kuriais dar labiau sukonkretinamas, papildomas, patikslinamas atsakymas į jau pateiktą klausimą.

- sakote, kad kaltinamasis neleido jums išeiti iš kambario. Ką jis konkrečiai darė?
- paaiškinkite, ką turėjote galvoje sakydama, kad kaltinamasis pasidarė nevaldomas?
- ką konkrečiai jūs sakėte?

Baigiant nukentėjusiojo ar liudytojo apklausą rekomenduoja pereiti prie neutralių klausimų, kurie padeda išsiaiškinti liudytojo atsakymą neatskleidžiant, kokio atsakymo lauktų nukentėjusysis.

- kokie buvo jūsų su kaltinamuoju susitiko tikslai?
- ką jūs veikiate susitikę, papasakokite ką kartu veikdavote?

Atliekant nukentėjusiojo ar liudytojo apklausą draudžiama užduoti atsakymą menančius klausimus, tai tokie klausimai kurie sufleruoja atsakymą, pavyzdžiui:

- Jei teisingai supratau, įsivėlė į konfliktą, jūs taip pat įsitraukiate, kai abi pusės pradėjo nebesiskaityti su priemonėmis? Tokias klausimais klausiantysis skatina ieškoti nukentėjusįjį ir pripažinti savo kaltės dalį patirto fizinio smurto epizode[150].

Remiantis Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjų, kurie nagrinėja baudžiamąsias bylas atsakymais, atliekant nukentėjusiojo asmens apklausą svarbu išsiaiškinti: kokie nusikalstami veiksmai prieš jį buvo padaryti, kokios pasekmės (sužalojimai, turtinė ar neturtinė žala), ar reiškia kaltininkui civilinį ieškinį dėl žalos atlyginimo, ar kaltininkas jo atsiprašė ir ar jis atleidžia (svarbu,

[150] *Ibid*., p. 67

kai siekia susitaikyti pagal BK 38 straipsnį). Jeigu padaryti sužalojimai, ar yra byloje sveikatos sužalojimus pagrindžiantys įrodymai (specialisto išvada, medicininių dokumentų išrašai ir pan.). Svarbu išsiaiškinti dėl kilo konfliktas, ar matė liudininkai, ar smurtaujama pirmą kartą. Reikia išsiaiškinti ar pats nukentėjusysis buvo blaivus, ar gerai atsimena įvykio aplinkybes. Patikrinti, kokie ryšiai su kaltinamuoju (ar yra šeimos nariai, artimieji giminaičiai), ar kartu gyvena (šie dalykai svarbūs kvalifikuojant nusikalstamą veiką pagal BK 140 straipsnio 2 dalį).

Atsižvelgiant į tai, kad liudytojai šios kategorijos baudžiamosiose bylose dažnai būna susiję artimais ryšiais su smurtautoju (įtariamuoju), todėl atliekant jų apklausą rekomenduojama laikytis tokios pat taktikos, kaip ir atliekant nukentėjusiojo asmens apklausą.

Pastebėtina, jog liudytojais dažnai tampa nepilnamečiai asmenys. Atlikta baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog esant tokiems atvejams nepilnamečio liudytojo apklausą dažniausiai atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnas. Manytina, dėl to, jog ikiteisminio tyrimo pareigūnas nori kuo greičiau atlikti ikiteisminį tyrimą, todėl supaprastina sau darbą. Todėl rekomenduojama liudytojo, kuris yra nepilnametis apklausą atlikti pas ikiteisminio tyrimo teisėja, jog vėliau nagrinėjant bylą, jo nereikėtų kviesti bei apklausti teisme.

3.2. Įvykio vietos apžiūra

„Apžiūra – tai toks procesinis kriminalistinis tyrimo veiksmas, kurio metu Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka pareigūnas – prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar specialistas – tiesiogiai, o prireikus ir naudodamas kriminalistines technines priemones, stebi, analizuoja, vertina, fiksuoja, atlieka kitus su tiriamu įvykiu susijusius veiksmus“[151]. Įvykio vietos apžiūra į reglamentuota BPK 207 straipsnyje. Šiame straipsnyje nurodyta, kad turinčius reikšmės nusikalstamai veikai ištirti daiktus ar kitus objektus, kurių nereikia tirti šio Kodekso 205 straipsnyje nustatyta tvarka, apžiūri prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar specialistas. Įvykio vieta kriminalistikoje yra suprantama, kaip „nusikalstamos veikos padarymo (arba nusikalstamo neveikimo) vieta ir vieta, kurioje rasti nusikalstamos veikos pėdsakai”[152].

„Išskirtinis įvykio vietos apžiūros bruožas tas, kad tai yra neatidėliotinas tyrimo veiksmas. Apžiūrint įvykio vietą ištiriama įvykio vietos aplinka, t. y. iš įvykio vietos aplinkoje esančių daiktų ir kitų objektų išskiriami objektai, kurie galimai yra informacijos apie įvykį šaltiniai, aptinkami, užfiksuojami ir paimami pėdsakai, Apžiūros metu gauta informacija gali būti iškart operatyviai

[151] Petras Ancelis ir kt., „Ikiteisminio tyrimo veiksmai baudžiamajame procese“ (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011 m.) p 59
[152] Kurapka ir kt, *supra note* 28., p. 52,53

panaudojama organizuojant neatidėliotinas paieškos priemones bei panaudojama atliekant kitus tyrimo veiksmus tolesnio tyrimo metu“.[153]

Apžiūros taktikos struktūrą sudaro ,,apžiūros pasirengimo etapas, pagrindinis apžiūros etapas ir baigiamasis apžiūros etapas“[154]. Pagrindiniai įvykio vietos apžiūros uždaviniai yra: nustatyti ir užfiksuoti administracines – teritorines ir geografines koordinates bei apibūdinti vietą ir aplinką, surasti, užfiksuoti bei paimti pėdsakus, daiktus ir kitus objektus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, išsiaiškinti įvykio pobūdį, aplinkybes ir veikos mechanizmą, surinkti informaciją nusikaltėlio paieškai karštais pėdsakais.

Kriminalistikoje yra išskiriami du įvykio vietos apžiūros metodai: subjektyvusis ir objektyvusis. ,,Subjektyvusis apžiūros metodas taikomas, kai pakankamai aiškiai yra stebimas nusikaltėlio judėjimo kelias, kurį pakankamai gerai rodo jo palikti, dažniausiai tai avalinės pėdsakai. Tyrėjas apžiūri tik tą teritoriją, kurioje yra objektai, kur didžiausia tikimybė, kad gali būti rasti pėdsakai ar nusikalstamai veikai ištirti reikšmingi daiktai. Taikant šį metodą faktiškai įvykio vieta apžiūrima tik pasirinktinai, t. y. lieka daug nepažiūrėtos įvykio vietos teritorijos“[155]. Taikant objektyvųjį įvykio vietos apžiūros metodą, įvykio vieta yra apžiūrima išsamiai. Objektyvusis įvykio vietos apžiūros metodas yra taikomas trimis būdais: koncentriniu – yra judama siaurėjančia spirale, ekscentriniu – kai yra judama išsiplečiančia spirale, juostiniu – judama mažiau ar daugiau tiesia linija[156].

Tam kad įvykio vietos apžiūra būtų atlikta operatyviai ir išsamiai turi būti teisingai nustatytos jos ribos. Galima teigti, kad tiriant nusikalstamas veikas numatytas BK 140 straipsnio 2 dalyje toks klausimas nekelia didelių problemų ar neaiškumų, kadangi didžioji dauguma nusikalstamų veikų yra padaromos uždarose patalpose. Todėl atliekant apžiūra nuodugniai yra apžiūrima ta konkreti patalpa, kurią kaip nusikaltimo padarymo vietą nurodo nukentėjusysis, taip pat gretimos patalpos, kuriose kaltininkas galėjo palikti tyrimui reikšmingus daiktus. Kaip parodė baudžiamųjų bylų praktika, didžioji dauguma šių nusikaltimų buvo padaryta pakankamai nedidelėse erdvėse – kambaryje, automobilyje, kt. Šiais atvejais įvykio vietos apžiūra tikslinga atlikti naudojant koncentrinį arba ekscentrinį apžiūros būdą arba jų kombinaciją.

Policijos pareigūnai atvykę į įvykio vietą ,,užtikrina įvykio vietos, kurioje galimai įvyko smurto atvejis, apsaugą, patys neliečia ir neleidžia kitiems tvarkyti patalpų ar aplinkos, kol bus

[153] *Ibid* p. 67
[154] Burda ir kt, *supra note* 112., p. 24
[155] Kurapka ir kt, *supra note* 28., p. 58
[156] *Ibid*., p. 58-59

užfiksuotos visos su įvykiu susijusios aplinkybės, visais atvejais, nesvarbu, ar pasitvirtins smurto artimoje aplinkoje atvejis, ar ne, vaizdo fiksavimo priemonėmis policijos pareigūnai turi užfiksuoti pirminę įvykio aplinką, t. y. įtariamo ir galimai nukentėjusio asmens būklę, jų kūno sužalojimus, patalpų ar aplinkos, kur įvyko įvykis, būklę (tvarkinga ar ne, išmėtyti daiktai), sugadintą ar apgadintą turtą“[157]. Tačiau, kaip parodė atlikta baudžiamųjų bylų analizė, nors ir pareigūnai privalo visais atvejais užfiksuoti pirminę įvykio vietą, šie duomenys baudžiamosiose bylose neatsiduria. Pagal baudžiamųjų bylų duomenis, tik 34 proc. atvejų įvykio vietos apžiūrų protokolų atsiduria baudžiamosiose bylose. Tobulėjant technologijoms, tobulėja ir įvykio vietos apžiūros fiksavimas. Kaip jau minėta ankščiau policijos pareigūnai vaizdo įrašymo priemonėmis dažniausiai privalo užfiksuoti pradinę įvykio vietą, bet kadangi duomenų apie įvykio vietos apžiūrą baudžiamosiose bylose nebūna, todėl baudžiamąją bylą nagrinėjantis teisėjas kreipiasi į pareigūnus, jog šie pateiktų vaizdo medžiagą apie įvykio vietą. Iš pareigūnų dažniausiai gaunamas standartiškas atsakymas, kuriame jie informuoja, jog prašomo vaizdo įrašo nėra, kadangi jis pagal Policijos veiklos instrukciją, patvirtintą Lietuvos Policijos Generalinio komisaro 2011-07-19 įsakymu Nr. 5-V-673, buvo saugomas 60 dienų.

Todėl atsižvelgiant į tai, rekomenduojam, jog policijos pareigūnai, kurie atvyko į įvykio vietą ir atliko įvykio vietos apžiūrą ir ją užfiksavo, prie baudžiamosios bylos pridėtų vaizdo įrašą, kuriame, būtent ir yra užfiksuota įvykio vieta.

BPK numato galimybę įvykio vietoje rastus daiktus ištirti jų radimo vietoje (BPK 205 str.). Praktinės medžiagos analizė parodė, kad šia teise nėra naudojamasi, o įvykio vietos apžiūros protokole yra užfiksuojama, kad rasti daiktai yra paimami.

Įvykio vietos apžiūros eiga ir rezultatai laikantis BPK nustatytų reikalavimų turi būti užfiksuojami apžiūros protokole, kuriame tiksliai, išsamiai ir aiškiai aprašoma įvykio vieta, joje rasti objektai, pėdsakai, nurodomos tyrimui reikšmingos aplinkybės. Beveik visais atvejais atliekant įvykio vietos apžiūrą buvo braižoma įvykio vietos schema, daromos fotonuotraukos.

3.3. Kitų tyrimo veiksmų ir kardomųjų priemonių specifika ir specialių žinių panaudojimo galimybės.

Be proceso dalyvių apklausų dažniausiai yra atliekami šie proceso veiksmai: asmens apžiūra, parodymų patikrinimas vietoje, kardomųjų priemonių paskyrimas ir teismo ekspertizės paskirimas.

[157] Supra note. 128

Asmens apžiūra

Policijos pareigūnai ,,visais atvejais, nesvarbu, ar pasitvirtins smurto artimoje aplinkoje atvejis, ar ne, vaizdo fiksavimo priemonėmis policijos pareigūnai turi užfiksuoti pirminę įvykio aplinką, t. y. įtariamo ir galimai nukentėjusio asmens būklę, jų kūno sužalojimus, patalpų ar aplinkos, kur įvyko įvykis, būklę (tvarkinga ar ne, išmėtyti daiktai), sugadintą ar apgadintą turtą“[158]. Taigi vienas iš dažniausių atliekamų veiksmų, kuriose asmenys yra kaltinami padarę nusikalstamas veikas baudžiamosiose bylose yra asmens apžiūra. Asmens apžiūra – tai procesinė prievartos priemonė, kurios taikymo metu apžiūrimas ar išoriškai tiriamas įtariamojo, nukentėjusiojo ar kito procese dalyvaujančio asmens kūnas. Šiuo veiksmu nustatomi nusikalstamos veikos pėdsakai ar ypatingos žymės.

Apžiūros metu siekiama: 1) aptikti pėdsakus, liudijančius apie smurto panaudojimą arba pasikėsinimą - kraują, kitas žmogaus kūno išskyras (gali būti aptikti tiek nukentėjusiojo, tiek įtariamojo kūno apžiūros metu); 2) aptikti pėdsakus, liudijančius apie smurto panaudojimą prieš nukentėjusįjį ir apie nukentėjusiojo pasipriešinimą - įdrėskimus, mėlynes, kraujosruvas, nukentėjusiojo ir įtariamojo drabužių mikropluoštelius, kurie galėjo likti nuo drabužių sąlyčio, kt.; 3) ant įtariamojo kūno nustatyti ypatingas ir pastebimas žymes, kurias nurodė nukentėjusysis; 4) nustatyti pėdsakus iš nusikaltimo padarymo vietos – grunto, kt.

Atliekant asmens apžiūrą, smurto artimoje aplinkoje atvejais, ieškoma duomenų, kurie liudija apie panaudotą smurtą. Todėl atliekant asmens apžiūrą, turi būti apžiūrimas nukentėjusiojo asmens kūnas, ieškoma sumušimų, mėlynių, įdrėskimų, kraujo pėdsakų. Taip pat reikia nepamiršti, jog tam tikrų pėdsakų gali būti likę ir ant galimai smurtavusio asmens kūno. Reikia ieškoti pėdsakų, kurie patvirtintų apie smurto panaudojimą. Tokie pėdsakai galėtų būti: rankų, kojų, krumplių nubrozdinimai, nukentėjusiojo palikti pėdsakai ant galimai smurtavusio asmens kūno.

Atliekant kūno apžiūrą turi būti būtinai laikomasi BPK reikalavimo ir apžiūrą turi atlikti tos pačios lyties su apžiūrimuoju pareigūnas ar specialistas, nes tiriant šiuos nusikaltimus apžiūra susijusi su asmens apnuoginimu (BPK 143 str. 3 d.)

Aptikti pėdsakai turi būti užfiksuoti protokole. Apžiūros metu pėdsakai gali būti fotografuojami.

[158] *Ibid.*

Parodymų patikrinimas vietoje.

„Daugelio liudytojų, nukentėjusiųjų parodymai yra grindžiami praeityje stebėtais vaizdais ir jų veikiami“[159]. „Parodymų tikrinimas vietoje – tai toks tyrimo veiksmas, kurio metu , išvykus su apklaustuoju asmeniu į jo nurodytą vietą, išaiškinama, ar jo parodymai atitinka objektyvias aplinkybes, taip pat papildomi ir detalizuojami parodymai duoti apklausos metu, randama naujų reikšmingų objektų“[160]. Parodymų patikrinimas vietoje yra reglamentuotas BPK 196 straipsnyje. Jame nurodyta, jog siekiant patikrinti ar patikslinti liudytojo, nukentėjusiojo ar įtariamojo parodymus dėl įvykio vietos arba situacijos, įvykio dalyvių veiksmų ar kitų aplinkybių, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai ištirti, galima atvykti su asmeniu, kurio parodymai tikrinami ar tikslinami, į šio asmens nurodytą vietą ir sugretinti parodymus su aplinkybėmis vietoje. Praktinė baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog jis ikiteisminio tyrimo veiksmas buvo atliktas 13,2 proc. atvejų. Buvo tikrinami ir nukentėjusiojo ir įtariamojo parodymai vietoje

Parodymų patikrinimo vietoje atlikimo pagrindai dažniausiai nurodomi tokie: tyrėjo abejonė apie duomenų (parodymų) tikrumą arba prieštaravimai tarp įvairios informacijos (faktų), esančių byloje, tyrėjo siekis maksimaliai, objektyviai ir tiksliai įtvirtinti (patikrinti) anksčiau gautą informaciją ar užtikrinti surinktos medžiagos akivaizdumą, gauti naujų duomenų arba informacijos šaltinių, kartais visiškai nelauktų tyrėjui, pavyzdžiui, atgaminti asmens atmintyje įvykio aplinkybes, patikslinti anksčiau duotus paaiškinimus, palyginti juos su aplinka įvykio vietoje ir su kitais objektyviais duomenimis, ne tik patikslinti jau žinomas aplinkybes, bet ir patikrinti konkrečias tyrimo versijas kaip realiai vyko tiriamas įvykis[161]. Parodymų patikrinimo vietoje esmė yra tai, kad anksčiau apklaustas asmuo vietoje atkuria įvykio situaciją ir aplinkybes, demonstruoja tam tikrus veiksmus, parodo daiktus, dokumentus ir pėdsakus, susijusius su tiriamu įvykiu.

Galimi išskirti tokius taktinius būdus, kurie dažniausiai taikomi atliekant parodymų patikrinimą vietoje: visiškos iniciatyvos suteikimas asmeniui, kurio parodymai tikrinami, parodymų patikrinimo vietoje atliekamas atskirai su kiekvienu asmeniu, kurio parodymai tikrinami, pasakojimo ir rodymo (demonstravimo) derinimas, kadangi asmenys, kurių parodymai tikrinami duoda savo paaiškinimus kartu su veiksmais, parodymų patikrinimo vietoje derinimas su įvykio vietos ar daiktų ir pėdsakų apžiūra, tyrimu ir kitais reikalingais procesiniais veiksmais, įvykio vietos dalinis pakeitimas, asmens, kurio parodymai tikrinami, elgesio stebėjimas, asmens nurodytoje

[159] *Supra note* 141, 131 p.
[160] Burda,irk t, *supra note* 77., p. 50
[161] *Supra note* 12 p. 206

vietoje pagal jo anksčiau duotus parodymus gali būti atkuriama įvykio situacija, psichologiniai aspektai[162].

Tyrimo (procesinio) veiksmo kokybiškumą ir rezultatyvumą apsprendžia duomenys užfiksuoti atitinkamo veiksmo protokole ir jo prieduose (planuose, schemose, nuotraukose, vaizdo įrašo laikmenose). Pagrindinis parodymų patikrinimų vietoje atlikimo ir rezultatų fiksavimo būdas yra protokolo surašymas. Šiame protokole fiksuojama: veiksmo vieta, laikas, dalyvių skaičius, teisių ir pareigų išaiškinimas, tikslas, įrašas apie laisvanorišką dalyvavimą, pradinis veiksmo taškas, judėjimo būdas, judėjimo maršrutas ir tikrinamojo nurodyti orientyrai, tikrinamojo judėjimo nuoseklumas, veiksmų pobūdis ir rezultatai, parodymų turinys, pėdsakų ir daiktų vieta bei suradimo priemonės, tyrėjo užduoti klausimai ir atsakymai į juos, fiksavimo priemonių panaudojimo tvarka.

Kardomosios priemonės

Baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (BPK 1 straipsnis). „Būtent dėl šių priežasčių valstybė, siekdama įgyvendinti baudžiamojo proceso tikslus, nusikalstamą veiką padariusių asmenų pareigų vykdymą užtikrina prievarta, kurią baudžiamajame procese materializuoja įtvirtindama kardomąsias priemones"[163].

Šiuo metu galiojančiame BPK yra numatyta dešimt kardomųjų priemonė, kurios gali būti taikomos galimai nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui. Kaip parodė autoriaus atlikta baudžiamųjų bylų analizė, kuriose asmenys kaltinami padarę nusikalstamas veikas numatytas BK 140 straipsnio 2 dalyje, dažniausiai buvo taikomos šios kardomosios priemonės: rašytinis pasižadėjimas neišvykti, įpareigojimas periodiškai registruotis policijos įstaigoje, dokumentų paėmimas, suėmimas, įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo, įpareigojimas nesiartinti prie asmens. Trys pačios griežčiausios kardomosios priemonės: suėmimas, įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo bei įpareigojimas nesiartinti prie asmens gali būti paskirti tik ikiteisminio tyrimo teisėjo, arba baudžiamąją bylą nagrinėjančio teisėjo. Kitos kardomosios priemonės numatytos BPK gali būti skiriamos prokuroro arba ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu.

Su kardomosios priemonės paskyrimu ar kitų kardomųjų veiksmų paskyrimu, galimai nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui, ikiteisminio tyrimo pareigūnai, tiriant nusikalstamas

[162] *Ibid.*, p. 211-217
[163] Ancelis ir kt, *supra note 151*. p. 155

veikas numatytas BK 140 straipsnio 2 dalyje, susiduria pačioje tyrimo pradžioje, atvykę į įvykio vietą. Tiek pagal Generalinio komisaro patvirtintus tvarkos aprašus, tiek pagal ANSAAĮ policijos pareigūnai atvykę į įvykio vietą ir „užfiksavęs smurto artimoje aplinkoje įvykį, nedelsdamas imasi priemonių apsaugoti smurtą patyrusį asmenį“[164]. ANSAAĮ „jeigu nustatomas smurto artimoje aplinkoje faktas, skiriamos šios smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonės:

1) įpareigojimas smurtautojui laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jeigu jis gyvena su smurtą patyrusiu asmeniu;

2) įpareigojimas smurtautojui nesiartinti prie smurtą patyrusio asmens, nebendrauti, neieškoti ryšių su juo“[165].

Pastebėtina, kad šios nukentėjusiojo asmens apsaugos užtikrinimo priemonės atitinka BPK numatytas, kardomąsias priemones. Šios kardomosios priemonės yra skiriamos ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi. Tačiau, priešingai negu BPK, ANSAAĮ nėra nurodyta, kas turi kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją dėl šių nukentėjusiojo asmens apsaugos priemonių taikymo. Be to, paskyrus šias kardomąsias priemones pagal ANSAAĮ už jų nesilaikymą, negalima skirti griežtesnės kardomosios priemonės, priešingai nei pagal BPK, todėl rekomenduojama ikiteisminio tyrimo pareigūnams nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui kardomąją priemonę skirti remiantis BPK nuostatomis, o ne ANSAAĮ.

Kardomosios priemonės suėmimo skirimas:

Atlikta baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog ši kardomoji priemonė buvo skirta 3 proc. atvejų. Ji buvo skiriama tik tais atvejais, kuomet nusikalstamą veiką padaręs asmuo jau atlikinėjo bausmę už kitos nusikalstamos veikos padarymą. „Teismas, spręsdamas dėl kardomosios priemonės- suėmimo taikymo, privalo tiksliai vykdyti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 20 straipsnio 2 dalies ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsnio nuostatas, nurodančias, kad niekam neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs įstatymas. Vadovaujantis BPK 121 straipsnio 2 dalies nuostatomis, kardomosios priemonės, tame tarpe ir kardomoji priemonė- suėmimas, gali būti taikomos tik tuo atveju, kai yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad įtariamasis padarė nusikalstamą veiką. Svarstant kardomosios priemonės skyrimo klausimą nebūtina turėti tiek

[164] *Supra note* 128.
[165] *Ibid*

duomenų, kiek jų reikia priimant galutinį pagrįstą teismo baigiamąjį aktą apkaltinamąjį nuosprendį, nes šiame ikiteisminio tyrimo etape bylos duomenys kaltės aspektu nevertinami“[166].

BPK nurodyta, kad kardomoji priemonė- suėmimas gali būti taikoma tik tais atvejais, kai a) egzistuoja bent vienas iš šios kardomosios priemonės taikymo pagrindų, išdėstytų BPK 122 straipsnio 1 dalyje, t. y. kad įtariamasis, būdamas laisvėje, 1) bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo, 2) trukdys procesui, 3) darys BPK 122 straipsnio 4 dalyje nurodytus naujus nusikaltimus, bei b) egzistuoja abi šios kardomosios priemonės taikymo sąlygos: arba) kai švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis negalima pasiekti BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų: 1) užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese, 2) užtikrinti netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio įvykdymą, taip pat 3) užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms (BPK 122 straipsnio 7 dalis), ir kai už įtariamajam inkriminuojamo nusikaltimo padarymą baudžiamasis įstatymas numato griežtesnę negu vienerių metų laisvės atėmimo bausmę (BPK 122 straipsnio 8 dalis).

Kardomosios priemonės įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusiojo arčiau nei nustatytas atstumas skyrimas:

Praktinė baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog ši kardomoji priemonė buvo skiriama 22 proc. visų atvejų, o įpareigojimas nesiartinti prie nukentėjusiojo asmens arčiau negu nustatytas atstumas buvo skiriama 6 proc. visų atvejų. Lietuvos Respublikos BPK 132^1 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad įtariamasis gali būti įpareigojamas gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusiojo arčiau nei nustatytu atstumu, jeigu pagrįstai manoma, kad jis bandys neteisėtai paveikti nukentėjusįjį arba nukentėjusiajam ar kartu su juo gyvenantiems asmenims darys naujas nusikalstamas veikas. Skiriant įpareigojimą gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusiojo arčiau nei nustatytu atstumu, įtariamasis taip pat gali būti įpareigojamas bet kokia forma nebendrauti ir neieškoti ryšių su nukentėjusiuoju ir kartu su juo gyvenančiais asmenimis, taip pat nesilankyti nurodytose vietose, kuriose būna nukentėjusysis ar kartu su juo gyvenantys asmenys.

Įpareigojimo gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusiojo arčiau nei nustatytu atstumu, kaip ir kitų kardomųjų priemonių, skyrimo būtina sąlyga yra duomenų, leidžiančių manyti, jog įtariamasis galėjo padaryti jam inkriminuojamą nusikalstamą veiką, pakankamumas (BPK 121 straipsnio 2 dalis). Svarstant kardomosios priemonės - įpareigojimo

[166] Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. kovo 21 d., nutartis Nr, 1S-32-557/2018, žiūrėta 2018 gruodžio 1 d., ETEISMAI, http://eteismai.lt/byla/15527567351644/1S-32-557/2018

gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusiojo arčiau nei nustatytu atstumu skyrimo klausimą, bylos duomenys įtariamojo kaltės aspektu nevertinami, pakanka, kad byloje būtų duomenų, leidžiančių manyti, jog būtent įtariamasis galėjo padaryti jam inkriminuojamą nusikalstamą veiką.

Procesinės prievartos priemonės, tokios, kaip krata, poėmis praktikoje nagrinėjant smurto artimoje aplinkoje baudžiamąsias bylas taikomas labai retai. Atlikus baudžiamųjų bylų analizę šios procesines prievartos priemonės taikomos nebuvo. Tačiau buvo taikomos, šios procesines prievartos priemonės: BPK 140 straipsnyje numatytas laikinas asmens sulaikymas, bei nukentėjusiojo asmens apžiūrą, taip pat buvo taikoma ir įtariamojo asmens apžiūra.

Specialių žinių panaudojimo galimybės.

„H. Malevski J. Juškevičiūtės atliktas specialių žinių sampratos ir turinio lyginamasis tyrimas Lietuvos ir užsienio kriminalistinėje literatūroje <…> leido padaryti išvadą, jog, nepaisant tam tikrų skirtumų, daugumos mokslininkų buvo pabrėžiama, kad specialios žinios – tai neteisinės žinios ir žinios , kurių neturi „vidutinis" pilietis, specialios žinios baudžiamajame procese – tai išsamios mokslo, technikos ar bet kurios kitos žmogaus veiklos srities žinios, įgytos dėl išsilavinimo ir specialaus pasirengimo arba profesinės veiklos"[167]. LR Teismo ekspertizės įstatyme nurodyta, jog specialios žinios - „išsilavinimo ir specialaus pasirengimo arba profesinės veiklos dėka įgytos išsamios mokslo, technikos, meno ar bet kokios kitos žmonių veiklos srities žinios, reikalingos ekspertizei atlikti"[168].

BK 140 straipsnio 2 dalyje numatyti tokie padariniai: fizinio skausmo sukėlimas, nežymus sveikatos sutrikdymas arba susargdinimas. O BK 141 straipsnyje yra numatyta, jog, šio skyriaus 135, 138 ir 140 straipsniuose numatytų sveikatos sutrikdymų požymius apibūdina Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės. Taigi sveikatos sutrikdymo mastas yra nustatomas vadovaujantis tam tikromis taisyklėmis, todėl tam reikia specialių žinių. Policijos pareigūnas neturi specialių žinių, todėl įvykio vietoje negali nustatyti, kokie padariniai atsirado nukentėjusiajam po nusikalstamos veikos padarymo. Atlikta baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog 47 proc. visų atvejų buvo kreiptasi į specialistus, ir buvo gauta specialisto išvada, kuri vėliau byloje tampa vienu iš smurtautojo/ įtariamojo kaltės įrodymų. LAT vienoje iš savo nutarčių yra nurodęs „pažymėtina, kad BK 141 straipsnyje (sąvokų išaiškinimas) nurodyta, jog BK 140 straipsnio (taip pat – 135, 138 straipsniuose)

[167] Kurapka ir kt, *supra note* 28., p. 323
[168] Lietuvos Respublikos Teismo ekspertizės įstatymas, *Valstybės žinios*, 2002 Nr. 112-4969

numatytų sveikatos sutrikdymų požymius apibrėžia Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos, teisingumo ir socialinės apsaugos ministrų 2003 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. V-298/158/A1-86 patvirtintų Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių 5 punkte (dalyje) apibrėžtos sąvokos, tarp jų ir sveikatos sutrikdymo, kuris reiškia žmogaus sužalojimą arba susargdinimą; sužalojimas – tai žmogaus kūno audinių ar organų anatominio vientisumo ar jų funkcijų pažeidimas mechaniniu, fiziniu ar cheminiu poveikiu, o susargdinimas – tai organizmo funkcijų sutrikdymas biologiniu, fiziniu, cheminiu ar psichiniu poveikiu arba nesuteikiant būtinos medicinos pagalbos. Minėtose taisyklės nurodyti medicininiai sveikatos sutrikdymo masto (nežymaus, nesunkaus, sunkaus) nustatymo kriterijai. Taigi, nustatant, koks sveikatos sutrikdymas (arba kitaip tariant – sužalojimas, susargdinimas) buvo padarytas, reikalinga kompetencija – specialios (medicininės) žinios, o tai reiškia, kad, kaip tai numatyta BPK 89, 90 straipsniuose, šiais klausimais tyrimą atlieka ir išvadas teikia specialistas (taip pat tai gali būti ekspertas – BPK 84-88 straipsniai). Pagal baudžiamojo proceso įstatymą specialisto išvada yra vienas iš įrodymų šaltinių“[169].

Kaip parodė atlikta baudžiamųjų bylų analizė, panašiai tik kas trečią atvejį ikiteisminio tyrimo pareigūnas duoda užduotį specialistui, kad būtų atliktas nukentėjusio asmens sužalojimų tyrimas. Todėl autoriaus nuomone, policijos pareigūnai neturi specialių žinių, todėl norint tinkamai įvertinti sužalojimo mąstą yra būtiną kreiptis į specialistus, kad jie įvertinę nukentėjusio asmens patirtus sužalojimus, taip pat atskirais atvejais, kuomet reikia sužalojimo mastas vertinamas iš medicininės kortelės, pateiktų išvadą dėl asmens sužalojimo.

3.4. Įtariamojo apklausos ypatumai

„Įtariamojo apklausa – ikiteisminio tyrimo veiksmas, kuro metu ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar ikiteisminio tyrimo teisėjas tiesiogiai gauna iš įtariamojo informacijos apie nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti reikšmingas aplinkybes, ją (informaciją) fiksuoja, laikydamasis baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų“[170].

[169] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. lapkričio 11 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-417/2014, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 18 d., http://eteismai.lt/byla/63545067273010/2K-417/2014

[170] Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė, „Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai“, (Vilnius: VĮ Registro centro teisinės informacijos departamentas, 2009) puslapis 48

Pagal BPK 21 straipsnį įtariamuoju laikomas asmuo, kuris sulaikytas įtariant, kad jis padarė nusikalstamą veiką, arba asmuo, apklausiamas apie veiką, kurios padarymu jis įtariamas, arba į apklausą šaukiamas asmuo, kuriam yra surašytas šio Kodekso 187 straipsnyje numatytas pranešimas apie įtarimą. Pagal BPK 187 straipsnio 1 dalį prieš pirmąją apklausą įtariamajam turi būti pasirašytinai įteiktas pranešimas apie įtarimą ar prokuroro nutarimas pripažinti įtariamuoju. Būtent šis momentas ikiteisminio tyrimo metu yra labai svarbus, nes nuo asmens pripažinimo įtariamuoju, šis asmuo įgyja BPK numatytas įtariamojo teises ir pareigas. Viena iš svarbiausių įtariamojo teisų yra teisė turėti gynėją. „Įtariamojo statuso suteikimas neturi būti nei skubotas, kad netaptų formaliu pagrindu taikyti procesinius suvaržymus, nei vilkinamas nepagrįstai ribojant galimybę pasinaudoti įtariamojo teisėmis".[171] Ikiteisminiame tyrime įtariamojo apklausą gali atlikti ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras arba ikiteisminio tyrimo teisėjas. Kaip parodė praktinė baudžiamųjų bylų medžiaga visais atvejais įtariamojo apklausa ikiteisminio tyrimo metu, atliko ikiteisminio tyrimo pareigūnas. Duoti parodymus yra įtariamojo teisė, bet ne pareiga. Įtariamasis gali visiškai neduoti parodymų, taip realizuodamas savo teisę į gynybą. Be to atsižvelgiant į tai, kad tokio pobūdžio bylos dažniausiai yra baigiamos prokuroro kreipimųsi į teismą dėl teismo baudžiamojo įsakymo išdavimo, įtariamojo asmens apklausa turi būti atlikta kiek įmanoma idealiau, nes kuomet byla teismui perduodama dėl teismo baudžiamojo įsakymo išdavimo, teismo pasėdis nevyksta, todėl yra remiamasi ikiteisminio tyrimo metu duotais įtariamojo parodymais. Baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog šis procesinis veiksmas, buvo atliktas 100 proc. analizuotų atvejų. „Įtariamojo apklausos taktika turi atitikti bendruosius kriminalistikos taktikos reikalavimus, ją sudaro: pasirengimas apklausai, apklausos darbinis etapas, fiksavimo etapas, apklausos rezultatų analizė ir įvertinimas"[172].

Įtariamojo asmens apklausa yra vienas iš svarbiausių ikiteisminio tyrimo veiksmų, todėl ikiteisminio tyrimo pareigūnas, atlikdamas įtariamojo apklausą turi tinkamai jai pasiruošti. Prieš atliekant įtariamojo apklausą būtina yra gauti nukentėjusiojo asmens kūno sužalojimų tyrimo rezultatus, apklausti liudytojus, nes atliekant įtariamojo asmens apklausą ir turint kitų įrodymų būtų galima paneigti įtariamojo asmens versijas, jeigu jis neprisipažįsta padaręs nusikalstamą veiką.

Įtariamojo apklausos taktika priklauso nuo susiklosčiusios situacijos ikiteisminio tyrimo metu. Tyrimo metu gali susiklostyti tokios situacijos atliekant įtariamojo apklausą: įtariamasis visiškai prisipažino smurtavęs, iš dalies prisipažino smurtavęs, įtariamasis iš esmės pripažįsta smurtavęs, įtariamasis neprisipažįsta smurtavęs. Praktinė baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog 57

[171] Ancelis ir kt, *supra note* 151 p. 91-92
[172] Kupraka ir kt, *supra note* 28., p. 128

proc. atvejų įtariamasis visiškai prisipažino smurtavęs, 31 proc. atvejų iš dalies prisipažino, 9 proc. atvejų iš esmės pripažino ir 3 proc. atvejų įtariamasis nepripažino savo kaltės.

Smurtautojas, kuris ikiteisminio tyrimo metu tampa įtariamuoju, kaip parodė baudžiamųjų bylų analizė, nusikalstamos veikos padarymo metu dažniausiai būna apsvaigęs nuo alkoholio, todėl apklausos metu gali bandyti pateisinti savo smurtinį elgesį ,,suversdami kaltę alkoholiui. ,,Tačiau alkoholis nėra smurto priežastis. Alkoholio pagalba tik nuslopina ploną savikontrolės ,,skydą", o tada smurtautojas pradeda elgtis ,,laisvai", t. y. taip kaip jam diktuoja jo impulsai ir jausmai"[173].

Ekspertų nuomone įtariamojo apklausos metu būtina išsiaiškinti ar įtariamasis visiškai prisipažįsta jam inkriminuojamą nusikalstamą veiką, ar iš dalies pripažįsta, ar gailisi padaręs nusikalstamą veiką. Jeigu nepripažįsta, tai ko konkrečiai nepripažįsta ir kodėl. Reikia išsiaiškinti ar gerai atsimena įvykio aplinkybes, ar buvo blaivus, dėl ko kilo konfliktas, kas matė konfliktą (liudininkus), kokius konkrečius veiksmus atliko kaltinamasis nukentėjusiojo atžvilgiu. Patikrinti kokie ryšiai tarp įtariamojo ir nukentėjusiojo asmens, ar jie šeimos nariai, ar artimi giminaičiai, nes tai yra svarbu kvalifikuojant padarytą nusikalstamą veiką, skiriant baudžiamojo poveikio priemones. Reikia išsiaiškinti ar konflikto neišprovokavo pats nukentėjusysis kadangi tai gali būti svarbu nustatant atsakomybę lengvinančią aplinkybę (BK 59 straipsnio 1 dalies 6 punktas), ar nebuvo susiklosčiusios būtinosios ginties sąlygų. Taip svarbu išsiaiškinti ar tai buvo atsitiktinis smurto atvejis ar buvo smurtaujama ir anksčiau, ar buvo anksčiau teistas už smurtavimą ir pan.

3.5. Ikiteisminio tyrimo baigiamasis etapas

,,Tiek nacionalinės, tiek tarptautinės teisės aktai pasisako už kuo trumpesnį bei greitesnį baudžiamąjį procesą. Proceso greitumo principas – tai vienas iš baudžiamojo proceso principų, garantuojančių žmogaus teisės į teisingą teismą (procesą) užtikrinimą, bet būtent šis principas besąlygiškai yra susijęs ir su reikalavimu, kad nusikalstamos veikos būtų atskleistos išsamiai. Proceso greitumo principas suponuoja atitinkamų valstybės institucijų ir jų pareigūnų pareigą daryti viską, kad procesas nebūtų vilkinama"[174].

BPK 2, 44, ir 176 straipsnių nuostatų bei siekiama, kad bylos tyrimas būtų atliktas per kuo trumpiausią laiką. Vis dėlto, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad baudžiamojo proceso paskirtis neapsiriboja vien tik greitu nusikalstamų veikų atskleidimu. BPK 1 straipsnio 1 dalis numato, kad

[173] Lolita Stulginsienė , ,,Smurtas artimoje aplinkoje: metodinės rekomendacijos policijos pareigūnams, susiduriantiems su smurtu artimoje aplinkoje", (Trakai, 2014, Lietuvos policijos mokykla), p. 29.
[174] Panevėžio apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 16 d. nutartis ikiteisminiame tyrime Nr. 1S-265-350/2016, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., ETEISMAI, http://eteismai.lt/byla/270169888301254/1S-265-350/2016

baudžiamasis procesas turi užtikrinti išsamų nusikalstamų veikų atskleidimą ir teisingą nusikalstamas veikas padariusių asmenų nubaudimą. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, baudžiamojo proceso įstatymą, prokuroras yra atsakingas už baudžiamojo proceso ikiteisminį tarpsnį. Teismui turėtų būti perduota tik tinkamai parengta byla. Byloje galutinis procesinis sprendimas gali būti priimtas tik pilnai ir visapusiškai įvertinus surinktus įrodymus. Ikiteisminio tyrimo metu visų ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimas reikalingas ir tam, kad surinkti ne tik įtariamojo kaltę patvirtinančius, bet ir įtariamąjį teisinančius duomenis. Taigi, tik atlikus pilną, objektyvų ir visapusišką ikiteisminį tyrimą, bus galima priimti galutinį procesinį sprendimą ir minėtoje byloje.

Šiuo metu galiojantis BPK ikiteisminio tyrimo etapą priskiria tik ikiteisminiam tyrimui vadovaujančiam ir jį organizuojančiam prokurorui. Tik prokuroro kompetencijai priskiriama spręsti kokiu būdu pradėtas ikiteisminis tyrimas bus baigimas. Šiuo metu BPK yra numatyti tokie pradėto ikiteisminio tyrimo baigimo būdai: ikiteisminio tyrimo nutraukimas, prokuroro pareiškimas teismui dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka, prokuroro pareiškimas teismui dėl teismo baudžiamojo įsakymo išdavimo, bylos perdavimas teismui pagal bendrąsias proceso taisykles, t. y. baudžiamoji byla teismui perduodama surašius kaltinamąjį aktą bei perėjimas į priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procesą.

Tiriant smurto artimojo aplinkoje bylas, tiek ANSAAĮ, tiek Generalinio prokuroro rekomendacijose, tiek Generalinio komisaro teisės aktuose rekomenduojama, šios kategorijos bylas perduoti nagrinėti teismui pagreitinto proceso tvarka.

Supaprastinta baudžiamoji procesinė forma – tai viena iš baudžiamųjų procesinių formų, pagal kurią yra tiriamos ir nagrinėjamos įstatymu apibrėžtos nusikalstamos veikos, laikantis bendrų baudžiamojo proceso normų, su išimtimis, kurios leidžia paspartinti bei kitaip optimizuoti baudžiamąjį procesą, nepažeidžiant baudžiamojo proceso principų bei procesinių garantijų. Įstatymų leidėjas, įtvirtindamas baudžiamojo proceso įstatyme supaprastintas baudžiamojo proceso formas (teismo baudžiamąjį įsakymą ir pagreitintą procesą) neatleido nei teismo, nei valstybinį kaltinimą palaikančio prokuroro nuo pareigos tinkamai įgyvendinti baudžiamojo proceso paskirtį.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 426-432 straipsniuose įtvirtinta viena iš supaprastinto proceso formų – pagreitintas procesas. BPK 426 straipsnyje numatyta, kad jeigu nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės yra aiškios, o baudžiamoji byla dėl tos veikos padarymo turi būti nagrinėjama apylinkės teisme, prokuroras per įstatymo nustatytą terminą gali kreiptis į teismą su pareiškimu dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka.

Prokuroras, šiuo atveju surašo ne kaltinamąjį aktą, o kreipiasi į teismą pareiškimu dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka[175]. Sistemiškai vertinant baudžiamojoje byloje surašytą prokuroro pareiškimą dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka, darytina išvada, kad šis procesinis dokumentas turi analogišką procesinę reikšmę kaip ir kaltinamasis aktas. Akivaizdu, kad toks procesinis dokumentas kartu turi atitikti ir esminius reikalavimus, keliamus kaltinamajam aktui. BPK 219 straipsnio 1 dalies 3 punktas reikalauja, kad kaltinamajame akte turi būti nurodomas nusikalstamos veikos aprašymas: padarytos nusikalstamos veikos vieta, laikas, būdai, padariniai ir kitos svarbios aplinkybės (analogiška nuostata įtvirtinta ir kalbant apie pareiškimo dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka turinį, (BPK 427 straipsnio 1 dalis).

,,Kaltinamasis aktas yra svarbiausias ikiteisminio tyrimo stadijos dokumentas, jame išdėstomi svarbiausi šios stadijos rezultatai, suformuluojamas konkretus kaltinimas, pagal kurį vyksta baudžiamosios bylos nagrinėjimas pirmos instancijos teisme. Dėl šios priežasties kaltinamasis aktas turi būti surašytas be esminių trūkumų tiek turinio, tiek formos prasme. Jame turi būti išsamiai ir aiškiai išdėstytos nusikalstamos veikos aplinkybės, kad kaltinamas asmuo žinotų, kokie konkretūs nusikalstami veiksmai jam yra inkriminuojami, galėtų tinkamai pasiruošti gynybai"[176]. ,,Kaltinimas privalo būti grindžiamas konkrečiomis aplinkybėmis, jokios prielaidos ar kitokio pobūdžio interpretacijos tokiame procesiniame dokumente, kaip kaltinamasis aktas, negalimos. Asmeniui pateiktame kaltinime visos aplinkybės turi būti suformuluotos aiškiai ir suprantamai, kad asmuo žinotų, kuo jis yra kaltinimas ir kad nebūtų pažeidžiama asmens teisė į gynybą"[177]. ,,Perskaičius kaltinamąjį aktą turi būti aišku, kas, kuo ir kuo remiantis yra kaltinamas. Kaltinamajame akte be formalių turinio elementų (nurodytų BPK 219 str. 1 d. 1, 2, 6, 7 p.) svarbiausia yra aiškiai aprašyti veiką, kurios padarymu yra kaltinamas asmuo, taip pat tiksliai kvalifikuoti veiką, aiškiai nurodant, kokia BK norma ar kokios normos už veiką numato baudžiamąją atsakomybę"[178].

Vienoje iš naujausių Lietuvos apeliacinio teismo nutarčių, kurioje spręstas bylos perdavimo prokurorui dėl netinkamai surašyto kaltinamojo akto trūkumų, teismas be kita ko konstatavo, ,,kad

[175] Lietuvos Aukščiauiojo teismo 2007 m. vasario 13 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116/2007, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=248e21df-9f92-474c-810f-2886a766b7c5

[176] Kauno apygardos teismo 2016 m. lapkričio 22 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1384-397/2016, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/84510987292989/1S-1384-397/2016

[177] Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. gegužės 5 d., nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1300-369/2017, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/185090700834484/1-1300-369/2017

[178] Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2017 m. spalio 24 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207-699/2017, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/202597218229673/2K-207-699/2017

nei proceso dalyviai, nei teismas negali būti įpareigojami spėlioti dėl byloje nustatytos žalos ir ieškoti šių duomenų baudžiamosios bylos medžiagoje. <...> Įstatymų leidėjas bylą nagrinėjančiam teismui nesuteikia teisės už prokurorą suformuluoti kaltinimo, nes tokiu būdu būtų paneigta ikiteisminio tyrimo, kaip vienos iš baudžiamojo proceso stadijų, esmė“[179].

Darytina išvada, kad atvejais, kuomet nusikalstamos veikos aplinkybės nėra aiškios teismas turėtų pats aiškintis naujas aplinkybes ir šių faktinių aplinkybių pagrindu plėsti ar tikslinti inkriminuotus kaltinimus, o tai neginčijamai pažeistų jo, kaip kaltinamojo teises. Todėl, tokio pobūdžio ir apimties darbo perkėlimas teismui pažeidžia teismo nešališkumo principą, nes verčia teismą, kuriam privaloma teisingai, nešališkai ir objektyviai išnagrinėti bylą, imtis teismui nebūdingų veiksmų, renkant papildomus duomenis ir jų pagrindu formuluojant kaltinimą, kas iš esmės nėra suderintina su bylos nagrinėjimu rungtyniškame procese, kurį įtvirtina BPK 7 straipsnis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004-09-17 nutarimo Nr. 48 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylų supaprastintą procesą“ 22 p. išaiškinta, jog „bylos nagrinėjimas teisme pagreitinto proceso tvarka vyksta laikantis BPK V dalyje nustatytų taisyklių, tačiau pagreitinto proceso pobūdis lemia tai, kad nagrinėjimo teisme pertraukos (BPK 243 str.), kaltinimo pakeitimas teisme (BPK 256 str.), proceso veiksmų atlikimas teismo iniciatyva (BPK 287 str.), papildomų įrodymų pateikimas (BPK 288 str.) ir pan. gali būti taikomi tik išimtiniais atvejais, kai bylos aplinkybės yra pakankamai aiškios“[180].

BPK 426 str. suteikia teisę prokurorui nuspręsti užbaigti baudžiamąją bylą pagreitinto proceso tvarka tik tuomet, kai nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės yra visiškai aiškios. „Bylos aplinkybės nėra pakankamai aiškios, kai susipažinus su prokuroro pareiškimu ir pateiktais duomenimis, kyla abejonių dėl kai kurių nusikalstamos veikos aplinkybių (veikos padarymo vieta, laikas, būdas, padariniai, kitos svarbios aplinkybės) ir šias aplinkybes galima nustatyti atliekant ikiteisminį tyrimą, t. y. apklausiant naujus liudytojus, specialistus, išreikalaujant dokumentus, kitus įrodymus, skiriant ekspertizes ar atliekant kitokius BPK XIV skyriaus antrajame, trečiajame, ketvirtajame ir penktajame skirsniuose numatytus veiksmus“[181]. Sistemiškai aiškinant BPK XXXI skyriaus antrojo skirsnio nuostatas, akivaizdu, kad įstatymų leidėjas ne tik prokurorui suteikia teisę nuspręsti ar bylos aplinkybės yra pakankamai aiškios. Teismui nusprendus, jog nusikalstamos

[179] Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 5 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-195-453/2017, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/138302448195165/1S-195-453/2017

[180] Teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas reglamentuojančias bylų supaprastintą procesą, apžvalga, TEISĖS GIDAS, žiūrėta 2018 lapkričio 15 d., http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=28526

[181] Šiaulių apygardos teismo 2014 m. liepos 15 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-831-354/2014, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/239590902029777/1S-831-354/2014

veikos padarymo aplinkybės nėra pakankamai aiškios, baudžiamojo proceso įstatymas nedraudžia priimti sprendimą grąžinti bylą prokurorui, vadovaujantis BPK 234 straipsnio 2 dalimi. Pažymėtina, kad BPK 234 straipsnio 2 dalyje minima esminių baudžiamojo proceso pažeidimų sąvoka <...> turi būti siejama su bylos parengimo nagrinėti teisme stadija, taigi ji apima ir ikiteisminio tyrimo stadijoje padarytus baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, kurie pagal savo pobūdį nėra formalūs ir gali būti vertinami kaip kliūtis ne tik išsamiam, objektyviam ir nešališkam, bet ir greitam bei netrukdomam baudžiamosios bylos nagrinėjimui teisme. Teismo vertinimu, būtent tokia baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, kaip bylos perdavimo prokurorui pagrindų, samprata seka iš įstatymų leidėjo ketinimų, kurie tiesiogiai įvardinti BPK 234 straipsnio 2 dalies pakeitimus sąlygojusio Baudžiamojo proceso kodekso 100, 109, 219, 220, 227, 234, 254, 256, 302, 308(1), 426 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte. Jame nurodoma, kad be kitų tikslų siūlomu pakeitimu būtų „įvesta labai efektyvi galimybė pakelti ikiteisminio tyrimo kokybę, teismai būtų atlaisvinti nuo papildomo darbo taisyti ikiteisminio tyrimo klaidas ar neretai patys pildyti ikiteisminį tyrimą taip atlikdami darbą, kuris gali būti traktuojamas kaip teismo išankstinio suinteresuotumo išraiška“[182]. „Remiantis aptartu teisiniu reguliavimu ir jį lėmusiomis priežastimis, akivaizdu, jog įstatymų leidėjas išreiškė valią, jog teismas, gavęs bylą su kaltinamuoju aktu ir nustatęs kaltinamojo akto trūkumus ir kitus baudžiamojo įstatymo pažeidimus, turi įvertinti ar ikiteisminio tyrimo metu padaryti baudžiamojo proceso pažeidimai ir reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas trukdo sklandžiai, operatyviai ir išsamiai išnagrinėti bylą, o jei taip, turi teisę perduoti bylą prokurorui net ir tuo atveju, kai šiuos pažeidimus teisminio nagrinėjimo metu iš esmės galima ištaisyti, bet tai apsunkintų bylos nagrinėjimą, prailgintų teismo procesą ir pan“[183].

Baudžiamojo proceso įstatymo paskirtis yra siekti įstatyme numatytų tikslų – ginti žmogaus teises ir laisves, visuomenės bei valstybės interesus greitai ir išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas, o niekas nekaltas nebūtų nuteistas (BPK 1 str.). Jei vadovautis tik prokuroro nuostata, kad jam nusikalstamos veikos aplinkybės yra visiškai aiškios, nepaisant kitų proceso dalyvių pozicijos šiuo klausimu, teismas, nors ir nustatęs, jog bylos aplinkybės nėra aiškios, supaprastinto proceso tvarka išnagrinėjęs bylą, turėtų priimti ydingą, o gal ir neteisingą sprendimą byloje vien dėl to, kad tik prokurorui bylos aplinkybės buvo pakankamai aiškios. Tai prieštarautų baudžiamojo proceso

[182] Vilniaus apygardos teismo 2017 m. birželio 12 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-215-1020/2017, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 18 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b4e5d720-4392-4534-be21-6af9389ca38f

[183] Vilniaus apygardos teismo 2017 rugpjūčio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-295-1020/2017, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/211315900283922/1-295-1020/2017

paskirčiai ir jo principams. Abstraktus nusikalstamų veikų aprašymas iš esmės neatitinka BPK 219 straipsnyje numatytų kaltinamajam aktui, o taip pat ir BPK 427 straipsnyje įtvirtintų prokuroro pareiškimui, keliamų reikalavimų. Su tuo susiję pareiškimo turinio trūkumai –suvaržo kaltinamojo teisę į gynybą ir aiškiai trukdo teismui nagrinėti bylą. Dėl šių esminių priežasčių, siekiant užtikrinti tinkamą procesą bylos nagrinėjimo teisme metu ir teisingumo interesus, baudžiamoji byla gali būti grąžintina prokurorui pareiškimo trūkumams pašalinti.

Sprendimas, byloje perduotoje nagrinėti pagreitinto proceso tvarka, perduoti bylą prokurorui kyla iš protingumo, teisingumo, sąžiningumo ir kitų bendrųjų teisės principų, kad šioje byloje prokuroro padarytos klaidos būtų taisomos paties prokuroro, neperkeliant baudžiamojo persekiojimo teisės ir pareigų teismui. Tokia pozicija išreiškiama ir formuojamoje teismų praktikoje[184].

Be to, atkreiptinas prokuroro dėmesys, kad kaip, jau ir minėta - BPK įtvirtinta supaprastinto proceso forma – pagreitintas procesas, neatleidžia nei teismo, nei valstybinį kaltinimą palaikančio prokuroro nuo pareigos tinkamai įgyvendinti baudžiamojo proceso paskirtį – ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas. Pagreitintas procesas neturi tapti skubotu procesu, kuomet, siekiant per BPK 426 straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą perduoti bylą teismui, tyrimo veiksmai atliekami paviršutiniškai, o asmens neteisėti veiksmai vertinami ir išvados formuluojant kaltinimą daromos remiantis tik neišsamiais duomenimis. Tokiu atveju būtų kalbama tik apie greitą procesą, tačiau būtų pažeista pati baudžiamojo proceso paskirtis, o tokia situacija negali būti toleruojama.

Norint tinkamai paruošti baudžiamąją bylą nagrinėti teisme pagreitinto proceso tvarka, ikiteisminio tyrimo veiksmai negali būti atlikti paviršutiniškai, skubant, kad ikiteisminio tyrimo etapas butų atliktas per nustatytą 14 dienų terminą. Kaip parodė atlikta baudžiamųjų bylų analizė, šios kategorijos baudžiamąsias bylas yra sunku atlikti taip greitai, t. y. per nustatytą 14 dienų terminą. 2018 m. Vilniaus miesto apylinkės teismui buvo perduota tik 4 proc. bylų, pagreitinto proceso tvarka, kuriose asmenys kaltinami padarę nusikalstamas veikas BK 140 straipsnio 2 dalyje. Dažniausiai tokios bylos yra baigiamos prokuroro pareiškimu dėl teismo baudžiamojo įsakymo išdavimo. Praktinė baudžiamųjų bylų analizė parodė, kad taip yra baigiama 56,6 proc. bylų, kuriose

[184] Žr. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. vasario 5 d. nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 1S-42-495/2014

asmenys yra kaltinami padarę nusikalstamą veiką numatytą BK 140 straipsnio 2 dalyje. Ikiteisminis tyrimas baigiamas kaltinamuoju aktu 39,4 proc. atvejų.

Atlikta baudžiamųjų bylų analizė parodė, jog policijos pareigūnai šiuo metu dar nėra pasirengę atlikti ikiteisminio tyrimo greitai, t. y. pagreitinto proceso nustatytą terminą.

IŠVADOS

1. Siekiant išnagrinėti teisinę smurto artimoje aplinkoje tyrimo praktiką ir kriminalistinę metodiką, kuri turi būti šios veiklos efektyvinimo įrankiu, buvo atlikta analizė ir įvertinta baudžiamoji teisinė šių nusikalstamų veikų charakteristika įvertinant įstatymo ir BK normas lyginant su kai kurių užsienio šalių analogiškais teisės aktais. Lyginant mūsų Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą su kitų šalių įstatymais skirtais kovai su smurtu pastebėtina, jog mūsų įstatyme daug deklaratyvių nuostatų, trūksta aiškumo ir konkretumo. Autoriaus manymu, galima šį įstatymą tobulinti (pasiūlymai pateikti).

2. Vienu iš svarbiausių nusikalstamų veikų tyrimo metodikų elementų yra kriminalistinė charakteristika ir jos elementai. Kriminalistinė smurto artimoje aplinkoje charakteristika – tai duomenų apie smurtą artimoje aplinkoje, padedančių efektyviai spręsti smurto artimoje aplinkoje atskleidimo, tyrimo bei prevencijos uždavinius ir turinčių pažintinę – tiriamąją reikšmę sistema. Smurto artimoje aplinkoje kriminalistinę charakteristiką sudaro: asmuo padaręs nusikaltimą, nukentėjusysis, nusikaltimo padarymo būdas, nusikaltimo aplinka.

3. Nors ir autoriaus atlikta baudžiamųjų bylų analizė, apsiribojo tik su viena smurto artimoje aplinkoje nusikalstama veika, tačiau palyginus autoriaus atliktos baudžiamųjų bylų analizės duomenis, su statistiniais duomenimis apie visas smurto artimoje aplinkoje nusikalstamas veikas, galima teigti, jog autoriaus atliktos baudžiamųjų bylų analizės duomenys ir statistiniai duomenys apie smurtą artimoje aplinkoje yra panašus. Todėl autoriaus atlikto tyrimo rezultatus galima panaudoti, tiriant ir kitas smurto artimoje aplinkoje nusikalstamas veikas.

4. Šiuo metu nėra parengtos visą apimančios smurto artimoje aplinkoje tyrimo metodikos. Remiantis autoriaus atliktos baudžiamųjų bylos analizės rezultatais, galima teigti, jog smurto artimoje aplinkoje tyrimo metodikos struktūra turėtų būti tokia:

a) įvadinis etapas: pirminės informacijos analizė, negatyvių (potencialiai negatyvių) pasekmių minimalizavimas, aukos apsaugos užtikrinimas, atitinkamų tarnybų informavimas ir įtraukimas į šiuos veiksmus;

b) pirminiai tyrimo veiksmai: įvykio vietos apžiūra, smurtautojo atskyrimas nuo aukos, asmens apžiūra, apklausos, kardomųjų priemonių paskyrimas smurtautojui, užduočių specialistui skyrimas;

c) tolimesni tyrimo veiksmai: apklausos, parodymų patikrinimas vietoje, akistatos, daiktų apžiūra, kiti tyrimo veiksmai;

d) sprendimų priėmimas ir ikiteisminio tyrimo baigiamasis etapas;

e) teismo paskirtos bausmės vykdymas;

5. Ikiteisminio tyrimo pradžioje ikiteisminio tyrimo pareigūnas susiduria su viena pagrindine nusikalstamos veikos tyrimo situacija t. y. įtariamasis yra žinomas nukentėjusiajam. Atsižvelgiant į tai, kad smurto artimoje aplinkoje atvejais yra susiduriama su viena pagrindine situacija, todėl bendra smurtinių nusikaltinų tyrimo metodika, gali tik iš dalies tikti tiriant smurto artimoje aplinkoje atvejus.

6. Baudžiamųjų bylų analizė parodė, kad tyrimo metodika yra supaprastinta: dažniausiai yra atliekamos nukentėjusiojo, liudytojų ir potencialaus kaltininko apklausa , rečiau apžiūros, pakankamai retai duodamos užduotys specialistams, atliekami parodymų patikrinimai vietoje ir kt. veiksmai. Neretai yra naudojamas nusikalstamą veiką padariusio asmens laikinas sulaikymas.

7. Tolimesnio ikiteisminio tyrimo situacijos priklauso nuo įtariamojo pozicijos, t y. ar jis pripažįsta padaręs nusikalstamą veiką, ar iš dalies prisipažįsta, ar neprisipažįsta, taip pat ikiteisminio tyrimo situacija priklauso ir nuo nukentėjusiojo asmens duodamų parodymų (nukentėjęs asmuo duoda išsamius parodymus apie nusikalstamą veiką įvykdytą jo atžvilgiu, nukentėjusysis vengia duoti parodymus apie nusikalstamą veiką padariusį asmenį. Dažniausiai tolimesniame ikiteisminio tyrimo etape yra atliekami tokie tyrimo veiksmai: įtariamojo, nukentėjusiojo, liudytojų apklausos, akistatos, parodymų patikrinimas vietoje, kardomosios / kardomųjų priemonių paskyrimas nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui.

8. Ikiteisminio tyrimo įstaigos atlikdamos smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimą neretai veikia formaliai. Vienas iš to įrodymų didelis skirtumas tarp pranešimų apie smurtą ir pradėtų ikiteisminio tyrimų. Nesilaiko nustatytų reikalavimų atliekant atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Paskyrus kardomąsias priemones neužtikrina jų tinkamo laikymosi.

9. Galiojantys teisės aktai nurodo, kad smurto artimoje aplinkoje atvejais ikiteisminis tyrimas turi būti atliekamas per kuo trumpesnius terminus, kad bylą būtų galima perduoti teismui nagrinėti pagreitinto proceso tvarka. Tačiau šiuo metu nesant metodinių rekomendacijų tiriant smurto artimoje aplinkoje nusikalstamas veikas, pareigūnai, nėra tinkamai pasirengę greitam ir išsamiam šių nusikalstamų veikų tyrimui ir tinkamai paruoštos bylos perdavimui teismui nagrinėti šios kategorijos bylas pagreitinto proceso tvarka. Kelia abejonių kai kurių apskričių PK sugebėjimas išnagrinėti ir perduoti teismui pagreitinto proceso tvarka (per 48 val.) virš 90 procentų tokių užregistruotų atvejų.

PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į tai, kad Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo ir BK 248 straipsnyje pateikta artimo giminaičio sąvoka skiriasi, pasiūlyti įstatymų leidėjui suvienodinti šias sąvokas.

2. Kadangi šiuo metu su smurtautoju pradedama dirbti tik tuomet, kai jam yra paskiriama bausmė ir arba baudžiamojo poveikio priemonės, kurias jis išklauso praėjus net 4 -6 mėnesiams po įvykio, tai skatina recidyvą. Remiantis kitų šalių gerąją praktika siūlyti įstatymų leidėjui papildyti Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą straipsniu, kurio pagrindu būtų galima daryti tam tikrą poveikį smurtautojui.

3. Mūsų atlikti tyrimai parodė, kad šiuo metu nėra sukurtos visą apimančios smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo metodikos, todėl atsižvelgiant į mūsų gautus rezultatus, bei kitų mokslininkų pasiūlymus atlikti detalią smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų analizę, išnagrinėjant Lietuvos Respublikos prokuratūros, policijos komisariatų ir kitų teisėsaugos institucijų atliekančių šios kategorijos nusikalstamų veikų ikiteisminį tyrimą duomenis ir šios analizės pagrindu parengti smurto artimoje aplinkoje nusikalstamų veikų tyrimo metodiką, kurios struktūros sudėtinės dalys būtų: neatidėliotina pirminė veikla (informacijos iš įvairių šaltinių gavimas ir tikrinimas, neatidėliotinas policijos reagavimas, atitinkamų savivaldos ir visuomeninių organizacijų įtraukimas, tam tikrų prevencinių priemonių taikymas), pirminiai tyrimo veiksmai, tolimesni tyrimo veiksmai, ikiteisminio tyrimo baigiamasis etapas, bausmės vykdymo užtikrinimas. Nors nusikalstamų veikų tyrimo kriminalistinės metodikos yra sudaromos tik iki bylos perdavimo teismui, tai šių nusikalstamų veikų kontekste, gali būti tikslinga akcentuoti jas į tolimesnę perspektyvą t. y. numatyti tam tikrus bendradarbiavimo mechanizmus tarp atitinkamų valstybės, savivaldos, bei nevyriausybinių organizacijų kontroliuojant bausmės vykdymo užtikrinimą, teikiant paramą nukentėjusioms šeimoms ir tuo pačiu užtikrinant prevenciją, ypač prieš recidyvą. Atliktų bylų analizė parodė, kad pareigūnai neturi pakankamai žinių ir įgūdžių tiriant šias nusikalstamas veikas, todėl rekomenduojama Policijos departamentui prie Lietuvos Respublikos Vidaus Reikalų ministerijos organizuoti mokymus policijos komisariatų ikiteisminio tyrimo pareigūnams skirtus tobulinti ikiteisminio tyrimo veiksmų dėl smurto artimoje aplinkoje atlikimo. Pagrindinį dėmesį skirti tokių ikiteisminio tyrimo veiksmų taktikai, kaip apklausos ir apžiūros. Tikslinga didinti psichologijos žinių apimtis tokių kompetencijų tobulinimo kursuose.

4. Bylų analizė ir ekspertų apklausa parodė, kad Lietuvoje nėra specialiai su smurtu artimoje aplinkoje susijusių parengtų nusikalstamų veikų tyrimo metodikų, kas daro neigiamą įtaką praktikai, todėl būtina parengti nusikalstamų veikų tyrimo metodikas, ankščiau nurodytų sudedamųjų dalių pagrindu ir jas paskelbti Policijos Generalinio komisaro įsakymu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 37-1341.
4. Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. Valstybės žinios 2011. Nr. 72-3475.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140, 145, 148, 149, 150, 151, 165, straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2013. Nr. 75-3772.
6. Lietuvos Respublikos Teismo ekspertizės įstatymas, *Valstybės žinios*, 2002 Nr. 112-4
7. USTAWA z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdzialaniu przemocy w rodzinie. Opracowano na podstawie: Dz.U.z 2005 r. Nr 180, poz.143.
8. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos dėl proceso baigimo pagreitinto proceso tvarka. *Valstybės žinios* 2015. Nr. 8538.
9. Lietuvos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl specializuotų pagalbos centrų atrankos konkurso organizavimo2012-2014 metais nuostatų patvirtinimo ir specializuotos pagalbos centrų atrankos vertinimo komisijos sudarymo, *Valstybės žinios* 2012, Nr. 60-3041.
10. Lietuvos Respublikos Generalinis komisaras įsakymas Dėl policijos pareigūnų reagavimo į pranešimus apie smurtą artimoje aplinkoje, teismo sprendimo dėl laikinųjų smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonių skyrimo vykdymo ir šio sprendimo vykdymo kontrolės tvarkos aprašo patvirtinimo. Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. 2018. Nr. 5V-611.
11. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 140 straipsnio papildymo įstatymo projekto, INFOLEX, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., http://www.infolex.lt/ta/276393

Specialioji literatūra

12. Petras Ancelis ir kt., ,,Ikiteisminio tyrimo veiksmai baudžiamajame procese“ (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011 m.).
13. Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė, ,,Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai“, (Vilnius: VĮ Registro centro teisinės informacijos departamentas, 2009).

14. Ryšardas Burda irk t., ,,Kriminalistikos taktika ir metodika“ (Vilnius:Lietuvos teisės universitetas,2004).
15. Gintaras Chomentauskas, Edita Dereškevičiūtė, Dovilė Murauskienė, Psichologinė parama aukoms ir liudytojams bei jų apsauga teismo procese (Vilnius: Žmogaus studijų centras, 2015).
16. Laimutė Čaplikienė, ,,Smurto artimoje aplinkoje užkardymo praktika Lietuvoje ir Norvegijoje“, Lietuvos policijos mokykla, Mykolo Romerio universitetas, Socialinis darbas ir metodika, 2017 m.
17. Andrej Gorbatkov, ,,Kontrobandos kriminalistinė charakteristika“ Teisė, 2001, 39.
18. Kristina Grinevičiūtė, ,,Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai” Jurisprudencija, 2014, 21 (2).
19. Laurynas Jokšas, ,,Kontrabandinių nusikalstamų veikų tyrimo metodika: teoriniai ir praktiniai aspektai, tobulinimo kryptys (remiantis Pagėgių rinktinės ikiteisminių tyrimų medžiaga“ (Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2013), 34, https://elaba.lvb.lt/primoexplore/fulldisplay?docid=ELABAETD1819267&context=L&vid=ELABA&lang=lt_LT&search_scope=eLABa&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=default_tab&query=any,contains,kontrabanda&sortby=rank&facet=rtype,include,etd_mgrs&offset=0
20. Petras Kuconis, Nusikaltimų finansams, tiriamų sumarinio proceso tvarka, kriminalistinė charakteristika ir įrodinėtinos aplinkybės// Kriminalistikos ir teismo ekspertizės problemos. Mokslo darbų rinkinys. – Vilnius, 1996.
21. Samuelis Kuklianskis, Snieguolė Matulienė, ,,Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata“, Jurisprudencija, 2002, t. 29(21), p. 62.
22. Vidmantas Egidijus Kurapka, Hendryk Malevskij, ,,Šiuolaikinė nusiklatimų tyrimo koncepcija ir jos kriminalistinis bei procesinis užtikrinimas. Pirmieji rezultatai, Jurisprudencija, 2003 m., t. 43(35).
23. Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., Kriminalistika taktika ir metodika, (Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, 2013).
24. Vidmantas Egidijus Kurapka irk t., ,,Kriminalistika teorija ir technika, (Vilnius, Mykolo Romerio universitetas,2012), 15.
25. Moterų informacijos centras (Vilnius: leidykla DANIELIUS, 1999).

26. Brigita Palavinskienė, ,,Smurto šeimoje prevencija: užsienio šalių patirtis". Jurisprudencija (2001, Nr. 20 (12).
27. Eugenijus Palskys, Lietuvos Kriminalistikos istorijos apybraižos 1918-1940, (Vilnius: Lietuvos policijos akademija 1995).
28. Laima Ruibytė, Vilius Velička, ,,Dirbančių ir būsimų policijos pareigūnų nuostatos į smurtas artimoje aplinkoje" iš *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (7),* Mokslinių straipsnių rinkinys (Kaunas, Mykolo Romerio universitetas Viešojo saugumo fakultetas, 2012).
29. Lolita Stulginsienė , ,,Smurtas artimoje aplinkoje: metodinės rekomendacijos policijos pareigūnams, susiduriantiems su smurtu artimoje aplinkoje", (Trakai, 2014, Lietuvos policijos mokykla).
30. Irma Šedeikytė ,,Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje teisinis reglamentavimas", iš Mokslo taikomomieji tyrimai: dabartis ir perspektyvos, straipsnių 78inkinys, Šiaurės Lietuvos kolegija 2015 m., 15(1).
31. Tarptautinė Migracijos organizacija, ,,Prekybos žmonėmis tyrimo bei teisminio nagrinėjimo problemos Lietuvoje", (Vilnius: leidykla ,,Mokslo aidai", 2006 m.).
32. Laima Vaigė, ,,Smurto prieš moteris prevencija: nacionalinės teisės spragos",Jurisprudencija Nr. 23(1).
33. Vaitkevičiūtė, V., Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius, 2002 m.
34. Vilniaus universiteto Moterų studijų centras (Vilnius: leidykla DANIELIUS, 1997).
35. Johannes van Aggelen, *The Consequences of Unlawful Preemption and the Legal Duty to Protect the Human Rights of Its Victims,* 42 Case W. Res. J. Int'l L. 21 (2009) Available at: https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol42/iss1/27
36. Greg Anderson, ,, Sorichetti v. City of New York Tells the Police that Liability Looms for Failure to Respond to Domestic Violence Situations", University of Miami Law school, Insttutional Repository, https://repository.law.miami.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2184&context=umlr
37. U.S. Departament of Justice, Office of Justice programs,Office of victims of crime, First Response to victims of crime, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 17 d., https://ojp.gov/ovc/publications/infores/pdftxt/FirstResponseGuidebook.pdf
38. Р. С. Белкин, Криминалистика (Краткая энциклопедия). Москва, 1993. С. 39
39. В. Я. Колдина, Криминалистика социалистических стран. Москва, 1986. С. 122.
40. Н. П. Яблокова, Криминалистика. Москва, 1990. С. 324.

41. С. Н. Чурилов, Методика расследования преступлений. Общие положения., žiūrėta 2018 lapkričio 25 d., https://kniga.com/index.php?route=product/product/mini&product_id=122374

Teismų praktika

42. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2012 m. birželio 4 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 129 straipsnio 2 dalies 3 punkto (2008 m. birželio 12 d. redakcija), 135 straipsnio 2 dalies 3 punkto (2008 m. birželio 12 redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, TAR, https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.56107F6CE244
43. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2011 m. rugsėjo 28 d., nutarimas dėl Lietuvos Respublikos seimo 2008 m. birželio 3 d., nutarimu Nr. X-1569 dėl valstybinės šeimos politicos koncepcijos patvirtinimo. Patvirtintosvalstybinės šeimos politicos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta159/content
44. Keegan v. Ireland, no. 16969/90, judgement of 26 May 1994; Yousef v. The Netherlands, no. 33711/96, judgement of 5 November 2002; Lebbink v. The Netherlands, no. 45582/99, judgement of 1 June 2004
45. Teismų praktikos smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose apžvalga, LAT, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 15 d., https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/baudziamuju-bylu-apzvalgos/68
46. Teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas reglamentuojančias bylų supaprastintą procesą, apžvalga, TEISĖS GIDAS, žiūrėta 2018 lapkričio 15 d., http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=28526
47. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2017 m. spalio 24 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207-699/2017, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/202597218229673/2K-207-699/2017
48. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2017 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-227-788/2017, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4fcde767-9b05-48fa-b5ef-7c7c38cbddf2

49. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2017 kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-77-942/2017, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=02f4ae29-8a7b-42d7-853a-cbeb5f321bdb
50. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2016 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-301-139/2016, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cb454475-fe28-4681-a01f-eb7ca9aa29b3
51. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2016 m. birželio 16 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-235-222/2016, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1be7cdac-0d51-46e2-aa2d-afad8b997ef8
52. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. spalio 25 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-428-511/2015, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=336a15aa-6017-46e7-958e-4df8aac37b81
53. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. vasario 24 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-110-699/2015, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/paieska.aspx?detali=2&bnr=2K-110-699/2015&byloseilesnr=&procesinisnr=&eilnr=False&tid=&trid=&br=&dr=&nuo=&iki=&teis=&tk=&bb=&rakt=&txt=&kat=&term=&ikir=False
54. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. lapkričio 11 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-417/2014, LITEKO, žiūrėta, 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e4e2c333-1d5f-43b0-bc00-39cb3d297b32
55. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. sausio 7 d, nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-99/2014, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d923b1b2-f9df-455a-a847-adcc7963c4a8
56. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. balandžio 15 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 162/2014, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d.,

http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7edf3c4a-075e-463c-a93a-6adbd2b2cdc2

57. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2013 m. gruodžio 17 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2013, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=18c48abc-1bde-4f01-a8ea-90e02afd0eaf
58. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-487/2013, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0950770f-e021-40d4-99c4-788936eb4bbd
59. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2013 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-327/2013, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=da8e57cb-9d81-4779-973c-e023cad82352
60. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2012 m. balandžio 3 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192/2012, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=66b3870c-0ff0-4477-a538-8d2a4a460701
61. Lietuvos Aukščiauiojo teismo 2007 m. vasario 13 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116/2007, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=248e21df-9f92-474c-810f-2886a766b7c5.
62. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2006 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-558/2006, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e9723271-69da-4268-8283-5f3eefa3a9be
63. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 5 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-195-453/2017, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/138302448195165/1S-195-453/2017
64. Lietuvos Apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 13 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268/2005, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d.,

http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=34737513-6f9d-4fa0-9a46-20f9f67b6044

65. Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. kovo 21 d., nutartis Nr, 1S-32-557/2018, žiūrėta 2018 gruodžio 1 d., ETEISMAI, http://eteismai.lt/byla/15527567351644/1S-32-557/2018

66. Šiaulių apygardos teismo 2018 m. birželio 15 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-204-332/2018, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=508ad596-7bb3-400e-8c33-8b8f6d5b4c08
67. Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 8 d., nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-63-530/2018, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=21a748ec-8ec1-4605-ae89-fca85cbbb416
68. Kauno apygardos teismo 2017 m. gruodžio 8 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-726-478/2018, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=2870e176-9771-4120-975b-8456bbec6462
69. Kauno apygardos teismo 2017 m. spalio 25 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-468-397/2017, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=365e45a5-f817-41b2-bd03-183b13c6073b
70. Vilniaus apygardos teismo 2017 rugpjūčio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-295-1020/2017, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/211315900283922/1-295-1020/2017
71. Kauno apygardos teismo 2015 m. kovo 27 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-316-348/2015, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=45822b6f-4514-4fff-8520-7372ce9019db
72. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. birželio 12 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-215-1020/2017, LITEKO, žiūrėta 2018 lapkričio 18 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b4e5d720-4392-4534-be21-6af9389ca38f

73. Kauno apygardos teismo 2016 m. lapkričio 22 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1384-397/2016, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/84510987292989/1S-1384-397/2016
74. Panevėžio apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 16 d. nutartis ikiteisminiame tyrime Nr. 1S-265-350/2016, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., ETEISMAI, http://eteismai.lt/byla/270169888301254/1S-265-350/2016
75. Šiaulių apygardos teismo 2014 m. liepos 15 d., nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-831-354/2014, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/239590902029777/1S-831-354/2014
76. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. vasario 5 d. nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 1S-42-495/2014
77. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. gegužės 5 d., nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1300-369/2017, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 5 d., http://eteismai.lt/byla/185090700834484/1-1300-369/2017
78. Akmenės rajono apylinkės teismo 2016 m. birželio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-80-1007/2016, ETEISMAI, žiūrėta 2018 lapkričio 4 d., http://eteismai.lt/byla/119895541899948/1-80-1007/2016

Kiti šaltiniai

79. 2013 m. Europos nusikaltimų prevencijos tinklo konferencijos „Smurto artimoje aplinkoje prevencija ir geroji praktika“ išvados ir rekomendacijos, žiūrėta 2018 lapkričio 6 d., https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Metodikos/Smurtoprevencijosrekomendacijos.pdf
80. Geroji 2013 m. Europos nusikaltimų prevencijos apdovanojimų konkurso praktika, Vadovas specialistams vykdantiems smurto artimoje aplinkoje prevencija, žiūrėta 2018 lapkričio 6 d., https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Metodikos/GerojiEUCPkonkursopraktika.pdf
81. Informatikos ir Ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (forma smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. rugsėjo 15 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-

paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=2148&datasource=5826&page=1

82. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (forma smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. rugsėjo 16 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1?year=2015&period=1-8&group=162
83. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (forma smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. rugsėjo 16 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1?year=2015&period=1-8&group=162
84. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų minsterijos Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (forma smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. rugsėjo 16 d. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=6368&datasource=14761
85. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=6783&datasource=19093
86. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis, nukentėjusius nuo

nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje. (Forma nuk_dėl smurto – ITĮ, žiūrėta 2018 m. laplričio 30d.https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7538&datasource=29231

87. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29362
88. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d.
89. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29363
90. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d.https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29364
91. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29351

92. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d.https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29369
93. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma Smurtas – ITĮ), žiūrėta 2018 m. lapkričio 30 d. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7543&datasource=29368
94. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma NUK_DĖL SMURTO - ITĮ), žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7538&datasource=29224.
95. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma NUK_DĖL SMURTO - ITĮ), žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7538&datasource=29225
96. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma NUK_DĖL SMURTO - ITĮ), žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-

97. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma NUK_DĖL SMURTO - ITĮ), žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika- 1/view_item_datasource?id=7538&datasource=29226
98. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje (Forma NUK_DĖL SMURTO - ITĮ), žiūrėta 2018 m. gruodžio 1 d., https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7538&datasource=29217

99. Policijos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus Reikalų ministerijos 2017 m. veiklos ataskaita, 2018 m. kovo 28 d. Nr. 5-IL-2082, Vilnius, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 17 d.https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/ataskaitos/PD%202017%20m_%20veiklos%20ataskaita(2018-03-28).pdf
100. Smurto artimoje aplinkoje statistika, Lietuvos Statistikos departamentas, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 16 d. https://osp.stat.gov.lt/infografikas30.
101. Smurtas artimoje aplinkoje. Statistika ir Tendencijos., žiūrėta 2018 m. rugsėjo 16 d. http://pasibelsk.lt/infografikas
102. Smurto rūšys“, Vilniaus moterų namai, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d. https://www.vmotnam.lt/metodine-informacija/smurto-rusys/
103. Tarptautiniai, nacionaliniai dokumentai, teisės aktai susiję su moterų žmogaus teisėmis“, Vilniaus moterų namai, žiūrėta 2018 lapkričio 3 d., https://www.vmotnam.lt/metodine-informacija/dokumentai/
104. Vilniaus moterų namai „Tarpinstitucinis bendradarbiavimas”, žiūrėta 2018 lapkričio 17d. https://www.vmotnam.lt/wp-content/uploads/2017/04/55-66-be-pr.pdf

Tyrimo medžiaga

Vilniaus miesto apylinkės teismo baudžiamosios bylos:

1-5-957/2018, 1-6-957/2018, 1-10-932/2018, 1-22-369/2018, 1-74-865/2018, 1-83-716/2018, 1-92-908/2018, 1-123-1058/2018, 1-182-270/2018, 1-217-1015/2018, 1-233-827/2018,

1-241-827/2018, 1-250-1057/2018, 1-260-1034/2018, 1-270-1011/2018, 1-292-806-2018, 1-313-1033/2018, 1-317-486/2018, 1-331-1035/2018, 1-342-369/2018, 1-346-576/2018, 1-357-865/2018, 1-358-908/2018, 1-359-957/2018, 1-365-486/2018, 1-367-486/2018, 1-376-276/2018, 1-399-276/2018, 1-404-1053/2018, 1-410-276/2018, 1-426-935/2018, 1-457-1011/2018, 1-459-1034/2018, 1-478-486/2018, 1-486-859/2018, 1-500-1035/2018, 1-504-1057/2018, 1-506-827/2018, 1-514-1033/2018, 1-515-1058/2018, 1-516-1053/2018, 1-535-827/2018, 1-544-957/2018, 1-545-1011/2018, 1-559-932/2018, 1-564-865/2018, 1-568-806/2018, 1-575-806/2018, 1-584-1017/2018, 1-585-893/2018, 1-589-1058/2018, 1-610-865/2018, 1-620-1033/2018, 1-623-506/2018, 1-627-935/2018, 1-628-506/2018, 1-632-865/2018, M1-636-1058/2018, 1-650-1033/2018, 1-655-932/2018, 1-659-1058/2018, 1-674-806/2018, 1-676-1057/2018, 1-681-935/2018, 1-686-1011/2018, 1-703-576/2018, 1-704-506/2018, 1-723-1053/2018, 1-737-486/2018, 1-743-1058/2018, 1-752-806/2018, 1-779-486/2018, 1-781-929/2018, 1-803- 716/2018, 1-826-486/2018, 1-840-1033/2018, 1-843-827/2018, 1-846-957/2018, M1-848-806/2018, 1-852-4896/2018, 1-861-1034/2018, 1-880-806/2018, 1-893-893/2018, 1-907-506/2018, 1-908-1057/2018, 1-922-859/2018, 1-926/2018, 1-947-1033/2018, 1-956-990/2018, 1-980-1058/2018, 1-990-1057/2018, 1-996-865/2018, 1-999-1017/2018, 1-1001-961/2018, 1-1007-893/2018, 1-1017-1057/2018, 1-1029-957/2018, 1-1047-957/2018, 1-1057-506/2018, 1-1059-276/2018, 1-1065-827/2018, 1-1073-865/2018, 1-1077-859/2018, 1-1095-486/2018, 1-1108-486/2018, 1-1114-990/2018, 1-1117-961/2018, 1-1133-932/2018, 1-1162-576/2018, M1-1167-1017/2018, 1-1189-276/2018, 1-1191-1033/2018, 1-1192-716/2018, 1-1195-486/2018, 1-1197-1057/2018, 1-1211-716/2018, 1-1213-990/2018, 1-1222-1034/2018, 1-1225-486/2018, 1-1228-716/2018, 1-1244-988/2018, 1-1272-506/2018, 1-1273-990/2018, 1-1278-1034/2018, 1-1297-1058/2018, 1-1303-988/2018, 1-1307-859/2018, 1-1309-1058/2018, 1-1313-1053/2018, 1-1332-1011/2018, 1-1339-276/2018, 1-1343-1053/2018, 1-1351-1057/2018, 1-1360-1033/2018, 1-1367-865/2018, 1-1376-270/2018, 1-1384-1058/2018, 1-1394-1053/2018, 1-1396-1017/2018, 1-1398-827/2018, 1-1399-486/2018, 1-1400-486/2018, 1-1404-486/2018, 1-1406-1017/2018, 1-1411-893/2018, 1-1414-908/2018, 1-1416-276/2018, 1-1423-929/2018, 1-1434-270/2018, 1-1444-908/2018, 1-1456-932/2018, 1-1457-990/2018, 1-1465-990/2018, 1-1466-506/2018, 1-1467-716/2018, 1-1470-859/2018, 1-1474-957/2018, 1-1476-1053/2018, M1-1497-276/2018, 1-1505-893/2018, 1-1518-716/2018, 1-1520-990/2018, 1-1541-827/2018, 1-1542-806/2018, 1-1543-1011/2018, 1-1545-1034/2018, 1-1554-506/2018, 1-1561-486/2018, 1-1569-1035/2018, 1-1574-506/2018, 1-1577-929/2018,

1-1579-506/2018, 1-1583-1033/2018, 1-1585-506/2018, 1-1593-1058/2018, 1-1601-865/2018, 1-1612-1033/2018, 1-1620-1033/2018, 1-1631-932/2018, 1-1638-990/2018, 1-1658-1035/2018, 1-1679-1057/2018, 1-1680-990/2018, 1-1698-893/2018, 1-1714-576/2018, 1-1716-1057/2018, 1-1720-827/2018, 1-1724-990/2018, 1-1725-1011/2018, 1-1737-1011/2018, 1-1744-1058/2018, 1-1746-932/2018, 1-1750-988/2018, 1-1752-908/2018, 1-1755-990/2018, 1-1757-1033/2018, 1-1759-957/2018, 1-1760-1078/2018, 1-1763-1057/2018, 1-1767-1033/2018, 1-1773-1053/2018, 1-1777-988/2018, 1-1780-929/2018, 1-1798-1015/2018, 1-1813-990/2018, 1-1824-929/2018, 1-1842-576/2018, 1-1846-1011/2018, 1-1850-859/2018, 1-1853-961/2018, 1-1862-270/2018, 1-1866-1058/2018, 1-1884-1017/2018, 1-1885-1015/2018, 1-1866-859/2018, 1-1887-1057/2018, 1-1903-506/2018, 1-1918-486/2018, 1-1925-827/2018, 1-1927-276/2018, 1-1932-270/2018, 1-1933-1078/2018, 1-1962-486/2018, 1-1968-957/2018, 1-1969-1053/2018, 1-1984-961/2018, 1-2005-865/2018, 1-2020-506/2018, 1-2022-961/2018, 1-2027-1057/2018, 1-2038-806/2018, 1-2060-1033/2018, 1-2065-806/2018, 1-2067-1053/2018, 1-2068-270/2018, 1-2075-276/2018, 1-2084-961/2018, 1-2091-893/2018, 1-2092-1017/2018, 1-2101-1078/2018, 1-2106-716/2018, 1-2110-932/2018, 1-2113-961/2018, 1-2118-276/2018, 1-2120-1015/2018, 1-2128-1011/2018, 1-2134-990/2018, 1-2141-929/2018, 1-2148-827/2018, 1-2163-961/2018, 1-2171-988/2018, 1-2175-961/2018, 1-2190-893/2018, 1-2197-1058/2018, 1-2233-1058/2018, 1-2242-1035/2018, 1-2243-1017/2018, 1-2254-716/2018, 1-2255-1017/2018, 1-2269-1017/2018, 1-2276-506/2018, 1-2281-506/2018, 1-2290-270/2018, 1-2297-85/2018, 1-2298-859/2018, 1-2299-1058/2018, 1-2303-1053/2018, 1-2308-990/2018, 1-2321-893/2018, 1-2336-1078/2018, 1-2358-270/2018, 1-2359-961/2018, 1-2388-859/2018, 1-2391-961/2018, 1-2392-961/2018, 1-2399-932/2018, 1-2411-908/2018, 1-2419-1034/2018, 1-2422-908/2018, 1-2425-806/2018, 1-2426-1053/2018, 1-2435-908/2018, 1-2446-1078/2018, 1-2449-859/2018, 1-2458-932/2018, 1-2479-576/2018, 1-2482-957/2018, 1-2483-990/2018, 1-2492-859/2018, 1-2533-957/2018, 1-2534-1078/2018, 1-2552-1011/2018, 1-2559-576/2018, 1-2560-1015/2018, 1-2567-957/2018, 1-2574-929/2018, 1- 2583-1078/2018, 1-2584-990/2018, 1-2588-1034/2018, 1-2626-1011/2018, 1-2637-859/2018, 1-2638-957/2018, 1-2642-992/2018, 1-2661-92/2018, 1-2685-1078/2018, 1-2689-957/2018, 1-2692-992/2018, 1-2704-506/2018, 1-2718-957/2018, M1-2730-827/2018, 1-2739-1035/2018, 1-2751-716/2018, 1-2753-716/2018, 1-2756-1057/2018, 1-2775-827/2018, 1-2778-1033/2018, 1-2793-506/2018, N1-2800-1035/2018, 1-2806-1017/2018, 1-2809-506/2018, 1-2822-276/2018, 1-2825-1017/2018, 1-2829-1058/2018, 1-2833-893/2018, 1-2844-1058/2018, 1-2846-1057/2018, 1-2849-992/2018, 1-2867-1057/2018, 1-2869-908/2018, M1-2878-506/2018, 1-2884-932/2018,

1-2885-908/2018, 1-2894-486/2018, 1-2896-1057/2018, 1-2898-270/2018, 1-2900-806/2018, 1-2913-506/2018, 1-2919-1017/2018, 1-2924-992/2018, 1-2930-908/2018/ 1-2955-865/2018, 1-2956-893/2018, 1-2987-1011/2018, 1-3004-932/2018, 1-3028-276/2018, 1-3034-1013/2018, 1-3049-1013/2018, 1-3073-961/2018, 1-3083-1058/2018, 1-3088-859/2018, 1-3114-276/2018, 1-3116-1058/2018, 1-3117-929/2018, 1-3132-827/2018, 1-3134-865/2018, 1-3141-276/2018, 1-3158-270/2018, 1-3161-1057/2018, 1-3180-859/2018, 1-3182-1035/2018, 1-3185-1013/2018, 1-3207-1015/2018, 1-3208-988/2018, 1-3213-506/2018, 1-3231-865/2018, 1-3249-806/2018

SANTRAUKA

Šiame magistro baigiamajame darbe yra apžvelgiama smurto artimoje aplinkoje samprata, BK 140 straipsnio 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos baudžiamoji teisinė ir kriminalistinė charakteristika, smurto artimoje aplinkoje kriminalistinio tyrimo metodikos pagrindai ir tyrimo organizavimas, bei atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų taktiniai aspektai. Viename darbe negalima išanalizuoti viso smurto įvairovės, todėl šiame magistro baigiamajame darbe buvo apsiribota tik viena nusikalstama veika numatyta BK 140 straipsnio 2 dalyje, todėl šio magistro baigiamojo darbo tikslas atskleisti šių nusikaltimų esmę, ypatumus, išanalizuoti šių nusikalstamų veikų tyrimo eigą, išryškinti problemas su kuriomis gali būti susidurta tiriant tokio pobūdžio nusikalstamas veikas, pateikti tam tikrus pasiūlymus ir rekomendacijas tobulinant šių nusikalstamų veikų tyrimo metodikas.

Pirmame šio darbo skyriuje yra nagrinėjama smurto artimoje aplinkoje samprata, BK 140 straipsnio 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos baudžiamoji teisinė ir kriminalistinė charakteristika. Pateikiami pagrindiniai teisės aktai reglamentuojantys smurtą artimoje aplinkoje tiek nacionaliniu, tiek pasaulinio lygmeniu, taip pat siekiant atskleisti baudžiamąją teisinę šios nusikalstamos veikos charakteristiką pateikiama aktuali kasacinio teismo ir žemesnių instancijų teismų formuoja praktika.

Antrame šio darbo skyriuje yra pateikiama smurto artimoje aplinkoje kriminalistinio tyrimo metodikos pagrindai, susiklosčiusios tyrimo situacijos tiek ikiteisminio tyrimo pradžioje, tiek tolimesniame jo etape. Išanalizavus praktinę baudžiamųjų bylų medžiagą pateikti dažniausiai atlikti pirminiai ir tolimesni ikiteisminio tyrimo veiksmai.

Trečiame šio darbo skyriuje yra analizuojami dažniausiai atliekamų smurto artimoje aplinkoje taktiniai aspektai. Analizuojant šiuos aspektus yra pateikiama skirtingų mokslo specialistų nuomonės atliekant atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus.

Reikšminiai žodžiai: smurtas, artima aplinka, baudžiamoji teisinė charakteristika, kriminalistinė charakteristika, kriminalistinio tyrimo metodikos pagrindai, pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai, tolimesni ikiteisminio tyriom veiksmai, taktika.

SUMMARY

In this master thesis the concept of violence in domestic environment, the criminal legal and forensic characteristics of the criminal activity provided in Paragraph 2 of Article 140 of the CC, the basics of the methodology of forensic research on domestic violence and the organization of the investigation, as well as the tactical aspects of separate actions of the pre-trial investigation are reviewed. It is impossible to analyze the whole variety of violence in one paper, therefore, in this master's thesis there was only one criminal activity taken into account, which is provided in Paragraph 2 of Article 140 of the CC, therefore the purpose of this master's thesis is to reveal the essence of these crimes, to analyze the process of investigation of these criminal deeds, to highlight problems which may be encountered during the investigation of such criminal offenses, to submit certain proposals and recommendations for improving the methodology of investigation of these criminal deeds.

The first part of this work deals with the concept of violence in the domestic environment, the criminal legal and forensic characteristics of the criminal activity provided in Paragraph 2 of Article 140 of the CC. The main legislations regulating violence in the domestic environment, both nationally and globally, are presented, as well as the actual practice of supreme courts and lower courts is presented in order to reveal the criminal legal characterization of this criminal activity.

The second part of this work presents the basics of the methodology of forensic research in the domestic environment, the situations of the investigation both at the beginning of the pre-trial investigation and at the further stage. After analyzing the practical data of criminal cases, the most common primary and further actions of pre-trial investigation are given, and inter-institutional cooperation in cases of violence in the domestic environment was discussed.

The third part of this paper analyzes the tactical aspects of the most commonly used violence in the domestic environment. In analyzing these aspects, the opinions of different scientific specialists are presented in the course of separate pre-trial investigation.

Key words: violance, domestic environment, criminal legal characteristics, forensic characteristics, basics of the methodology of forensic research, beginning of the pre-trial investigation, further stages of the pre-trial investigation, tactic.

Anotacija

Šiame magistro baigiamajame darbe nagrinėjama smurto artimoje aplinkoje samprata, BK 140 straipsnio 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos baudžiamoji teisinė ir kriminalistinė charakteristika. Analizuojama smurto artimoje aplinkoje kriminalistinio tyrimo metodikos pagrindai, ikiteisminio tyrimo situacijos tiriant smurto artimoje aplinkoje nusikalstamas veikas, bei pirminiai ir tolimesni ikiteisminio tyrimo veiksmai šios kategorijos nusikalstamose veikose, taip pat nagrinėjamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas tiriant smurto artimoje aplinkoje nusikalstamas veikas. Galiausiai analizuojama atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo smurto artimoje aplinkoje atvejais taktiniai aspektai.

Reikšminiai žodžiai: smurtas, artima aplinka, baudžiamoji teisinė charakteristika, kriminalistinė charakteristika, kriminalistinio tyrimo metodikos pagrindai, pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai, tolimesni ikiteisminio tyriom veiksmai, taktika.

Annotation

This master thesis examines the concept of violence in a domestic environment, the criminal legal and forensic characteristics of the criminal activity provided in Paragraph 2 of Article 140 of the CC. The basis of the methodology of forensic research in the domestic environment, the pre-trial investigation situations while investigating the acts of violence in the domestic environment, as well as initial and further actions of pre-trial investigation in this category of criminal acts, as well as inter-institutional cooperation in the investigation of criminal acts of violence in the domestic environment are analyzed. Finally, the tactical aspects of individual cases of pre-trial investigation in cases of violence in the domestic environment are analyzed.

Key words: violance, domestic environment, criminal legal characteristics, forensic characteristics, basics of the methodology of forensic research, beginning of the pre-trial investigation, further stages of the pre-trial investigation, tactic.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

20 -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)_____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____

_____“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____
(parašas) *(vardas, pavardė)*